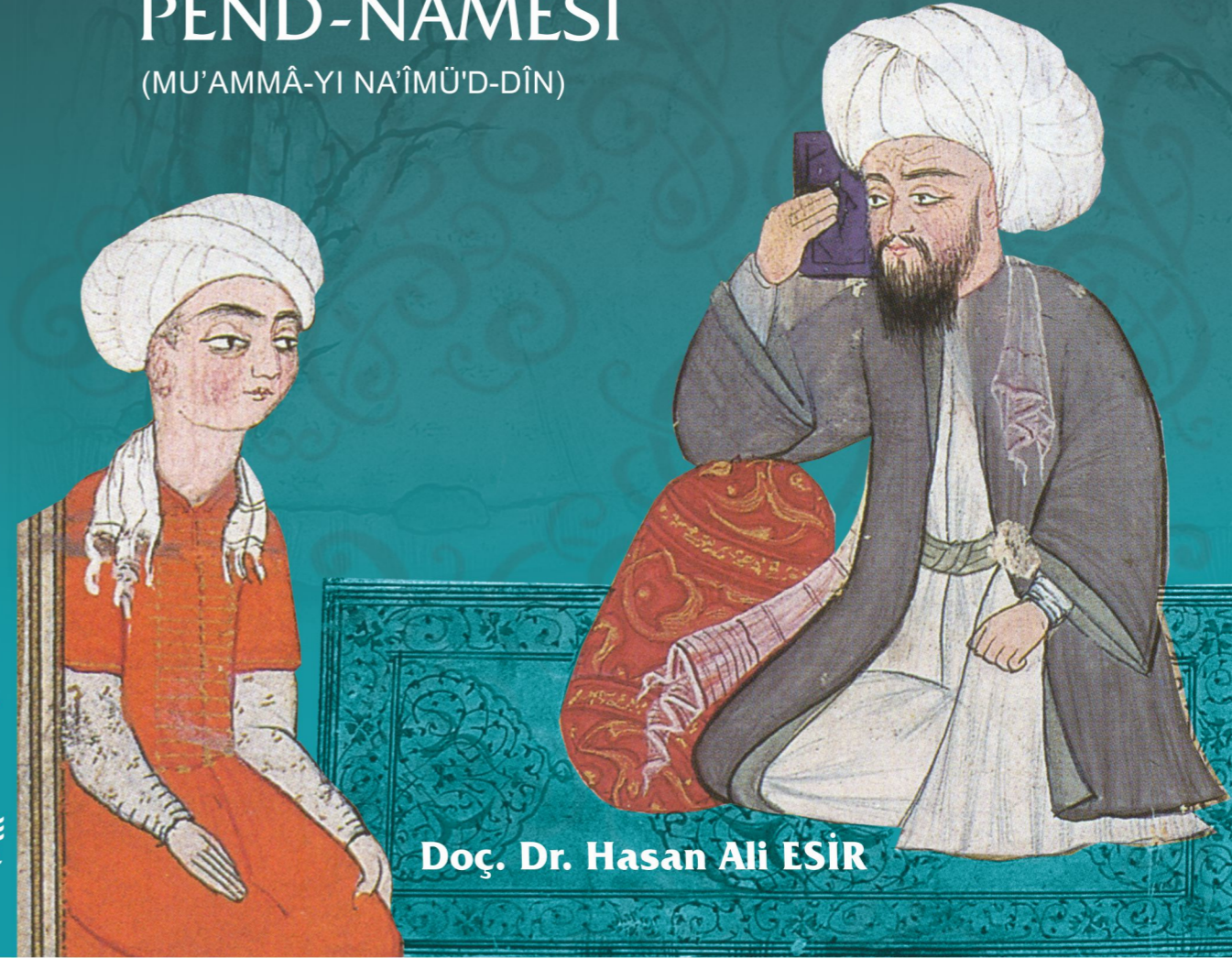

XVIII. YÜZYIL ŞAİRLERİNDEN TAMEŞVARLI ELHÂC İBRÂHİM NAİMÜDDÎN VE PEND-NÂMESİ

(MU'AMMÂ-YI NA'İMÜ'D-DÎN)

Doç. Dr. Hasan Ali ESİR

Doç. Dr. Hasan Ali ESİR

XVIII. YÜZYIL ŞAİRLERİNDEN TAMEŞVARLI ELHÂC
İBRÂHİM NAİMÜDDÎN VE PEND-NÂMESİ (MU'AMMÂ-YI NA'İMÜ'D-DÎN)

İlk örneklerini Orhun Abideleri'nde gördüğümüz pend-nâme (öğüt kitabı) türü Türk edebiyatında oldukça eskidir. Tameşvarlı Elhâc İbrâhîm Naîmüddîn'in Pend-nâme'si (Mu'ammâ-yı Na'îmü'd-dîn) XVIII. yüzyılda yazılmış bir eserdir. XVIII. yüzyıla gelindiğinde pend-nâme yazmak çoktan bir gelenek hâlini almıştır. Elhâc İbrâhîm Naîmüddîn'in Pend-nâme'si de (Mu'ammâ-yı Na'îmü'd-dîn) bu geleneğin bir devamıdır.

Klasik edebiyat kaynaklarında hakkında bilgi bulunmayan Elhâc İbrâhîm Naîmüddîn'le ilgili bilgileri Pend-nâme'de (Mu'ammâ-yı Na'îmü'd-dîn) ve onun bir diğer eseri Hadîkatü's-şühedâ'da (Târîh-i Na'îm Efendi) bulmaktayız. Bu bakımdan Pend-nâme (Mu'ammâ-yı Na'îmü'd-dîn) klasik edebiyatımızda bir şairin keşfi açısından önemlidir. Eserin bir başka dikkat çeken yönü de Güvâhî'nin (öl. 1526?) Pend-nâme'sinden çok sayıda beyti ihtiva etmesidir.

Kitapta Elhâc İbrâhîm Naîmüddîn'in yaşadığı devir siyasi ve edebî yönleriyle ele alınmış, müellifin hayatı araştırılmış, eser çeşitli başlıklar altında incelenmiş, tespit edilen iki nüshaya göre tenkitli metin verilmiştir. Ayrıca çalışmaya indeks, sözlük ve tıpkıbasım da eklenmiştir.

ISBN : 978-605-89443-8-1

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Yayınları: 05

XVIII. YÜZYIL ŞAİRLERİNDEN
TAMEŞVARLI ELHÂC
İBRÂHÎM NAİMÜDDÎN VE
PEND-NÂMESİ
(MU'AMMÂ-YI NA'ÎMÜ'D-DÎN)

Hazırlayan
Doç. Dr. Hasan Ali ESİR

Rize, 2013

XVIII. YÜZYIL ŞAİRLERİNDEN
TAMEŞVARLI ELHÂC
İBRÂHÎM NAİMÜDDÎN VE
PEND-NÂMESİ
(MU'AMMÂ-YI NA'İMÜ'D-DÎN)

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Yayınları : 05

Hazırlayan

Doç. Dr. Hasan Ali ESİR

Kapak Tasarımı

Öğr. Gör. Gökçe ARİFOĞLU

Baskı - Cilt

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi
Basımevi ve Matbaa Müdürlüğü
Zihni Derin Yerleşkesi Merkez/Rize 53100
0(464) 223 61 26

1. Baskı

Rize, Kasım 2013

ISBN

978-605-89443-8-1

İsteme Adresi

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi
Döner Sermaye İşletme Müdürlüğü
0(464) 223 61 26 - 1669
donersermaye@erdogan.edu.tr

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Yönetim Kurulu'nun 11.10.2013 Tarih ve 06/242 Nolu Kararı İle Basılmıştır.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	5
I. GİRİŞ	7
1.0. Naîmüddîn'in Yaşadığı Devirde Siyasi Durum.....	9
1.1. Naîmüddîn'in Yaşadığı Devirde Edebî Durum.....	10
II. NAÎMÜDDÎN VE <i>PEND-NÂME</i>	
(<i>MU'AMMÂ-YI NA'ÎMÜ'D-DÎN</i>)'Sİ.....	11
2.0. Naîmüddîn Kimdir?.....	11
2.1. Eserin Adı ve Eser Üzerine Birkaç Söz	15
2.1.0. Eserin Nüshaları	16
2.1.1. Eserin Yazılış Tarihi ve Muhtevası	16
2.1.2. Eserin Dili	20
2.1.3. Eserin Güvâhî'nin <i>Pend-nâme</i> 'si ile Olan İlgisi.....	21
2.1.3.0. Naîmüddîn'e Ait Beyitleri.....	21

2.1.3.1. Naîmüddîn'in Güvâhî'den Doğrudan ya da Bazı Küçük Değişikliklerle Aldığı Beyitler	31
2.1.4. <i>Pend-nâme</i> (<i>Mu^ç ammâ-yı Na^ç îmü'd-dîn</i>)'de Atasözleri ve Deyimler	61
2.1.4.0. <i>Pend-nâme</i> (<i>Mu^ç ammâ-yı Na^ç îmü'd-dîn</i>)'de Atasözleri.....	64
2.1.4.1. <i>Pend-nâme</i> (<i>Mu^ç ammâ-yı Na^ç îmü'd-dîn</i>)'de Deyimler	90
III. SONUÇ.....	99
IV. <i>PEND-NÂME</i> (<i>MU^ç AMMÂ-YI NA^ç ÎMÛ'D-DÎN</i>)'NİN METNİ.....	101
V. KARMA İNDEKS.....	141
VI. SEÇME SÖZLÜK.....	149
VII. BİBLİYOGRAFYA.....	159
VIII. TIPKIBASIM.....	165

ÖNSÖZ

Tameşvarlı Elhâc İbrâhîm Naîmüddîn'in *Pend-nâme* (*Mu'ammâ-yı Na'imü'd-dîn*)'si ile ilgili daha önce yaptığımız iki çalışmamız bulunmaktadır: "XVIII. Yüzyıl Şairlerinden Tameşvarlı Naîmüddîn ve *Pend-nâmesi* (İlmî Araştırmalar dergisi, 24, 57-78, 2007)"; "XVIII. Yüzyıl Şairlerinden Tameşvarlı Naîmüddîn'in *Pend-nâmesi* ve Bu Eserde Yer Alan Atasözleri (Uluslararası Türklük Bilgisi Sempozyumu, Bildiriler, C 1, 395-404, Erzurum, 2009)." Bu konudaki çalışmalarımız devam etti ve bunlara bazı yeni bilgiler kattık. Mesela Naîmüddîn'in *Pend-nâme* (*Mu'ammâ-yı Na'imü'd-dîn*)'sinde Güvâhî'den (öl. 1526?) alınmış çok sayıda beyit bulunmaktadır. Bu ve daha başka bilgileri öncekilerle birleştirerek bu eseri hazırladık. Şüphesiz bu gibi çalışmaların bir anda hazırlanıp ortaya çıkarılması zor.

Pend-nâmeler Türk edebiyatında önemli bir tür olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu türün en belirgin hususiyetlerinden biri okuyucuyu nasihat yoluyla bilgilendirmektir. Nasihatın en etkili araçlarından biri atasözleridir. Atasözü, Türk Dil Kurumunun *Güncel Türkçe Sözlük*'ünde "*Uzun deneme ve gözlemlere dayanılarak söylenmiş ve halka mal olmuş, öğüt verici nitelikte söz, deme, mesel, sav, darbimesel.*" olarak tanımlanmaktadır (<http://www.tdk.gov.tr/> [05.11.2009]). Naîmüddîn'in *Pend-nâme* (*Mu'ammâ-yı Na'imü'd-dîn*)'si atasözleri bakımından çok zengindir. *Pend-nâme* (*Mu'ammâ-yı Na'imü'd-dîn*)'nin en dikkat çeken tarafı ise atasözleri de dâhil olmak üzere, büyük ölçüde Güvâhî'nin *Pend-nâme*'sinden (telif tarihi 1526) aşırılmış olmasıdır.

Çalışmamızın giriş bölümünde müellifin yaşadığı devri siyasi ve edebî yönleriyle ele aldık. Zira bir şairi ve eser(ler)ini tanımak ve tanıtmak için bunun gerekli olduğunu düşünmekteyiz. Daha sonra, müellifin hayatını ve eserlerini araştırdık. Ardından *Pend-nâme* (*Mu'ammâ-yı Na'imü'd-dîn*)'de geçen atasözleri ve deyimleri inceledik. Bu bölümde Feridun Fazıl Tülbentçi'nin *Türk Atasözleri ve Deyimleri* adlı eserini kaynak gösterdiğimiz atasözlerini tek yıldız (*),

Ömer Asım Aksoy'un, *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü* adlı eserini kaynak gösterdiklerimizi de iki yıldız (**) işareti ile belirttik. Yaptığımız çalışmalardan elde ettiklerimizi sonuç bölümünde özetledik. Sonra *Pend-nâme (Mu'ammâ-yı Na'imü'd-dîn)*'nin tenkitli metnini, iki nüsha üzerinden verdik (bk. Eserin Nüshaları bölümü). Daha sonra inceleme ve metin bölümlerini kapsayan karma indeks ile metin bölümünü kapsayan ve kelimelerin sadece geçtikleri yerlerdeki anlamlarına dayanan seçme sözlük hazırladık. Seçme sözlük başına bir sözlük olmadığı için kelimelerin kaynaklarını belirtmedik. Çalışmamızın sonuna yararlandığımız kaynakları gösteren bir bibliyografya ile Süleymaniye Kütüphanesi İzmir Bölümü No: 608'de kayıtlı yazma nüshanın tıpkıbasımını ekledik.

Eserin basılmasını sağlayan başta Rektörümüz Sayın Prof. Dr. Hüseyin KARAMAN Bey'e teşekkürlerimi sunuyorum. Ayrıca Üniversitemiz Yayın Komisyonu'nun değerli üyeleri Prof. Dr. Orhan Kemâl TAVUKÇU'ya, Prof. Dr. Hasan EFE'ye ve Prof. Dr. Selami ŞAŞMAZ'a da teşekkür ederim.

Çalışmamızı hazırlarken elindeki bilgileri bizimle paylaşma nezaketini gösteren çok kıymetli meslektaşım Sayın Prof. Dr. Âdem CEYHAN'a burada teşekkür etmem gerekir. Ayrıca üzerimde emeği bulunan hocalarıma da şükranlarımı arz ederim.

Pend-nâmeler üzerinde çalışmalar yapılmıştır. Bizim bu mütevazı çalışmamız bunlara katkı yaparsa seviniriz. Eksiklerimiz vardır, yanlışlarımız da olabilir. İyi niyetle hatırlatılması en büyük dileğimizdir.

Doç. Dr. Hasan Ali ESİR

Rize, 2013

I. GİRİŞ

Farsça birleşik isim olan “pend-nâme”, ‘öğüt kitabı’ demektir. Pend-nâmeler çeşitli konuları ele alan ve bunları nasihat yoluyla anlatan Türk edebiyatının çok önemli eserleridir.¹ Türk edebiyatında pend-nâme türünde çok sayıda eser vardır. XVIII. yüzyıla gelindiğinde pend-nâme yazmak çoktan bir gelenek hâlini almıştı. Mahmut Kaplan, “Divan Edebiyatında Manzum Nasihat-nâme Yazan Şairler ve Eserleri I” adlı makalesinde Türk edebiyatında başlangıcından XVIII. yüzyıla kadar bu türde 44 eser tespit etmiştir.² Aynı müellif, daha sonra yaptığı “Türk Edebiyatında Manzum Nasihat-nâmeler” adlı çalışmasında ise “Eski Türk edebiyatında kullanılan hemen bütün nazım şekilleriyle nasihat-nâme yazıldığı görülmektedir. Bu eserler ya müstakil olarak mesnevi biçiminde ya da kaside, gazel, terci-i bend biçiminde divanların içinde yer almıştır. Aşağıda bugüne kadar tespit edip inceleyebildiğimiz manzum nasihat-nâmeleri -yapılacak araştırmalarla bu listenin genişleyebileceğini gözardı etmeden- tanıtmaya çalışacağız.” diyerek aralarında Naîmüddîn’in *Pend-nâme (Mu‘ammâ-yı Na‘îmü’d-dîn)*’sinin de bulunduğu 68 pend-nâme (nasihat-nâme)yi sıralamıştır.³

İlk örneklerini Orhun Abideleri’nde gördüğümüz öğüt verme, nasihat etme, insanlık tarihi kadar eski olmalıdır. Doğu edebiyatlarında da bu konu özenle ve önemle işlenmiştir.⁴

¹ Pend-nâmelerdeki konular için bk. Mahmut Kaplan, “Manzum Nasihat-nâmelerde Yer Alan Konular”, s. 133-185.

² Mahmut Kaplan, “Divan Edebiyatında Manzum Nasihat-nâme Yazan Şairler ve Eserleri I”, s. 23-68.

³ Mahmut Kaplan, “Türk Edebiyatında Manzum Nasihat-nâmeler”, *Türkler*, s. 792-797.

⁴ Bu konuda bk. Azmi Bilgin, “Türk Edebiyatında Nasihatnâme ve Emre’nin Tercüme-i Pendnâme-i Attar’ı”, *Türk Dünyası Araştırmaları*, S 93, s. 197-199.

Klasik edebiyatımızda daha ziyade “pend-nâme” ya da “nasihat-nâme” gibi eserlerde görülen ve bir tür olarak dikkat çeken nasihat konusu, İslamiyetin kabulü ile birlikte yazılan ilk eserlerde genişçe yer tutar. Yusuf Has Hâcib’in (XI. yy.) *Kutadgu Bilig*’i, Edip Ahmed-i Yükneki’nin (XI. yy.) *Atabetü’l-Hakâyk*’ı ve Ahmed-i Yesevî’nin (öl. 1166) *Dîvân-ı Hikmet*’i⁵ aynı zamanda öğüt kitabıdır. Nâbî’nin (öl. 1712), oğlu Ebulhayr Mehmed Çelebi’ye başarılı ve mutlu olabilmesi için verdiği öğütleri de içine alan *Hayriyye*’si edebiyatımızda aynı zamanda nasihat kitabıdır.⁶ Harputlu Yûsuf Şükrî’nin (öl. 1876) *Nasihat-nâme’si*⁷ ise edebiyatımızda mensur olarak kaleme alınmış bir eserdir.

Klasik edebiyatımızda yazılan nasihat-nâmeler umumiyetle teliftir; tercüme ve şerhler de vardır. Bunlar arasında Emre’nin (XVI. yy.) İran şairlerinden Feridüddîn-i Attar’dan (öl. 1193?) yaptığı *Tercüme-i Pendnâme-i Attar* çevirisi önemlidir.⁸

Şairimizin ve eserinin Türk edebiyatındaki yerini tespit edebilmemiz için yaşadığı dönemi siyasi ve edebî yönleriyle tanımamız gerekir. Onun yaşadığı dönem siyasi ve edebî açılarından kısaca şöyledir:

⁵ Dîvân-ı Hikmet’teki öğütlere için bk. Emine Yeniterzi, “Ahmed-i Yesevî’den Öğütler”, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S 3, s. 71-78.

⁶ Bk. Mahmut Kaplan, *Hayriyye-i Nâbî*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara, 2008; Mine Mengi, *Divan Şirinde Hikemî Tarzın Büyük Temsilcisi Nâbî*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara, 1991, s. 40, 41.

⁷ Nâmık Açıköz, “Harputlu Yûsuf Şükrî, Nasihat-nâme’si ve Yayınlanmamış Üç Manzûmesi”, *Fırat Üniversitesi Dergisi, Sosyal Bilimler*, C 4, S 1, s. 1-8.

⁸ Azmi Bilgin, “Türk Edebiyatında Nasihatnâme ve Emre’nin Tercüme-i Pendnâme-i Attar’ı”, *Türk Dünyası Araştırmaları*, S 93, s. 197-208.

1.0. Naîmüddîn’in Yaşadığı Devirde Siyasi Durum

Naîmüddîn’in 1691? (H 1103?) civarında doğduğunu kabul edersek⁹ o, XVII. yüzyılın sonu ile XVIII. yüzyılın ilk üç çeyreğinde yaşamıştır. Buna göre, Sultan II. Süleyman (1687-1691), Sultan II. Ahmed (1691-1695), Sultan II. Mustafa (1695-1703), Sultan III. Ahmed (1703-1730), Sultan I. Mahmud (1730-1754), Sultan III. Osman (1754-1757) ve Sultan III. Mustafa (1757-1774) dönemlerini görmüştür. Sultan II. Süleyman (1687-1691), Sultan II. Ahmed (1691-1695) ve Sultan II. Mustafa (1695-1703) dönemlerini onun çocukluk çağı; Sultan III. Ahmed (1703-1730) dönemini gençlik çağı; Sultan I. Mahmud (1730-1754) ve Sultan III. Osman (1754-1757) dönemlerini olgunluk çağı ve Sultan III. Mustafa (1757-1774) dönemini de yaşlılık çağı olarak kabul edebiliriz. Şairimiz böylece toplam yedi padişah dönemini görmüştür. Osmanlı Devleti bu zamanlarda iç ve dış meselelerle uğraşmak zorunda kalmıştır.

XVII. yüzyılın sonu çeşitli karışıklıklarla geçmiştir. Bu dönemde içerde olumsuzluklar, cephede de mağlubiyetler yaşanmıştır. Bu dönemdeki en başarılı işlerden biri Belgrad’ın kuşatılması ve alınması olmuştur (1690). Osmanlı Devleti XVII. yüzyılı Karlofça Antlaşması’yla (26 Ocak 1699) tamamlamıştır. Karlofça Antlaşması Osmanlı Devleti’nin toprak kaybettiği ilk antlaşmadır. XVIII. yüzyıla gelindiğinde başarısızlıklar devam etmiş; içte isyanlar ve karışıklıklar, cephede de yenilgiler ve toprak kayıpları olmuştur. Bu yüzyılın başında İsveç Kralı Demirbaş Şarl’ın Osmanlı’ya sığınması ve Rus Çarı Büyük Petro’nun Osmanlı uyruğu olan Ortodoksların koruyuculuğuna soyunması üzerine, Rusya Seferi başlatılmış ve 1711 yılında Rus ordusu Purut bataklığında bozguna uğratılmış, ancak bu zaferden gerektiği gibi yararlanılamamıştır. 1712’de imzalanan İstanbul Antlaşması ve Şehit Ali Paşa’nın gayretleri ile Mora ve kaybedilen bazı topraklar geri alınmıştır. 1716’da Petervaradin yenilgisi yaşanmış, 1718 yılında Pasarofça Antlaşması yapılmıştır. Bu

⁹ Bk. “Naîmüddîn Kimdir?” bölümü.

antlaşma, şartları ağır olsa da, yıllarca süren savaşıardan ve huzursuzluklardan bunalan halkı rahatlatmıştı. Bu antlaşma ile birlikte -sonradan Lale Devri (1718-1730) olarak adlandırılacak- ülkede bir barış ve sükûnet havası hâkim olmuştur. Patrona Halil'in önderlik ettiği bir isyanla bu dönem son bulmuş, III. Ahmed tahttan indirilmiş ve yerine I. Mahmud getirilmiştir. I. Mahmud'un hükümdarlığının ilk günleri kargaşayla geçmiştir. Nihayet I. Mahmud bir yolunu bularak bütün bu karışıklıkları bastırmış ve devlet idaresini eline almayı başarmıştır. Ancak bu sırada Osmanlı Devleti doğuda İran, batıda da Avusturya ve Rusya ile savaşa girmek zorunda kalmıştır. Sultan III. Mustafa devrinde ise Sadrazam Koca Ragıp Paşa'nın dirayetli yönetimi sayesinde yine sükûnet hâkim olmuş ve ülke bir süreliğine de olsa rahata kavuşmuştur (1756-1763). Sadrazam Koca Ragıp Paşa'nın ölümünden sonra Ruslarla yapılan savaşlar ve 1770'de başlayan Mora İsyanı ile yeniden zor günler başlamış ve bu durum yüzyılın sonuna kadar devam etmiştir.

1.1. Naîmüddîn'in Yaşadığı Devirde Edebî Durum

Naîmüddîn'in yaşadığı dönem siyasi yönü ile Osmanlı Devleti'nin duraklama ve daha ziyade gerileme dönemine rastlarsa da edebî yönü itibariyle güzel eserlerin verilmeye devam ettiği bir dönemdir. Türk edebiyatı XVII. yüzyıldaki gelişimini XVIII. yüzyıla da taşımıştır. Naîmüddîn'in doğduğu yıllarda vefat eden Abdî (Abdurrahman) Paşa (öl. 1692), Nâbî tarzında şiirleriyle tanınmıştır. Kâmî (öl. 1692?), devrinin ikinci derecede şairleri arasında sayılmıştır. XVII. yüzyılın ikinci yarısı ve XVIII. yüzyılın başlarında yaşamış olan Nâbî ve Bosnalı Sâbit (öl. 1712) de Naîmüddîn'in çocukluk ve ilk gençlik yıllarının önemli şairlerindedir. Hatta Naîmüddîn, *Pend-nâme (Mu'ammâ-yı Na'imü'd-dîn)*'sinde Nâbî'nin *Hayriyye*'sinden söz eder (b. 319).

XVII. yüzyılın sonunda Nâbî ve Bosnalı Sâbit'le yaygınlaşan edebiyatta yerleşme hareketi, XVIII. yüzyılda özellikle Lale Devri'nde (1718-1730) artarak devam etmiş, devrin bütün olayları

başta Nedîm (öl. 1730) olmak üzere dönemin şairlerince işlenmiştir. Ayrıca manzum tarih ve nazirecilikte önemli gelişmeler olmuştur. Lale Devri'nde hem onarılan hem de yapılan yeni binalara, çeşitli bayramlara, şehzadelerin doğumlarına, sünnetlerine, sultan düğünlerine çeşitli tarihler düşürülmüştür.

XVIII. yüzyıl mensur eserler bakımından da oldukça verimlidir. Bu yüzyıl biyografi eserleri, tezkireler, tarihler, sefaretname türünde eserlerin oldukça bol olduğu bir yüzyıl olmuştur.

XVIII. yüzyıl edebiyat dili genelde önceki yüzyıllara göre daha sadedir. XVII. yüzyılda görülen Hind Üslubu (Sebk-i Hindî) bu yüzyılda da etkisini sürdürmüştür. Bunun yanında Lale Devri şairlerinden Nedîm başta olmak üzere deyimlere, atasözlerine ve halkın kullandığı mahallî sözlere sıkça yer verilmiş, yerleşme ve mahallîleşmeye doğru bir yöneliş olmuştur.

Naîmüddîn, 1730'da Lale Devri sona erdiğinde 40 yaşlarında bulunuyordu. Onun bu devir şairlerinden etkilenmesi tabiidir.

II. NAÎMÜDDÎN VE *PEND-NÂME* (MU^ç AMMÂ-YI NA^ç ÎMÛ'D-DÎN) 'Sİ

2.0. Naîmüddîn Kimdir?

Araştırdığımız tezkire ve edebiyat tarihi gibi kaynaklarda Naîmüddîn ile ilgili bilgiye rastlayamadık. Onunla ilgili mahdut bilgileri yine kendi eserleri olan *Pend-nâme* (Mu^ç ammâ-yı Na^ç îmû'd-dîn) ve *Hadikatü'ş-şühedâ* (*Târîh-i Na'îm Efendi*)'den öğreniyoruz.

Pend-nâme (Mu^ç ammâ-yı Na^ç îmû'd-dîn)'den hareketle şairimizin doğum tarihi ile ilgili bilgiler yaklaşık olarak şöyledir: Naîmüddîn, eserini tamamladığı tarihi; “Ki *bâ lâ kâf* olunca *ğayma tâlî* / O yıl feth oldu böyle genc-i ‘âlî (b. 388)” beyti ile vermiştir (Süleymaniye Kütüphanesi İzmir Bölümü No: 608'de kayıtlı nüsha varak 13^b) de bu beyit şu şekildedir: “Ki *hâ kâf* ‘ayn olunca *ğayma tâlî* / O yıl feth oldu böyle genc-i ‘âlî”). Yine eserinin 366. beytinde

yetmiş yaşını geçtiğini söylemektedir. Bu bilgileri bir araya getirdiğimizde onun miladi 1691? (H 1103?) civarında doğduğu söylenebilir.¹⁰ Eserini hicri 1182'de (M 1768) tamamladığına göre onun ölümü de en erken bu tarihtir.

Şairimiz Tameşvarlıdır (b. 348). Tameşvar o dönemde Macaristan toprakları içerisinde bulunuyordu.¹¹ Düşman istilasıyla vatanından ayrılmak zorunda kalmıştır (b. 349). Sıkıntılarla dolu maceralı hayatı babasının şehit düşmesiyle başlamıştır (b. 350). Babası şehit düştükten sonra Tameşvar'dan ayrılmış, ailesi ve yakınlarıyla birlikte on beş kişi olarak yollara düşmüş, önce Belgrad ardından Niş ve Edirne'de bir müddet kalmış, nihayet birçok zahmetlerle İstanbul'a gelmiştir (b. 351, 352).

Tameşvar'dan ayrılırken mal mülkünü orada bırakmış, yanında getirebildikleriyle İstanbul'da bir müddet yaşamış, ancak onlar da kısa

¹⁰ Beyitte geçen *bā fā kāf* ve *gayn* harflerinin sayı değerleri; be (2), fe (80), kaf (100), gayn (1000) olup, bunların toplamı 1182'dir. Bu sayı eserin yazılış tarihidir ve miladi karşılığı 1768'dir. Şairimiz bu tarihte yetmiş yaşını geçtiğini söylemektedir. Bu tarih, elimizde bulunan Süleymaniye Kütüphanesi Ali Nihat Tarlan Koleksiyonu No: 13'te kayıtlı nüshaya göredir. Süleymaniye Kütüphanesi İzmir Bölümü No: 608'de kayıtlı nüshada ise aynı mısra, "Ki *ḥā kāf* 'ayn olunca *gayna tāl*" şeklindedir. Bu mısradaki ha (8), kaf (100), ayın (70), gayn (1000) harflerinin toplam sayı değeri 1178'dir. Bunun da miladi karşılığı 1764'tür. Her hâlde müellif eserini önce hicri 1178 (M 1764)'de yazmış, ancak dört yıl sonra, eserini tekrar gözden geçirmiş ve ikinci bir bitiriliş tarihi vermiştir. Şairimiz her iki bitiriliş tarihinde de yetmiş yaşını geçtiğini söylemektedir. Hicri 1182 (M 1768)'de yetmiş dokuz yaşında olduğunu düşünürsek hicri 1103? (M 1691?) civarında doğduğu söylenebilir.

¹¹ Tameşvar, Macaristan'ın güneyinde ve Peşte'nin 255 kilometre güneydoğusunda sancak merkezi bir şehir. Kanunî Sultan Süleyman tarafından hicri 959 (M 1551) tarihinde fetholunarak iki yüz seneye yakın Osmanlı Devleti idaresinde kalmıştır (Şemseddin Sami, *Kâmûsu'l-A'lâm*, C 4, s. 3017.). Tameşvar ya da Romence ismiyle Timişoara Romanya'nın batı bölgesinde yer alan bir kenttir. Osmanlılar bu bölgeyi 1552 yılında ellerine geçirdikten sonra Temeşvar eyaletini kurmuşlar ve Temeşvar kentini bu eyaletin başkenti yapmışlardır. Bu eyalet 1716 yılında bölge Avusturya-Macaristan İmparatorluğu eline geçene kadar Osmanlı Devleti'nin Avrupa'daki en önemli eyaletlerinden biri olmuştur. Şehirde önemli oranda Macar azınlık yaşamaktadır. <http://tr.wikipedia.org/wiki/Teme> [01.11.2009].

zamanda tükenmiştir. Bu bilgilerden hareketle onun Belgrad, Niş ve Edirne’de kısa sürelerle kaldığını zannediyoruz. Amacı İstanbul’da yaşamaktır. Bunu düşünerek bir ev satın almış, ancak talihsizlikler yakasını bir türlü bırakmamıştır. Gurbette olduğu bir sırada evi yanmıştır. Şairimiz *âteş-i hikmet*¹² terkihiyle (b. 356) bu yangının hicri 1169’da (M 1755) olduğunu söylemektedir. Bu devir Sultan III. Osman (1754-1757) devridir. Şairimiz 62-66 yaşları arasında olmalıdır. Şairimiz evinin yanması üzerine bir müddet kirada oturmuş, ancak rahat edememiştir. Varını yoğunu satmış, yüz elli altın da borçlanarak yanan evini tamir ettirmiştir. Ekserisi rehinsiz ve karşılıksız olan bu borcu ödemede zorlanmış ve dönemin sadrazamından yardım istemiştir. Şairimiz bunları söylerken artık yaşlandığını, yaşının yetmiş geçtiğini (b. 366), beş parasız kaldığını söylemekte ve sadrazamdan, gümrükten ya da vakıftan kendisine yardım edilmesini istemektedir. Onun bu ifadelerinden, ömrünün sıkıntılar içerisinde geçirdiği anlaşılıyor.

Ayrıca Millet Kütüphanesi Ali Emiri Tarih 273’te Tameşvarlı İbrahim Naîmüddîn adına kayıtlı ve konusu tarih olan 225 varaklık bir yazma bulunmaktadır.¹³ Söz konusu kitabın başında farklı bir yazı ile daha sonraki dönemde yazıldığını tahmin ettiğimiz “Târîh-i Na’îm Efendi el-müsemmâ bi-Hadîkati’ş-şühedâ” kaydı bulunmaktadır. Eserin 2^b ve 3^a varaklarında Naîmüddîn kendisinden bahsederken verdiği bilgiler ve eserinin sonundaki “Elhâc İbrâhîm Naîmüddîn e’t-Tameşvârî, sene 1176 (M 1762)” (v. 225^a) kaydı, eserin müellifi ve tamamlanış tarihi ile ilgili bize kesin bilgiler verir. Bu bilgiler *Pend-nâme (Mu‘ammâ-yı Na‘îmü’D-dîn)*’deki müellifle ilgili bilgilerle örtüşmektedir. Biz bu iki eserin Naîmüddîn’e ait olduğunu düşünüyoruz. Naîmüddîn’in hicri 1103 (M 1691) civarında doğduğu

¹² Bu terkihi oluşturan harflerin sayı değerleri; elif (1), te (400), şın (300), ha (8), kef (20), mim (40) ve te (400) olup bu sayıların toplamı hicri 1169 (M 1755) tarihini gösterir.

¹³ İbrâhîm Naîmüddîn-i Tameşvârî, *Hadîkatü’ş-şühedâ (Târîh-i Na’îm Efendi)*, Millet Kütüphanesi Ali Emiri Tarih No: 273.

düşünülürse onun bu eserini yetmiş yaşlarında yazdığını söyleyebiliriz. *Pend-nâme* (*Mu‘ammâ-yı Na‘îmü’-d-dîn*) 1182’de (M 1768) tamamlandığına göre bu eser *Pend-nâme* (*Mu‘ammâ-yı Na‘îmü’-d-dîn*)’den altı yıl önce yazılmıştır.¹⁴

Naîmüddîn, *Hadîkatü’ş-şühedâ (Târîh-i Na‘îm Efendi)*’sında memleketinin Tameşvar ve adının Elhâc İbrâhîm Naîmüddîn olduğunu söyler. Ataları Eğre (Eğri) Kalesi ricalindendir. Büyük dedesi İbrâhîm Ağa, Sultan Muhammed Han bin Sultan Murâd Han’ın 1005 (M 1596) senesinde Eğre (Eğri) Kalesi fethi sırasında büyük yararlılıklar göstermiş ve bunun karşılığında mükâfatlandırılmış birisidir. Oğlu Ahmed Ağa ise Eğre (Eğri) Kalesi’nde sağ kol ağalığı ve alay beyliği görevlerinde bulunmuş ve şehit olmuştur. Onun oğlu Ebubekir Ağa da yine sağ kol ağalığı görevinde bulunmuş, Naîmüddîn’in anne tarafından dedesidir.¹⁵ Bu bilgiler bize Naîmüddîn’in soyca devlet hizmetinde önemli görevlerde bulunmuş bir aileden geldiğini gösterir. Eşi ve çocukları konusunda şimdilik bilgimiz yoktur.

Naîmüddîn’in *Pend-nâme* (*Mu‘ammâ-yı Na‘îmü’-d-dîn*) ve *Hadîkatü’ş-şühedâ (Târîh-i Na‘îm Efendi)*’dan başka eseri var mıdır, şimdilik bilemiyoruz.

Pend-nâme (*Mu‘ammâ-yı Na‘îmü’-d-dîn*)’nin 18. beytinde geçen “silk-i cevâhir” terkininin delaletiyle eserin bir adının da *Silk-i Cevâhir* olduğu söylenmektedir. Ancak kanaatimizce bu terkip, eserin adı değil, onun kıymetine yönelik bir söz olmalıdır.

¹⁴ Mehmet Zeki Pakalın bu konuda *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*’nde Tameşvarlı Naîm adında birinin *Ravzatü’ş-şühedâ* tarzında yazdığını söylemektedir (Mehmet Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, C 2, MEB, İstanbul, 1993, s. 485.).

¹⁵ İbrâhîm Naîmüddîn-i Tameşvârî, *Hadîkatü’ş-şühedâ (Târîh-i Na‘îm Efendi)*, Millet Kütüphanesi Ali Emiri Tarih 273, v. 2^b, 3^a’dan sadeleştirildi.

2.1. Eserin Adı ve Eser Üzerine Birkaç Söz

Pend-nâme (*Mu^ç ammâ-yı Na^ç imü'd-dîn*) 394 beyitlik kısa bir mesnevidir. Kataloglarda *Pend-nâme* olarak kayıtlıdır. *Oluban Pend-nâme adı bunun* (b. 25) mısraında da adı *Pend-nâme*'dir. Ancak bu mısra Elhâc İbrâhîm Naîmüddîn tarafından Güvâhî'nin (öl. 1526?)¹⁶ *Pend-nâme*'sinden (telif tarihi 1526) alınmıştır. Bu durum eserin adı konusunda şüphe uyandırmaktadır. Sondaki *Mu^ç ammâ-yı Na^ç imü'd-dîn* (b. 392) terkibi eserin adı olmaya daha yakındır.

Eser, şekil yönünden eksiksizdir. Aruzun *Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Fa'ûlün* kalıbıyla yazılmıştır. Şairimiz, eserini Türk dilinde yazdığını ve atasözlerinden faydalandığını söylemektedir (b. 22). Türkçe yazmaktan iftihar ettiğini, Türkçe yazmasaydım böyle bir eser ortaya koyamazdım, demektedir. Niyetini, dünyada kalıcı bir eser bırakmak, hüner gösterisine kaçmadan nasihat yoluyla bilgi vermek olarak açıklar. Ona göre kişi, Allâh'a yakın olayım diyorsa bu eserde gösterilen hususları dikkate almalı ve ona göre hareket etmelidir; doğru yolu bulayım diyorsa bu kitabı okumalı ve ondan hiç ayrılmamalıdır. Şairimiz ayrıca bu kitap oldukça, kişinin başka bir mürşide ihtiyaç duymayacağını da söylemektedir. Şairimiz bunları söylerken 394 beyitlik eserin -tespit edebildiğimiz kadarıyla- 292 beytini Güvâhî'nin *Pend-nâme*'sinden aşırıldığından hiç söz etmez. Üstelik “Gel iy cânım dil ü cân levhine yaz / Na^ç imü'n sözlerin kim kıldı ağâz (b. 17)”, “Simât-ı ma^ç rifet çekdi yiyeler / *Mu^ç ammâ-yı Na^ç imü'd-dîn* bileler (b. 392)” gibi beyitlerle eserin tamamını kendine mal eder. Oysaki atasözlerinin pek çoğu da yine Güvâhî'nin söz konusu eserinde bulunmaktadır. Bu aşırma beyitleri aşağıda göstereceğiz. Daha ziyade eserin son bölümü Elhâc İbrâhîm Naîmüddîn'e aittir. Burada müellif hayatını ve çektiği sıkıntıları

¹⁶ Ali Haydar Bayat, Güvâhî'nin ölüm tarihinin en erken 1532'lerden sonra olduğunu kabul etmek gerekir, demektedir. (Ali Haydar Bayat, “XVI. Yüzyıl Şairlerinden Güvâhî'nin Ölüm Tarihi Üzerine”, *Türk Folkloru*, S 85, s. 9.)

anlatır. Öyle anlaşılıyor ki müellif, Güvâhî'nin *Pend-nâme*'sinden seçtiği beyitlere durumunu anlatan bir son bölüm eklemiş ve sadrazama arz etmiştir. Beklediği yardımları alamayınca dört yıl sonra, eserini gözden geçirerek aynı yolu tekrar denemiştir.

2.1.0. Eserin Nüshaları

Pend-nâme (*Mu'ammâ-yı Na'îmü'd-dîn*)'nin incelemesini ve tenkitli metnini, tespit edebildiğimiz iki nüsha üzerinden hazırladık. Bunlardan birincisi Süleymaniye Kütüphanesi Ali Nihat Tarlan Koleksiyonu No: 13'te kayıtlıdır (Kısaltması: A). 1182'de (M 1768) yazılmıştır (v. 13^b). 209X143, 167X100 mm ölçülerindedir. Yaprak sayısı 14'tür. Her sayfada 15 satır bulunmaktadır. Eser, filigranlı kâğıt, tezhipli mihrabiye ve ebru kâğıt kaplı olup ciltlidir. Harekesiz nesih yazı ile yazılmış, bazı sayfalarda küçük silikler bulunmaktadır. Konu başlıkları kırmızı yazı ile yazılmıştır. Nüshalardan ikincisi ise Süleymaniye Kütüphanesi İzmir Bölümü 608'de Halil Naîmî (?) adına kayıtlıdır (Kısaltması: İ). 1178'de (M 1764) tamamlanmıştır (v. 13^b). 220X145, 150X90 mm ölçülerindedir. Yaprak sayısı 13'tür. Her sayfada 15 satır bulunmaktadır. Eser mukavva ciltli olup harekesiz nesih yazı ile yazılmıştır. Konu başlıkları kırmızı yazı ile yazılmıştır.

2.1.1. Eserin Yazılış Tarihi ve Muhtevası

Yukarıda da belirttiğimiz gibi¹⁷ elimizde eserin iki farklı tarihte yazılmış iki nüshası bulunmaktadır. Süleymaniye Kütüphanesi İzmir Bölümü No: 608'de kayıtlı nüsha 1178'de (M 1764), Süleymaniye Kütüphanesi Ali Nihat Tarlan Koleksiyonu No: 13'te kayıtlı nüsha da 1182'de (M 1768) yazılmıştır.

Müellif, eserine tevhidle başlar (b. 1-8). Daha sonra "Na'îmü'd-dîn Güzîn-i Hazret-i Fahr-i Mevcûdât" (b. 9-16), "Evvel Tertîb-i Sühan ve

¹⁷ Bk. "Naîmüddîn Kimdir?" bölümü dipnot.

İsm-i Kitâb” (b. 17-31), “Hazret-i Senâ-h^wân-ı Pâdişâh-ı İslâm” (b. 32-39), “Midhat-ı Düstûr-ı Ferîdûn-vakâr” (b. 40-48) başlıklarıyla¹⁸ Hz. Peygamber ve Dört Halifenin övgüsünde bulunur, eserini takdim eder ve adının *Pend-nâme* (*Mu^c ammâ-yı Na^c imü'd-dîn*) olduğunu söyler. Dönemin padişahı Sultan III. Mustafa'ya¹⁹ ve dönemin vezirine²⁰ ayrı ayrı kısa iki bölüm ayırır. Bu bölümlerden sonra, eserin esasını teşkil eden ve başlıksız olan öğütler kısmı gelir (b. 49-347). Eserin sonunda da yine başlıksız olarak şairimiz kısa hayat hikâyesini verir; çektiği sıkıntıları anlatır, yanan evinin onarımı için borçlandığından, borcunu ödemekte sıkıntı çektiğinden söz eder, bu konuda dönemin sadrazamından yardım istediğini anlatır. Böyle bir eser ortaya

¹⁸ Bu başlıklar Süleymaniye Kütüphanesi Ali Nihat Tarlan Koleksiyonu No: 13'te kayıtlı nüshada derkenar şeklindedir.

¹⁹ Sultan III. Ahmed'in oğlu olan Sultan III. Mustafa, 14 Safer 1129 (28 Ocak 1717)'da İstanbul'da doğdu. 16 Safer 1171 (30 Ekim 1757)'de tahta çıktı. Tahta çıktığında memleketin durumu bir hayli karışık. Önce kaybolan devlet otoritesini kurmaya, ardından da birçok alanda yenilikler yapmaya çalıştı. Devlet işlerinin yürütülmesi hususunda kendisinin en büyük yardımcısı ve destekçisi Sadrazamı Koca Ragıp Paşa olmuştur. Saltanatının başlangıcından Koca Ragıp Paşa'nın vefatına kadar (24 Ramazan 1176/ 8 Nisan 1763) Rusya ile ilişkileri iyi niyet esasına göre yürütmeye çalıştı. Ancak Koca Ragıp Paşa'nın vefatından sonra Rusya ile ilişkiler bozuldu ve ömrünün sonuna kadar da Rusya meselesiyle uğraşmak zorunda kaldı. 8 Zilkade 1187 (21 Ocak 1774)'de vefat etti. “Cihangir” mahlası ile şiirler yazdı. (Bk. Bekir Sıtkı Baykal, *İslâm Ansiklopedisi, Mustafa III Maddesi*, C 8, s. 700-708.).

²⁰ Koca Ragıp Paşa'nın vefatından sonra (24 Ramazan 1176/ 8 Nisan 1763) padişah III. Mustafa kısa aralıklarla sadrazam değiştirmiştir. 1765-1768 tarihleri arasında Muhsinzâde Mehmed Pâşâ, Anadolu Valisi Hamza Paşa, Tevkiî Mehmed Emin Paşa sadaret makamında bulunmuşlardır. (Bk. *İslâm Ansiklopedisi, Mustafa III Maddesi*, C 8, s. 705). Elimizde bulunan nüshalarda bitiriliş tarihi hicri 1178 (M 1764) olanda sadrazamın ismi “Mehmed Pâşâ”, bitiriliş tarihi hicri 1182 (M 1768) olanda “Emîn Mehmed Pâşâ” (Bk. beyit 40 ve farkı) olarak geçmektedir. Şairimiz eserinin sonunda yanan evini tamir ettirdiğini ve borçlandığını söyleyerek borçlarını ödeyemediğinden yakınıyor ve sadrazamdan yardım istiyor (b. 359-371). Şairimiz bu amaçla belki de eserini birinci kez, eserin bitiriliş tarihi ile Muhsinzâde Mehmed Pâşâ'nın sadrazam oluş tarihi arasında bir yıllık fark olmakla birlikte, Sadrazam Muhsinzâde Mehmed Pâşâ'ya, ikinci kez de tekrar gözden geçirerek Tevkiî Mehmed Emin Paşa'ya sunmuştur.

koymaktan duyduğu mutluluğu dile getirir (b. 348-382) ve eserini, bitiriliş tarihini vererek (b. 388) tamamlar.

Şairimiz Güvâhî'den aynen aldığı beyitle eserinin öğüt kitabı olduğunu söylüyor (b 20). Önce öğüdü veriyor, sonra da atasözü ile destekliyor. Böylece hem eserin akıcılığını sağlamış oluyor hem de sadeliğini artırıyor. Şairimiz eserini birçok hayat tecrübesi yaşadıkdan ve yetmiş yaşını geçtikten sonra yazmıştır. Bu durumda verdiği öğütleri önce kendisi tecrübe etmiş oluyor. Eserindeki öğütler toplumun her kesimini kapsamaktadır. Bunlardan bazılarını ana başlıklar hâlinde şu şekilde sıralayabiliriz²¹:

1. Padişahattan ziyade, vezire yakın olunmalı; gözden uzak olunmamalı, olumsuzluklar karşısında yılgınlığa düşülmemeli, mücadele edilmelidir. Kulluğun ayıp olmadığı, utanmanın kişinin rızkını azaltacağı bilinmelidir (b. 50-79).

2. Aç gözlü ve cimri olunmamalıdır (b. 81-92).

3. Ulu kimselerin nasihatleri dinlenmeli, insan kendisine güvenip de kibirlenmemelidir (b. 114-122).

4. Kızıp ani karar vermemeli, sonunda pişman olunacağı akıldan çıkarılmamalıdır (b. 124-130).

5. Boş yere kimseyi düşman edinmemeli; dost bin, düşman bir de olsa düşman çok görülmeli, uyanık olunmalı, düşmana fırsat verilmemelidir (b. 131-148).

6. Öç almak düşüncesiyle savaşmamalı; düşman daima güçlü görülmeli, bununla birlikte, düşmandan da korkulmamalıdır (b. 150-171).

7. Dil tutulmalı, dil kazasından sakınmalı, düşünmeden konuşmamalı, kötü söz söylememeli (b. 185-198)²².

²¹ Ne yazık ki başlıklar hâlinde verdiğimiz konuların anlatıldığı beyitlerin tamamına yakını Güvâhî'nin *Pend-nâme*'sinden aynen alınmıştır.

²² Konuşma adabıyla ilgili ayrıca Bk. Emine Yeniterzi, Konyalı Şair Meşamî'nin Konuşma Âdâbına Dair Bir Nasihatnâmesi, *Yeni İpek Yolu, Konya Ticaret Odası Dergisi*, S 4, s. 105-108.

8. Faydasız ve yalan söylememeli, her doğrunun her yerde söylenmeyeceği bilinmelidir (b. 200-207).

9. Davet olunmayan yere gidilmemeli, dost sıkça ziyaret edilip bezdirilmemeli; dostluk sürdürülmeli ve dost iyi seçilmelidir (b. 213-220).

10. Mecbur kalınmadıkça gurbete çıkılmamalıdır (b. 236-245).

11. Tek başına uzun seferlere çıkılmamalı, tehlikelerden sakınmalı, yola girildiğinde, varılması gereken yere mümkün olan en kısa sürede ulaşılmalıdır (b. 247-259).

12. Sebepsizce başkalarına eziyet edilmemeli; nefse uyup başkasının hakkına tecavüz edilmemeli; hak varsa helal edilmelidir (b. 260-271).

13. Komşu hakkına riayet edilmeli; komşu hakkının Tanrı hakkı olduğu bilinmelidir. Kimseye uzun süre kin tutulmamalı; yaramaz komşudan da uzak durulmalıdır (b. 272-280).

14. Çocuğa ve deliye sır söylenmemelidir (b. 282-287).

15. Edepli oğul iyidir, edepsiz oğlun başa belalar getireceği unutulmamalıdır (290-293).

16. Kız evladın evlendirilmesi konusunda endişe edilmemeli, bir talibinin çıkacağı unutulmamalı, ancak kız da beleşe verilmemelidir. Kız verildikten sonra, araya mesafe konulmalı; damadın oğul olmadığı unutulmamalıdır. Kıza da geline de nasihatle iş yaptırılmalıdır (294-300).

17. Her güzele gönül verilmemeli, araştırılıp en iyisi bulunmalıdır. Sevginin iki taraflı olacağı unutulmamalıdır. Vefasız gönül verilmemeli, sevmeyeni sevmemeli (b. 302-320).

18. Âşığa deli muamelesi yapılmamalı; âşığa sözün kâr etmeyeceği bilinmelidir. Tasavvuf yolunun himmeti ile mecazi aşktan hakiki aşkın doğacağı unutulmamalıdır (b.328-335).

19. Mecazi aşkla hakiki aşka ulaşılacağı ve bu sayede Allâh'a kavuşulacağı bilinmelidir (b. 336-347).

2.1.2. Eserin Dili

Eseri büyük oranda Güvâhî'den aşırılmış beyitler oluşturur. Burada Naîmüddîn'in yaptığı iş, kendine ait az sayıdaki beyti dil ve üslup bakımından Güvâhî'ninkilere benzetmek olmuştur. Naîmüddîn'e bu açıdan bakacak olursak başarısız bir şair olmadığını görürüz. Eser bu yönüyle tek bir kalemden çıkmış gibidir. Eserin dili sadedir. Sadece bir yerde hadis iktibası vardır.²³ Aşağıda vereceğimiz örneklerde bütünlüğün sağlanması açısından Güvâhî'den alınmış beyitlerden de örnekler olacaktır. Eserde kullanılan dil malzemesinden bazıları şunlardır:

Seslenme edatları: birâder (b. 3b, 62a, 89b, 154b, 172b, 177a), efendi (b. 356a), begüm (b. 390b), dostum (b. 162a), yoldaş (b. 153a);

İsim ve isim soyundan kelimeler: su (asker; güç) (b. 51b), emcek (meme) (b. 60b), yügrük (yürük, hızlı giden, çok koşan; işlek) (b. 72b, 279b, 302b), bay (zengin) (b. 83a), yigin (üstün) (b. 152a), alu (zayıf) (b. 152b), yatlu (kötü, uğursuz) (b. 162b, 191a, 258a, 278a), sarb / sarp (keskin, sert) (b. 124b, 156b);

Fiiller: bayımak (zengin olmak) (b. 4b), dürüşmek (çalışmak, sebat etmek, mücadele etmek) (b. 54a, 66a, 146a, 164a, 198a, 302b), savılmak (uzaklaşmak, savuşturulmak) (b. 61b), deprenmek (harekete gelmek, kımıldanmak, sarsılmak) (b. 88a, 126b, 202b, 286b), sabıtmak (yolu bir yönden başka bir yöne değiştirmek) (b. 175b), yeltenmek (heves etmek, meyletmek) (b. 241a);

Birleşik fiiller: hazer eylemek (sakınmak, kaçınmak) (b. 118b), yavı kılmak (kaybetmek, yitirmek) (b. 122b), yön tutmak (yüzünü çevirmek, teveccüh etmek) (b. 224a), laf urmak (böbürlenmek, övünmek) (b. 154a), dıñ turmak (ses çıkarmamak, sükût etmek) (b. 163a), el bir itmek (el birliği yapmak) (b. 171a), işitmeze urmak (duymuyormuş gibi davranmak) (b. 210b), gönül yazmak (gönül eğlendirmek) (b. 311a).

²³ *E's-sultānu zıllu'llāhi fi'l-arz* (Padişah yeryüzünde Allah'ın gölgesidir.), İmam Celâleddin bin Ebi Bekr e's-Süyûtî, *Câmi 'ü's-Sagîr*, Cilt I-II, s. 296.

2.1.3. Eserin Güvâhî'nin *Pend-nâme*'si ile Olan İlgisi

Yukarıda da belirttiğimiz gibi Naîmüddîn, eserini çok büyük oranda Güvâhî'den aşırarak yazmıştır. Naîmüddîn'in Güvâhî'den aşırıldığı beyitler çıkarıldığında geriye 102 beyit kalıyor. Bu beyitler sırasıyla şunlardır: 1-3, 22, 23, 30-33, 40-48, 64-68, 71, 73, 74, 77, 79, 88, 94, 96, 101-106, 123, 149, 183, 207, 234, 235, 261, 262, 287, 319, 327, 334, 336, 339-348, 350-353, 355-357, 359-388, 390-394. Bir başka deyişle 394 beyitlik eserin 292 beyti aşırmadır. Bu da eserin % 74.11'i demektir. Bu aşırma beyitlerin tamamına yakınında hiçbir değişiklik yoktur. Bazılarında da küçük değişiklikler bulunmaktadır. Bunların da nüsha farklarından kaynaklandığını düşünüyoruz. Bu değişikliklerden bazıları da zorunlu olarak yapılmıştır. Bunlara kendi isminin ve padişah isminin geçtiği beyitleri örnek verebiliriz: Na^c imüñ sözlerin kim kıldı āgāz (Naîmüddîn b. 17) / Güvâhî sözlerin kim kıldı āgāz (Güvâhî b. 37) // Yegâne Han Aḥmed yādigârı (Naîmüddîn b. 34) / Yegâne Han Selîm'ün yādigârı (Güvâhî b. 83). 203. beyit de Güvâhî'nin 1668 ve 1670. beyitlerinin ilk mısralarından oluşmaktadır. Naîmüddîn'in olduğunu söylediğimiz beyitler arasında da şimdilik tespit edemediğimiz, başka şairlerden alınmış olanlar da olabilir.

2.1.3.0. Naîmüddîn'e Ait Beyitleri

Söze rāh-ı hidāyet Besmeledür
Ki söz nüh günbed içre velveledür (b.1)

Virür ibkâ'-i fikre zîb ü zîver
Anı Ḥüsrev olan Şîrîn görürler (b.2)

- Her işde evvel āhîr idüñ Allāh
Hem andan iy birāder olğıl āgāh (b.3)
- Lisān-ı Türkīden darb-ı meşeldür
Atalar sözün işitmek güzeldür (b.22)
- Yazıldı muhtaşar bu hoş risāle
Mevā^ç ızdur münāsib ba^ç zı hāle (b.23)
- Ra^ç iyyet-perver olur şāh-ı^ç ādil
Aña^ç ālemde bulunmaz mu^ç ādil (b.30)
- Olur dünyāda vu^ç uqbāda sultān
Olur zıll-ı Hudā vu^ç nūr-ı Yezdān (b.31)
- Hudāyā Han Sultān Muştafānuñ
Şafā^ç eyle müyesser kıl zamānuñ (b.32)
- Şu rütbe eyleye ol^ç adl ü dādı
Kala tā Haşre dek dillerde adı (b.33)
- Şadāretde Emīn Meḥmed Pāşayı
Kazāyādan emīn kıl yā İlāhī (b.40)
- Gelince bu maḳāma böyle āgāh
Didi^ç aql ehli cümle bāreka'llāh (b.41)
- Vekāletde gerek böyle vezīri
K'ola fazl u kemāl ehli esīri (b.42)
- Ki böyle zāt-ı pāke şāh-ı^ç ālem
Sezā te'bīd ile virseydi ḥātem (b.43)

Felâṭūn-ı zamān^ç âlemde oldur
O kim şānīsi yok dirlerse oldur (b.44)

Eger bir emre eylerse işāret
Olur şer^ç u kavānīn üzre elbet (b.45)

Umaruz kim rızā-yı zıll-ı Yezdān
Ne ise ol muvaffaḫ ola her ān (b.46)

Olunca^ç avn-i Ḥaḫḫla Şāha dāmād
Muḥibb-i dīn ü devlet oldılar şād (b.47)

Vire her bir murāduḫ Ḥaḫḫ Tebārek
Ola her günleri sūr-ı mübārek (b.48)

Ḳapusuz boş olan ker etmek ister
Varup bir bāba ḫidmet itmek ister (b.64)

Murāda bābdur devlet ḳapusu
Ṭutup dāmen idegör pāy-būsī (b.65)

Dürüş dīvāna her gün eksük olma
Arama pāye çok da yüksek olma (b.66)

Virenler kürsī-i dīvāna revnaḫ
Vezīr aḫalarıdur görsen elḫaḫḫ (b.67)

Arada kāhca ḫidmetleri olur
Kimine çok kime kısmet az olur (b.68)

Virürlerse bişi üstine de al ḫarc
Gücenmeye hemān saḫa vekīl-i ḫarc (b.71)

- Çekegör hârc için her cevr ü renci
Erüz diyenden ister ev pirinci (b.73)
- Laḥ[1]m milḥ itse ḥulm ehli keremden
Hemân hârcı da elzemdür diremden (b.74)
- Ḳarınca ile ḳurduḡ ḥâllerin aḡ
İşünḡde sen de aḡa göre uyaḡ (b.77)
- Emekdâr derdine devletde dermân
Olur kürek yahûd çaḳçaḳdan iḥsân (b.79)
- Hemân deprenmek ister ʿ ârifâne
Yud acıḳ loḳmayı almaḳ dehâna (b.88)
- Bu ḳâḡī idi bir demde Ḥalebde
Mütesellim idük biz de Ḥalebde (b.94)
- Daḡı Pâşâmuza hemşehrî iken
Kim umardı ola çeşmüme diken (b.96)
- Bu sırran Ḥamza için ker görüldi
Ser ʿ asker yazdı maḡzar da virildi (b.101)
- Ya nevbet degmedi Ḥamza Ağaya
Döşek çıḳdı şoḡı Dede Ağaya (b.102)
- O dem maḡşûr idi Mûşulda Pâşâm
Durup düşmenle cenge şubḡ u aḡşam (b.103)
- ʿ Acem şâhı yürüşinde büzilüp
Ḳara yüz-ile yıḳılup üzilüp (b.104)

Ḥulûşına göre olup muẓaffer
Bu nuşret oldı vechinden müyesser (b.105)

Yazup ibkâmuza fermân gelince
Yidi manşıbı Dedemüz tıyınca (b.106)

Naşihatdur bu da ḥayra münāsib
Ḳulaḳ tıt diñle ol cān-ıla t̄alib (b.123)

Burada bu naşihat geldi yāda
Şoñın fikr it işik geçme ziyāde (b.149)

Deve kīnlü ḥaşımdur ol ki dirler
Deve misin yolup yola giderler (b.183)

Ki toḡru söylemek ḡāyet güzeldür
Velī her toḡru söylenmez meşeldür (b.207)

Dimişlerdür bu pendı key ḳatı ḥūb
Hemīşe diller içre ola mergūb (b.234)

Bunun-çün zer varaḳlar üzmelüdür
Bunı sīmīn ḳalemle yazmaludur (b.235)

Ḳılıclar gibi durur āh-ı maẓlūm
Keser ot anı eyler cümle ma^c dūm (b.261)

Şaḳın maẓlūmuñ āhından seḥergāh
Ki aña perde ḳomamışdur Allāh (b.262)

Ne çāre çün deli geldi görince
Şıḡamaḳ ḥoşdur oları tıyince (b.287)

- Dimiş *Hayriyyesinde* Nābī gerçek
Huzūr ister iseñ algıl kenîzek (b.319)
- Göründi Leylî yüzinden büründi
O dem Mecnūna şahrālar göründi (b.327)
- Düşer ı ışk odı evvel ma ı şūka bil
Pes andan şonra yaqar ı aşığı bil (b.334)
- Mecāzından bulur āhîr haqıkat
Eger eyler ise naqş-bendi himmet (b.336)
- Kıl iy kıl-k-i beyān fikr-i daqıki
ı Ayān eyle mecāz ile haqıki (b.339)
- Kaçan kim ı ışk ile pür olsa ı aşık
Ne kim kılsa aña olur yaraşık (b.340)
- Vücūdın rāh-ı ı ışka eyleyüp terk
Ayırmaz ayağın muhkem başar berk (b.341)
- Ser-āğāz itse ı ālem cūşa gelür
Mey-i gül-reng-i şāfî nūşa gelür (b.342)
- Gönül sermest olup gelür hürüşa
Şalā eyler cihānda bāde-nūşa (b.343)
- Açar ol sırr-ı ı ışk-ı dil-güşāyı
Zebān-ı bendi olur zıkr-i Hudāyı (b.344)
- Gönüldeñ ğayr-i Haqqı fānī eyler
Hem andan hayy-ı cāvidānī eyler (b.345)

Hemân bir nûra qalur kim aḥaddur
Şîfât u zâtı Allāhu'ş-şameddür (b.346)

Kişi kim andadur ğayride neyler
Ya bu ^ç ışık ile olan fikri neyler (b.347)

Vaṭan aşlı idi başa Ṭameşvar
K'anuḡ bir ismi dillerde Kemeşvar (b.348)

Peder Ğāzî şehîd oldu o demde
Benüm de çekdigüm diñle bu demde (b.350)

^çİyâl evlād u etbā^ç umla çıkdum
Degül bir baş on biş serle çıkdum (b.351)

Beliğrad evvel andan Niş Edirne
Diyemem çekdigim zahmet nedür ne (b.352)

^çAḡār u mülk ü mālum qaldı anda
Qalan elde dükendi az zamānda (b.353)

Qatı çok başumı taşlara çaldum
Sitanbulda faqat bir ḡāne aldum (b.355)

Yine ğurbetde iken ben efendi
O da ol *āteş-i hikmet*de yandı (b.356)

Yeñi başdan düşüp il yurdlarına
Her ay başında kirā derdlerine (b.357)

Diyerek çün^ç imārına yapışdum
Bināsi bucuq olmadın apışdum (b.359)

Şatup varum aña harc eyledüm hep
Dağı borc eyledüm yüz elli zeheb (b.360)

Rehînsiz karşuluksızdur bu ekşer
Edâsı olmadı hâlâ müyesser (b.361)

Megerkim Şadr A^c zam ide himmet
İder biğ mürdei ihyâ ne minnet (b.362)

Zekât-ı devletüñ olsun kerem kıl
Edâ-yı deynüme şarf-ı himem kıl (b.363)

Berâberdür gönül ger Ka^c be yapmak
Binâ-yı Beyt-i İbrâhîmi yapmak (b.364)

Alîl ü ihtiyârum merhamet kıl
Keremkârâ maḥall-i ^c âtifet kıl (b.365)

Geçürdi sâl yitmişî za^c ifem
Ki yok biş akçe irâd u vazîfem (b.366)

Kifâf u dirligime eyle dermân
Ya gümrükden ya mevķūfdan kıl iḥsân (b.367)

İdem sedd-i ramaḫ andan olanca
Du^c âcı eyle Hünkâra ölünce (b.368)

Olur bir ḫayrınız ölde cihânda
Oḫurlar gūşe gūşe dâsitânda (b.369)

Bu taşdı^c a hemîn nâm-ı kerîmüñ
Vesîle cerre iḥsân-ı ^c azîmüñ (b.370)

İden elţâfına şâyân faķiri
Anuñ her dem ola Mevlâ naşiri (b.371)

Baņa miñnetle geçdi devr-i eyyâm
Felâketle bulubdur^ç ömrüm encâm (b.372)

Pey ender pey cefâ' vü cevr-i dünyâ
Beni söyletmege hiç kor mı aşlâ (b.373)

Qoyar hâk-i mezellet içre pâ-best
Beni itmekde dil-teng ü tenük-dest (b.374)

Eger Türkî đurubından bu güftâr
Alınmasa bulanmazdı bu reftâr (b.375)

Bu sözler söylenür eski meşeldür
Atalar sözüñ işitmek güzeldür (b.376)

Muvaffaq oldu lütf-i Haķķa hâme
Ki rengin bicdi aña böyle câme (b.377)

Sühan-sencide kılan ehl-i^ç irfân
İder taşsin anı eylerse ihsân (b.378)

Dimişlerdür budur merd-i Hudâyî
Tenük-dest iken eylerler seħâyı (b.379)

İdicek şöħbeti merdâne it tâ
İrişe saña her dem fazl-ı Mevlâ (b.380)

^ç Amel kıł saña olsun Yâr-ı Ğâr ol
Eşer қо dehre olsun yâdigâr ol (b.381)

Degül maşşūd bunda fazl u dāniş
Naşīhatdur   amel kıl sen de  alış (b.382)

Cenāb-ı Hakkā kurb istersen iy yār
Bu nām-ıla   amel kıl gözle her bār (b.383)

Hamā'il gibi  ak  oynun a şakla
Boyun a Hakk rızāsın bunda anla (b.384)

Bu yiter saņa mürşid tālib isen
Atalar himmetini cālib isen (b.385)

Yoğ-ısa sırr-ı bātından haber ger
Bu hāzır elde zāhir h d bu yeter (b.386)

Buņa ikbāl idenler hālişü'l-bāl
Ola zāhirde vü bātında hoş-hāl (b.387)

Ki *bā fā k f* olunca * ayma* tālī
O yıl feth oldu böyle genc-i  ālī (b.388)

Bu genc n gevhерinden ola yağmā
Begüm harc it bunı dolaya yığma (b.390)

N māyān selh   gurre gi er eyyām
Döner  idi içinde māh-ı nev tām (b.391)

Simāt-ı ma  rifet çekdi yiyeler
Mu  ammā-yı Na  im 'd-d n bileler (b.392)

Benüm de iltimāsum ide in  ām
Kuşurum göricek ihvān itmām (b.393)

Na^ç İmî kuluñı hep şâd ideler
Du^ç â-yı hayr ile âbâd ideler (b.394)

2.1.3.1. Naîmüddîn'in Güvâhî'den Doğrudan ya da Bazı Küçük Değişikliklerle Aldığı Beyitler

Naîmüddîn, *Pend-nâme* (*Mu^ç ammâ-yı Na^ç İmü'd-dîn*)'sine Güvâhî'nin beyitlerini bizzat kendi almış olmalıdır, müstensihler tarafından eklenmiş olamaz. Çünkü Güvâhî'nin beyitlerini çıkardığımızda eserin bütünlüğü kalmıyor. Bu durumun başka örnekleri de vardır. Şemseddin Ahmed (İbni Kemâl, Kemal Paşa-zâde Şemseddin Ahmed)'in (öl. 1533) olduğu söylenen ve bir nüshası 54, bir başka nüshası 77 beyit olan *Usulnâme*'de Güvâhî'den alınmış 55 beyit bulunmaktadır.²⁴ Yine Kadı-zâde Mehmed Efendi de (öl. 1635) *Manzûme-i Akâid*'inde Güvâhî'den 24 beyit almıştır.²⁵ Demek ki Güvâhî'nin söz konusu eseri gerek devrinde gerekse sonraki asırlarda özellikle atasözlerine genişçe yer vermesi bakımından çok beğenilmiştir. Ayrıca bu örnekler, bize eski Türk edebiyatında metinler arası mukayeseli çalışmaların yapılmasının gerektiği konusunda da bir fikir verir. İşte Güvâhî'den aşırılan o beyitleri.²⁶

²⁴ Âdem Ceyhan, “Şeyhülislâm Kemâl Paşazâde'ye Mâl Edilen Bazı Manzumeler”, *Edebiyat Otağı*, S 4, s. 14-18.

²⁵ Songül Karaca, Kadı-zâde Mehmed Efendi, *Manzûme-i Akâid, İnceleme-Tenkitli Metin-Sözlük-Dizin* (Yüksek Lisans Tezi), s. 84-86.

²⁶ Mehmet Hengirmen'in neşrettiği Güvâhî metninde transkripsiyon bulunmamaktadır. Mukayeseye konu olan beyitlere transkripsiyon işaretleri tarafımızdan eklenmiştir. Transkripsiyondan kaynaklanan hatalar varsa bize aittir.

Naîmüddîn**Güvâhî**

Olur hamd itmeyenüñ işi ebter	K'olur Allâh anılmadın iş ebter
Hudâ virmese devlet bayımaz er (b. 4)	Hudâ virmese devlet bayımaz er (b. 47)
Şerîki yok-durur pinhân u zâhir	Şerîki yok durur pinhân ü zâhir
Çamu âşâra oldur hem mü'essir (b. 5)	Odur her fi 'le fâ 'il evvel âhir (b. 20)
Hıred hayrân anuñ hikmetlerine	Hıred hayrân anuñ hikmetlerine
İrer mi fikr anuñ kudretlerine (b. 6)	Ne irsün fikr anuñ kudretlerine (b. 17)
Nitekim hükmine yok kimse hâkim	Nitekim hükmine yok kimse hâkim
Girü kendüsüdür 'ilmine 'âlim (b. 7)	Girü kendüzdür 'ilmine 'âlim (b. 19)
Bilürle ser-te-ser eşyâ' kemâhî	Bilürle ser-te-ser eşyâ' kemâhî
Ki oldur pâdişehler pâdişâhı (b. 8)	Ki oldur pâdişehler pâdişâhı (b. 21)
Selâm çok [u] taḥiyyât u şenâyâ	Selâm u çok taḥiyyât u şenâyâ
Aña k'oldur güzîn-i cümle eşyâ (b. 9)	Aña k'oldur güzîn-i cümle eşyâ (b. 22)
Hâbîbu'llâh-ı fâhru'l-mürselîndür	Hâbîbu'llâh u fâhru'l-mürselîndür
Şefî 'ü'l-evvelîn ü âhîrîndür (b. 10)	Şefî 'ü'l-evvelîn ü âhîrîndür (b. 23)
Risâlet taḥtınuñ sultânı oldur	Risâlet taḥtınuñ sultânı oldur
Dü 'âlem cism olubdur cânı oldur (b. 11)	Dü 'âlem cism olubdur cânı oldur (b. 32)
Buyurdı Hâkḥ anuñ şânında <i>levlâk</i>	Anuñ şânında Hâkḥ buyurdı <i>levlâk</i>
Anuñ bir pâye-i mi 'râcı eflâk (b.12)	Anuñ bir pâye-i mi 'râcı eflâk (b. 28)
Anuñ-çün yir ü gök sâ'ât u evkât	Anuñ-çün yir ü gök sâ'ât u evkât

Anuḡ-çündür kuşūr u hūr u cennât (b. 13) Anuḡ-çündür kuşūr u hūr u cennât (b. 29)

Şefâ‘atde bilürüz müctebâdur Şefâ‘atde bilürüz müctebâdur

Ümîdümüz kamu yarın aḡadur (b. 14) Ümîdümüz kamu yarın aḡadur (b. 34)

Hem ulu yârlar ol çâr server Hem ulular durur ol çâr server

Ebū Bekr ü‘Ömer‘Oşmân u Ḥaydar (b. 15) Ebū Bekr ü‘Ömer‘Oşmân u Ḥaydar (b. 35)

Müdâm olsun şenâlar şeyḡ eger şâb Müdâm olsun şenâlar şeyḡ eger şâb

Aḡa kim oldı Ḥaḡḡa âl ü aşḡâb (b. 16) Aḡa olanlar üzre âl ü aşḡâb (b. 36)

Gel iy cānum dil ü cān levḡine yaz Gel iy cānum dil ü cān levḡine yaz

Na‘îmüḡ sözlerin kim kıldı âḡâz (b. 17) Güvâhî sözlerin kim kıldı âḡâz (b. 37)

Anuḡ bu nazmıdur silk-i cevâhir Anuḡ bu nazmıdur silk-i cevâhir

Bilür ḡadrin olan şarrâf-ı mâhir (b. 18) Bilür ḡadrin olan şarrâf-ı mâhir (b. 38)

Ma‘ânî bahri içre degme ḡavvâş Ma‘ânî bahri içre degme ḡavvâş

Cevâhir bulmaz bunlar gibi ḡâşş (b. 19) Cevâhir bulmaya bunlar gibi ḡâşş (b. 39)

Naşâyiḡdür hemân ancaḡ bu kamu Naşâyiḡdür ekâbirden bu kamu

Mu‘azzezdür gevâhirden bu kamu (20) Mu‘azzezdür cevâhirden bu kamu (b. 40)

Kime olsa mü’eşşir bu naşâyiḡ Kime olsa müyesser bu naşâyiḡ

İki ‘âlemde ol görmez fazâyiḡ (21) İki ‘âlemde ol görmez fazâyiḡ (41)

Çi gerçek söz ḡamunuḡ âleti var Çi ger söz yok ḡamunuḡ âleti var

Bu sözlerin ḡulûba ḡâleti var (b. 24) Bu sözlerin ḡulûba ḡâleti var (42)

Oluban *Pend-nâme* adı bunuḡ Oluban *Pend-nâme* adı bunuḡ

Pür olsun her mezāka dadı bunuᅡ (b25)Pür olsun her mezāka dadı bunuᅡ (43)

Gereklüdüş dirüben başuna hüş Gereklüdüş dirüben başuna hüş

Dil ü cân ile tüt benden yaᅡa güş (b. 26)Dil ü cân ile tüt benden yaᅡa güş (b. 44)

Ne sözdür bu ki var öyle bahası Ne sözdür bu ki var eyle bahası

Ki olmaz genc-i sulᅡānī pahası (b. 27) Ki olmaz genc-i sulᅡānī bahası (b. 1566)

Dimişler ‘avn-i ᅡaᅡᅡ şāha muᅡābil Dimişler ‘ayn-i ᅡaᅡᅡ şāha muᅡābil

Olıcaᅡ uyanur düştür-ı ‘ākıl (b. 28) Olıcaᅡ idinür düştür-ı ‘ākıl (b. 1567)

Ki şāhı ol çeker ᅡaᅡᅡ yola dā’im Ki ol şāhı çeker ᅡaᅡᅡ yola dāyim

Her işinde olur ‘adl üzre ᅡā’im (b. 29) Her işinde ᅡalur ‘adl üzre ᅡāyim (b. 1568)

Eben ‘an cedd bu mülküᅡ şehriyārı Fezā-yı heft-kışver şeh-süvārı

Yegāne ᅡan Aᅡmed yādigārı (b. 34) Yegāne ᅡan Selīm’üᅡ yādigārı (b. 83)

Dilerüz tırduᅡunca devr-i ‘ālem Nice kim tıra bu devrān-i ‘ālem

Ola emrüᅡ ile sulᅡān-ı ‘ālem (b. 35) Ola emrüᅡ ile Sulᅡān-ı ‘ālem (84)

Giderme yiryüzinden sāyesini Giderme yir yüzünden sāyesini

Feleklerden bülend it pāyesini (36) Feleklerden bülend it pāyesini (86)

Murādātın müyesser eyle dāyim Murādātın müyesser eyle dāyim

Her arada muᅡaffer eyle dāyim (37) Her arada muᅡaffer eyle dāyim (85)

İtā ‘at emrine olmiş-durur farᅡ Ulü’l-emre itā ‘at oldı hem farᅡ

Ki e’s-sulᅡānu ᅡıllu’İlāhi fi’l-arᅡ(b. 38) Ki e’s-sulᅡānu ᅡıllu’İlāhi fi’l-arᅡ(b. 57)

Ulü’l-emre olan ‘āř cihānda Ulü’l-emre olan ‘āř cihānda

- Cezâsını bulur bunda vü anda (b. 39) Cezâsını bulur bunda vü anda (b. 81)
- Burada yine bir şîrîn kelâmı Burada yine bir şîrîn kelâmı
- Münâsib nazm idüp virdi nizâmı (b. 49)Münâsib nazm idüp virdüm nizâmı (b. 1563)
- İşe girersen ol düstûra yakın Savaşa girsen ol beglere yakın
- Yakın olma şaşın sultâna şaşın (b. 50) İrağ olğıl şikâr üstinde şaşın (b. 88)
- Düşürür niçe 'izz ehlin kışuya Düşerler nice 'izz ehlin kışuya
- İnanma şehlere tayanma şuya (b. 51) İnanma beglere tayanma şuya (b. 89)
- 'Acebdür anlaruñ fi 'li gözün aç 'Acebdür anlaruñ fi 'li gözün aç
- Ki öldürür kimini toğ kimin aç (b. 52) Ki öldürür kimin toğ u kimin aç (b. 90)
- Velî himmet rehinde key şafâdur Velî himmet deminde hoş şafâdur
- Nazar kim şehler ider kîmiyâdur (b. 53)Nazar kim begler ider kîmyâdur (b. 91)
- Dürüş her lahza dür olma nazardan Dürüş her lahza dür olma nazardan
- Bacadan düş kovulduğunda derden (b. 54) Bacadan düş kovulduğunda derden (b. 94)
- Naşîbüñ alsalar gitme çapudan Naşîbüñ alsalar gitme çapudan
- Yapu taşı yine çalmaz yapudan (b. 55) Yapı taşı yine çalmaz yapudan (b. 93)
- Degül kullukda ihmâl veyahüd 'âr Degül kullukda hoş ihmâl ü yâ 'âr
- Ki kullukdan ululuğa ir iy yâr (b. 56) Ki kullukdan ululuğadır iy yâr (b. 97)
- Ulular yüzi olur gerçi ıssı Ulular yüzi olur gerçi ıssı
- Utanma kim olasın devlet ıssı (b. 57) Utanma kim olasın devlet ıssı (b. 106)
- Utanmaç men ' ider rızkın kişinün Utanmaç men ' ider rızkı kişinün

- Utanmaz aşlını bilen işinüñ (b. 58) Utanmaz aşlını bilen işinüñ (b. 107)
- Ki kullarına emr itmiş muhaqqak Ki kullarına buyurmuş muhaqqak
- Ṭaleb sizden ü virmek benden ol Ḥaqq (b. 59) Ṭaleb sizden ü virmek benden ol Ḥaqq (b. 102)
- Bize de vācib oldı nāme virmek Gerek ikdām ‘arz-ı ḥāle yindek
- Virilmez oğlan ağlamazsa emcek (b. 60)Virilmez oğlan ağlamasa emcek (b. 109)
- Unutdurmaz özin kendüni bilen Unutdurmaz özin kendüyi bilen
- Göñülden şavılur gözden şavılan (b. 61)Göñülden şavılur gözden şavılan (b. 96)
- Kimüñ kimden ne derdi var birāder Kimüñ kimden ne derdi var bürāder
- Göbeğin öksüz oğlan kendi keser (b. 62)Göbeğin öksüz oğlan kendü keser (b. 110)
- İletmek dileyen işini başa İletmek dileyen işini başa
- Urur taşı başına başı taşa (b. 63) Urur taşı başına başı taşa (b. 101)
- Degirmene varanlar ögüdür un Degirmene varanlar ögüdür un
- Şavar nevbet evini bekleyen dün (b. 69)Şorar nevbet evini bekleyen dün (b. 104)
- Tekāsül itseñ işe dest şınma Tekāsül itseñ işe dest şınma
- Dimişler gelme gelme dönme dönme (70)Dimişler gelme gelme dönme dönme (b. 98)
- Hemīşe arpasını dime heyhāt Hemīşe arpasını dime heyhāt
- Yemini arturur yügrük olan at (b. 72) Bil özi arturur yügrük olan at (b. 99)
- Gerekdür gāfil olma bul zaḥīre Gerekdür gāfil olma bul zaḥīre
- Tü diseñ düşmedigi demde yire (b. 75) Tü diseñ düşmedügi demde yire (b. 898)
- Yarağın gör bilürler bunı kamu Erzağın gör bilürler bunı kamu

- Ki olur yaz uçmağ kış tamu (b. 76) Ki olur yaz uçmağ kış tamu (b. 906)
- Ƙoma ibrâmi tâ kim bite mağşüd Ƙoma ibrâmi tâ kim bite mağşüd
- Olur ma^cdüm ihmâl ile mevcüd (b. 78) Olur madün ihmâl ile mevcüd (b. 112)
- Dimişlerdür işit hem bir dağı pend Dimişlerdür işit hem bir dağı pend
- Gereklüdür ıttagör iy ħiredmend (b. 80) Gereklüdür ıttagör iy ħired-mend (b. 113)
- Ʀama ^ckâr olma ger var ise hüşuğ Ʀama ^ckâr olma ger var ise hüşuğ
- Dilersiğ şöğra niş olmaya nüşuğ (b. 81) Dilersiğ şöğra niş olmaya nüşuğ (b. 572)
- Cihânda görmeyiser gördiği yok Cihânda görmeyiser gördiği yok
- Ʀama ^ckârığ kimesne ħarnını toğ (b. 82) Ʀama ^ckârığ kimesne ħarnını toğ (b. 576)
- Bir uğurdan o kim olmağ diler bay Bir uğurdan o kim olmağ diler bay
- Ƙalur yoğsul olur her dem işi vay (b. 83) Ƙalur yoğsul olur her dem işi vay (b. 583)
- Olur şanma ħamuğ rızğ-ıla eksük Olur şanma ħamuğ rızğile eksük
- Büyük başuğ olur ağırsı büyük (b. 84) Büyük başuğ olur ağırsı büyük (b. 623)
- Ƙanâ ^catle ideğör işiği şağ Ƙanâ ^catle ide gör işüği şağ
- Ki dâ'im sağa tağ üsti ola bâğ (b. 85) Ki dâyim sağa tağ üstü ola bâğ (b. 624)
- Hemîn az eylemek durur aşını Hemîn az eylemek gerek aşını
- Dileyen kimse ħavğäsüz başını (b. 86) Dileyen kimse ħavğäsüz başını (b. 621)
- Cihânda çoğ görenler dürlü işler Cihânda çoğ görenler dürlü işler
- Hemîn bir loğma bir ħırğa dimişler (b. 87) Hemîn bir loğma bir ħırğa dimişler (b. 626)
- Hemîşe olanı hoğ gör muğadder Hemîşe olanı hoğ gör muğadder

Ɛonuđ umduğunu yimez birāder (b. 89)Ɛonuđ umduğunu yimez bürāder (b. 625)

Bil olur bu söze olma gümānlu Bil olur bu söze olma gümānlu

Ɛama   kār az Ɛama   dan çok ziyānlu (b. 90) Ɛama   -kār az Ɛama   dan çok ziyānlu (b. 584)

Bilür  ağlı olanlar bunı Ɛamu Bilür  ağlı olanlar bunı Ɛamu

Ki olmazdı Ɛama   olmasa Ɛamu (b. 91) Ki olmazdı Ɛama   olmasa Ɛamu (b. 573)

Ɛama   ehlini her kim dōst şana Ɛama   ehlini her kim dōst şana

Ɛazuđ Ɛađmıř gibi olur şamana (b. 92)Ɛazık Ɛađmađ gibi olur şamana (b. 284)

İřidūđ bir Efendinūđ iřini İřidūđ bir Efendinūđ iřini

Ɛama   yūzinde bātl cūnbiřini (b. 93) Ɛama   yūzinde bātl cūnbiřini(b. 129)

Bunuđla dōstlar-ıduđ řōyle kim biz  uřūřā dōstlar idūđ eyle kim biz

Aramuzdan şu şızmaz-ıdı hergiz (b. 95)Aramuzdan şu şızmak idi hergiz (b. 277)

Ol a ığdur ki  ığmaz dağı dilden Ol a ığdur ki  ığmaz dağı dilden

Bu sōz de ol sebebden geldi dilden (b. 97)Bu sōzler ol sebeble geldi dilden (b. 281)

Bu Ɛāzīda benūm var  aylı āhum Velī bir Ɛāzīdan vardur çođ āhum

Ki zerre deđlı yođ-iken gūnāhum (98) Ki zerre deđlı yođiken gūnāhum (b. 273)

Ɛama   itdi birez dūnyālıđa ol Ɛama   itdi yūz akçe riřvete ol

Beni  arz eyleyūp itdürdi ma  zūl (b. 99) Beni  arz eyleyūp itdürdi ma  zūl (b. 274)

Yalan sōyledi  avf itmedi  ađđdan Yalan sōyledi  avf itmedi  ağdan

Kitābet eyledi yanlış sebağdan (b. 100) Kitābet eyledi yanlış sebağdan (b. 275)

Her işde Ɛāzīlar ger ma  nevīdür Her işde Ɛāzīler ger ma  nevīdür

Ṭama‘ yüzinde çoğı key kavîdür (b. 107) Ṭama‘ yüzinde çoğı gey kavîdür (b. 127)

Ger evden gelmesün bulara aduñ Ger evden gelmesen kâziye aduñ

Olur yaban eri bitmez murâduñ (b. 108) Olur yaban eri bitmez murâduñ (b. 124)

‘Acebdür ehl-i ‘ilm olanlar ekşer ‘Acebdür ehl-i ‘ilm olanlar ekşer

İder virmekde hîsset almağ ister (b. 109) İder virmekde hîsset almağ ister (b. 128)

Degül illâ kamu bu nev‘a giçer Degül illâ kamu bu nev‘a giçer

Şovuk şuyı üfürüp kimi içer (b. 110) Şovuk şuyı kimi üfürüp içer (b. 271)

Huşūşan şol efendiler ki dâ‘im Ve ger ni şol efendiler ki dâ‘im

Kerem issi ululardur mülâyim (b. 111) Kerem ıssı ululardur mülâyim (b. 282)

Du‘âlardur işüm anlara her gâh Du‘âlardur işüm anlara her gâh

Dirüm anduğca rahmet itsün Allâh (b. 112) Direm anduğca rahmet itsün Allâh (b. 283)

Velâkin güş eyle bir dağı pend Ve lîkin güş eyle bir dağı pend

Ki dimişler-durur her bir hîredmend (b. 113) Ki dimişler durur ba‘zı hîred-mend (b. 687)

Naşîhat idicek diñle uluyı Naşîhat idicek diñle uluyı

Ḳalursıñ diñlemez isen uluyı (b. 114) Ḳalursıñ diñlemezisen uluyı (b. 285)

Yoluñ üzre eger köpri ola ol Yoluñ üzre eger köpri ola ol

Başuban geçme uluyı budur yol (b. 115) Başuban geçme uluyı budur yol (b. 286)

İşüñde meskenet kıl olma gümrâh İşüñi meskenet kıl olma gümrâh

Tekebbürlenme kim ulu bir Allâh (b. 116) Tekebbürlenme kim ulu bir Allâh (b. 49)

Şaḳın olma kenâr-ı şer‘den dūr Şaḳın olma kenâr-ı şer‘den dūr

Ki olur ĥor o kim ŧer ^ʿ i göre ĥor (b. 117)	Ki olur ĥōr o kim ŧer ^ʿ i göre ĥōr (b. 50)
Ƙoparıcağ binā-yı ŧer ^ʿ den ŧaŧ	Ƙoparıcağ binā-yı ŧer ^ʿ den ŧaŧ
Ĥazer eyle alurlar yirine baŧ (b. 118)	Ĥazer eyle alurlar yirine baŧ (b. 52)
Acımaz ŧer ^ʿ -ile ke'sile engüŧ	Gücenüp ĥaŧmuña göstermegil müŧ
Gücenüp ĥaŧmuña göstermegil müŧ (b. 119)	Acımaz ŧer ^ʿ -ile ke'sile engüŧ (b. 53)
Güvenme gizlü da ^ʿ vā āĥirine	Güvenme gizlü da ^ʿ vī āĥirine
ŧerī ^ʿ at ĥükmi ider zāhirine (b. 120)	ŧerī ^ʿ at ĥükmi ider zāhirine (b. 54)
İderse ŧulĥa ŧer ^ʿ i iŧde minnet	Olursa ŧulĥa ŧer ^ʿ i iŧde minnet
Ƙabül it yeñdügün da ^ʿ vāya la ^ʿ net (b. 121)	Ƙabül it yeñdügün da ^ʿ vīya la ^ʿ net (b. 55)
Ne ĥoŧdur bu ki görseñ ĥanda da ^ʿ vī	Ne ĥoŧdur bu ki görseñ ĥanda da ^ʿ vī
Ƙılasın ol aradan cüst yavı (b. 122)	Varasın ol aradan cüst yavı (b. 56)
Ğazabnāk olma mažlümü esirge	Ğazab-nāk olma mažlümü esirge
Ziyān ider ĥabına ŧarp sirke (b. 124)	Ziyān ider ĥabına ŧarp sirke (b. 1456)
Çeker öykeyle ĥuran bī-tevağğuf	Çeker öykeyle ĥuran bī-tavağğuf
Oturduğda ziyān-ıla te'essüf (b. 125)	Oturduğda ziyān ile te'essüf (b. 1457)
Ki yoğdur ŧon peŧimānlığdan aŧŧı	Te'ennīyile deprenj divŧür uŧŧı
Te'ennī ile deprenj devŧür uŧŧı (b. 126)	Ki yoğdur ŧon piŧimānlığda aŧŧı (b. 1459)
Olanı rām oluban buyruğunda	Olanı rām oluban buyruğunda
Açup avçunda yumsağ yumruğunda (b. 127)	Açup avçunda yumsağ yumruğunda (b. 1465)
Ƙınama az günāh-içün hemiŧe	Ƙınama az günāh içün hemiŧe

Döşürme nefret özün-den hemîşe (b. 128)Düşürme nefret özün-den hemîşe (b. 1466)

Memâta iriserdür çün hayâtun Memâta iriserdür çün hayâtun

Ayağın kesmegil bir sürçen atun (b. 129)Ayağın kesmegil bir sürçen atun (b. 1467)

Yaraşmaz kim ola ulu 'atâsız Yaraşmaz kim ola ulu 'atâsuz

Muḥaḳḳaḳdur ḥod olmaz ḳul ḥatâsız (b. 130)Muḥaḳḳaḳdur ḥod olmaz ḳul ḥatâsuz (b. 1468)

Yavuzluğı hemîşe fenn idinme Yavuzluğı hemîşe fenn idinme

Sebebsiz kimseyi düşmen idinme (b. 131)Sebebsüz kimseyi düşmân idinme (b. 630)

Ger olsa döstun biñ yâr-ı cânî Ki olsa döstun biñ yâr-ı cânî

Bir olsa düşmenün çok görgil anı (b. 132)Bir olsa düşmenün çok görgil anı (b. 631)

Ulular kim senün guşşan yimişler Ulular kim senün guşşan yimişler

Şu uyur düşmen uyumaz dimişler (b. 133)Şu uyur uyumaz düşman dimişler (b. 633)

Ḳatı müşkildür ider ḳalbi yanuḳ Ḳatı müşkildür ider ḳalbi yanuḳ

Uyur ardınca olmasun uyanuḳ (b. 134)Uyur ardınca olmasun uyanuḳ (b. 634)

Żarar itmesine var mı gümânun Żarar itmesine var mı gümânun

Başıcak kuyruğın uyur yılanun (b. 135)Başıcak kuyruğın uyur yılanun (b. 632)

Ne deñlü gösterürse fi 'l-i aḥsen Ne deñlü gösterürse fi 'l-i aḥsen

İnanma döst olmaz eski düşmen (b. 136)İnanma döst olmaz eski düşmen (b. 635)

İrişür şerri fırsat el virince İrişür şerri fırsat el virince

Olur it ağsağı tavşan görünce (b. 137) Olur it ağsağı tavşan görünce (b. 636)

İderseñ intikâmı ḥaşma niyyet İderseñ intikâm-ı ḥaşma niyyet

- Anuñla döst olup gözle furşat (b. 138) Anuñla döst olup gözle furşat (b. 637)
- Ki arşanlar gelür al-ile şayda Ki aşanlar gelür āl ile şayda
- Göcen düşdügi yoğ güc-ile kayda (b. 139) Göcen düşdügi yoğ güc ile kayda (b. 638)
- Bulunca haşma şabr it furşat ucın Bulınca haşma şabr it furşat ucın
- Alan ivdim dimiş kırk yılda öcin (b. 140) Alan ivdüm dimiş kırk yılda öcin (b. 672)
- Deminde virme lîkin hîç amânı Deminde verme lîkin hîç amânı
- Ki senden alur ol furşatda cāmı (b. 141) Ki senden alur ol furşatda cāmı (b. 673)
- Ya düket yaşını artur ya yaşın Ya düket yaşını artur ya yaşın
- ‘Adūnuñ bulıcağ yaşduğda başın (b. 142) ‘Adūnuñ bulıcağ yaşduğda başın (b. 677)
- Geçürme furşatı düşerse kıanda Geçürme furşatı düşerse kıanda
- N’olısar bitmez iş olmaz cihānda (b. 143) N’olısar bitmez iş olmaz cihānda (b. 680)
- Şoñından havf idüp üşenme iy yār Şoñından havf idüp üşenme iy yār
- Ki yıkıldığı gün tozar hemîn yar (b. 144) Ki yıkıldığı gün tozar hemîn yar (b. 682)
- Çü oğçuluğ müdām ilk uranuñdur Çü oğçuluğ müdām ilk uranuñdur
- Er ol baş yar ki iş başaranuñdur (b. 145) Er ol baş yar ki iş başaranuñdur (b. 679)
- Dimişler biñ yaşayana durişdünj Dimişler biñ yaşayana durişdünj
- Cihān içre ne maqşūda irişdünj (b. 146) Cihān içre ne maqşūda irişdünj (b. 685)
- Dimiş bir key murāda irmişemdür Dimiş bir gey murāda irmişemdür
- Ki düşmen ölümünü görmüşemdür (b. 147) Ki düşmān ölümünü görmüşemdür (b. 686)
- Hudāsına şıgınan āñir öcin Hudāsına şıgınan şeksüz öcin

Alur halkuñ ne deñlü çekse gücin (b. 148) Alur halkuñ ne deñlü çekse gücin (b. 514)

Şavaşa girme yañılıp öç ile Şavaşa girme yañılıp öc ile

Şaķın olmaz bahâdırlık güc ile (b. 150) Şaķın olmaz bahâdırlık gücle (b. 690)

Ṭayanma geydüğüñe cevşen ü hūd Ṭayanma geydüğüñe ceşenü hūd

Ecel yeri açıķdur eylemez sūd (b. 151) Ecel yiri açıķdur eylemez sūd (b. 691)

Yigin gör düşmeni senden hemîşe Yegin gör düşmanı senden hemîşe

Alu çıkarsa devletdür irişe (b. 152) Alu çıkarsa devletdür irişe (b. 692)

Ögünme olur olmaz yirde yoldaş Ögünme olur olmaz yirde yoldaş

Ki begenmedüğüñ yumruk yarar baş (b. 153) Ki begenmedüğüñ yumruk yarar baş (b. 693)

Ziyâde lâf urup geçme dilâver Ziyâde lâf urup geçme dilâver

Ḳıyılmaz cân 'azîz olur birâder (b. 154) Ḳıyılmaz cân 'azîz olur bürâder (b. 696)

İraķdan çekme haşmuñ altın üstin İraķdan çekme haşmuñ altın üstin

Ne bilürsin olur el elden üstün (b. 155) Ne bilürsün olur el elden üstün (b. 695)

Uram şanma gözün yeñdüğine đarb Uram şanma gözün yeñdüğine đarb

Şaķın olur yavaşıñ bilegi şarb (b. 156) Şaķın olur yavaşıñ bilegi şarb (b. 702)

N'ola ger tınmasa aşmaķda iy yâr N'ola ger tınmasa ışmaķdan iy yâr

Hoş iş var iki elinde taşı var (b. 157) Çoğ iş var iki avucında taş var (b. 704)

Şavaşda er odur kim hîle bile Şavaşda er odur kim hîle bile

Ki olur erlik on toķuzı hîle (b. 158) Ki olur erlik on toķuzı hîle (b. 706)

Dem olur dilkülük eyler eri kırt Dem olur dilkülük ider idi kırt

Müdām olmaz yemek yumruqla yoğurt (b. 159)Müdām olmaz yimek yumruqla yoğurt (b. 707)

Yig ölmekden maħall bir yirde dirlik Yig ölmekden maħalsüz yirde dirlik

Ķaçup kırtulmaħ olur anda erlik (b. 160)Ķaçup kırtulmaħ olur anda erlik (b. 708)

Kenāra irgüremezsen özüñi Kenāra irgüremezsen özüñi

Göre göz baħre atma kendüzüñi (b. 161)Göre göz baħre atma kendüzüñi (b. 709)

Velī dōstum ki bu sözleri bir bir Velī dīvāne bu sözleri bir bir

Eyü fikr eyle olma yatlu müdbir (b. 162)Eyü fikr eyle itme yatlu tedbīr (b. 746)

Degül dimek saħa ħavf eyle dek tur Degül dimek saħa ħavf eyle dek dur

Ki er evde gerek esen gerekdür (b. 163)Ki er evde gerek esen gerekdür (b. 747)

Gözetgil i ‘tidāli şöyle düriş Gözetgil i ‘tidāli şöyle düriş

Ki ne et yana vü ne göyüne şiş (b. 164)Ki ne et yana vü ne göyine şiş (b. 748)

‘Adūdan er olan kırkak gerekmez ‘Adūdan er olan kırkak gerekmez

Şaķınan serçeden bil şaru ekmez (b. 165)Üşenen serçeden bil şaru ekmez (b. 749)

Deminde erlik ad u şan içündür Deminde erlik ad u şan içündür

Ne ğam erkeķ kıyın kırbān içündür (b. 166) Ne ğam erkeķ kıyın kırbān içündür (b. 752)

İki olmaz ölüm gerçi bir olur İki olmaz ölüm gerçi bir olur

Muħanneş řa ‘n-ile ğünde biñ ölüř (b. 167)Muħannet řa ‘n ile ğünde biñ ölüř (b. 753)

Cihānda adı olan işler işi Cihānda adı olan işler işi

Adı olmazsa degmez pūla kışı (b. 168) Adı olmasa degmez pūla kışı (b. 755)

Gerekdür pes er olan kışıde ad Gerekmış pes er olan kışıde ad

Ki ħaşmı ħavf ide olduĝda ol yād (b. 169)Ki ħaşmı ħavf ide olduĝça ol yād (b. 800)

Diler ol tā ki yahşı ad ola nef^c Dirülür ta ki yahşı ad ola nef^c

Ecel olduĝı yoĝdur ħavf-ıla def^c (b. 170)Ecel olduĝı yoĝdur ħavf ile def^c (b. 751)

Muĝannes yoldaş ile etme el bir Muĝannet yoldaşile itme el bir

Ki zîrā bir muĝannes biĝ çeri şır (b. 171)Ki zîrā bir muĝannet biĝ çeri şır (b. 754)

Tevāzu'lar görem şanma şavaşdan Tevāzu'lar görem şanma şavaşdan

Olur ħürmet birāder iki başdan (b. 172)Olur ħürmet bürāder iki başdan (b. 1510)

Urulması muĝarrerdür uranuĝ Urulması muĝarrerdür uranuĝ

Devece aşşısı var tek ŧuranuĝ (b. 173) Devece aşşısı var dek ŧuranuĝ (b. 1512)

Meger bir taĝ eri geçmiş zamānda Meger bir taĝ eri geçmiş zamānda

Deve görmiş degül idi cihānda (b. 174)Deve görmiş degül idi cihānda (b. 608)

Görür şahrāya çıkmış bir deve ol Görür şahrāda bir gün bir deve ol

Şapıdur ħavf idüben bir yaĝa yol (b. 175) Şapıdur ħavf idüben bir yaĝa yol (b. 609)

Şataşur bir kimesne şorar aĝa Şataşur bir kişiyeye şorar aĝa

Ki bu ne cānverdür söyle baĝa (b. 176) Ki bu ne cānavardur söyle baĝa (b. 610)

Dir ol kişi bu devedür birāder Dir ol kişi devedür bu bürāder

Ulular ħapusında olur ekşer (b. 177) Ulular ħapusında olur ekşer (b. 612)

Selātin ħidmetinde mu^cteberdur Selātin ħidmetinde mu^cteberdur

Aĝır yüklerde bil şāhib-hünerdür (b. 178)Aĝır yükler çeker şāhib-hünerdür (b. 613)

Yine şorar bunuĝ ħaddi nicedür Yine şorar bunuĝ ħaddi yücedür

Bunu yükletmenüñ aşlı nicedür (b. 179)Bunu yükletmegüñ aşlı nicedür (b. 614)

Dir evvel iyh dirler çökürler Dir evvel ih dirler çökerler

Yükini çökdüğü vaqtin ururlar (b. 180)Yükini çöktüğü vaqtin ururlar (b. 615)

Pes ol er fikr idüp dir ne ‘aceb kâl Pes ol er fikr idüp dir ne ‘aceb fâl

Eger ıhmaz ise nice ola hâl (b. 181) Eger ıhmaz ise nice ola hâl (b. 617)

Yük urmağ buña key müşkil degül mi Yük urmağ buña key müşkil degül mi

Bunu fikr itmeyen gâfil degül mi (b. 182)Bunu fikr itmeyen gâfil degül mi (b. 618)

Fevâiid çok-durur olmağda hāmüş Fevâiid çok durur olmağda hāmüş

Hazer kıl tizlikden tut baña güş (b. 184)Hazer kıl tizlikde tut baña güş (b. 1674)

Şağın key dil kazāsından hazer kıl Şağın key dil kazāsından hazer kıl

Hudā savsın olur dil yüki müşkil (b. 185)Hudā savsın olur dil bunu müşkil (b. 1526)

Zebân-ı telh uzatmağı iş itme Zebân-ı telh uzatmağı iş itme

Yaramaz söyleyüp dime işitme (b. 186)Yaramaz söyleyüp dime işitme (b. 1492)

Ki bire iki ol demde bedeldür Ki bire iki ol demde bedeldür

Belî dil dilden ağlamaz meşeldür (b. 187)Belî dil dilden ağlamaz meşeldür (b. 1493)

Diseler çoğ idersin az işüñi Diseler çoğ idersin az işüñi

Çatı taş kanğı ise ur başuñı (b. 188) Çatı taş kanğı ise ur başuñı (b. 1495)

Dilin tek tutmayan alur alımın Dilin dek tutmayan olur alımın

Çıkarur her kişi şudan kilimin (b. 189) Çıkarur her kişi şudan kilimin (b. 1496)

Yur arıdur niçesi âb u gilsiz Yur arıdur niceyi âb u gilsiz

Dilini dek tutanı şanma dilsiz (b. 190) Dilini dek tutanı şanma dilsiz (b. 1497)

Ƙo yatlu sözi kim vardur ziyānı Ƙo yatlu sözi kim vardur ziyānı

Çıkarur yahşî söz inden yılanı (b. 191) Çıkarur yahşî söz inden yılanı (b. 1521)

Ĥacâletden berü dilersenj özüñ Ĥacâletden berî dilersenj özüñ

Her arada pişürüp söyle sözüñ (b. 192) Her arada bişürüp söyle sözüñ (b. 1517)

Sözi ehli yanında söyle argun Sözi ehli yanında söyle arĥun

Yañılıp şatma büstāncıya terĥün (b. 193) Yañılıp şatma böstāncıya tarĥün (b. 1518)

‘Ay[ı]b olur sözüñ çoğında revnaĥ ‘Abeş olur sözüñ çoğında revnaĥ

Ki Ƙur’ānda yaraşur çok söz ancaĥ (b. 194) Ki Ƙur’ānda yaraşur çok söz ancaĥ (b. 1520)

Yañılma sözde bulsañ ne kadar yüz Yañılma sözde bulsañ ne kadar yüz

Didilirse n’ola açar sözi söz (b. 195) Didilirse n’ola açar sözi söz (b. 1523)

Mebādā bir sözinden olasin zār Mebādā bir sözinden olasin zār

Atılmış oĥ gibi dutmaya iy yār (b. 196) Atılmış oĥ gibi tutmaya iy yār (b. 1524)

Sözüñ fikr eyle var-ısa fesādı Sözüñ fikr idesin varsa fesādı

Žarardur şaĥınasın dilde yādı (b. 197) Žarardur şaĥınasın dilde yādı (b. 1667)

Dilün zabt itmege dürüş ĥarındaş Dilün zabt itmege duruş ĥarındaş

Olur dil epsem olduĥda esen baş (b. 198) Olur dil epsem olduĥda esen baş (b. 1525)

Velî işit burada bir daĥı pend Velî işit burada bir daĥı pend

Žarüret olmayınca iy ĥiredmend (b. 199) Žarüret düşmeyince iy ĥired-mend (b. 1664)

Yig olur söylememek söylemekden Yig olur söylememek söylemekden

Degüldür söylemek hālī emekden (b. 200) Degüldür söylemek hālī emekden (b. 1665)

Huşūşā hayr u nef^ci olmayan söz Huşūşā hayrı nef^ci olmayan söz

Ƙor elbetde gönül penbesine köz (b. 201) Ƙor elbetde gönül penbesine köz (b. 1666)

Kişi fikr idüp aşşısın ziyānın Kişi fikr idüp aşşısın ziyānın

Pes aña göre depretsin zebānın (b. 202) Pes aña göre depretsün zebānın (b. 1672)

Ƙulağa degme sözi Ƙoymayasın Ƙulağa degme sözi Ƙoymayasın

Ġazab yayını Ƙurmayup yaşasın (b. 203) Cevābından geçesin uymayasın (b. 1668)

_____ Ġazap yayını Ƙurmayup yaşasın (b. 1670/a)

Sözünge toĝru ol başlama ala Sözünge toĝru ol başlama āle

Ki tıyılır sünü sıĝmaz çuvāla (b. 204) Ki tıyılır sünü sıĝmaz çuvāla (b. 1657)

Saņa kim dir sözine biñ yalan Ƙat Saņa kim dir sözüne biñ yalan Ƙat

‘Ay[ı]bdur alduĝuñ kīle ile şat (b. 205) ‘Ayıbdur alduĝuñ kīle ile şat (b. 1659)

Dimişlerdür ulular bunı böyle Dimişlerdür ulular bunı böyle

Ƙayuramaz egri otur toĝrı söyle (b. 206) Ƙayuramaz egri otur toĝru söyle (b. 1661)

Mesāvī idüp urma cānuña ot Mesāvī idüp urma cānuña ot

Gözün ile gör etegün ile ört (b. 208) Gözünle gör etegünle hemān ört (b. 1727)

Senün daħı ider il ince lāĝın Senün daħı iderler anca lāĝın

Bilesin arduña biraĝ Ƙulaĝın (b. 209) Bilesin arduña biraĝ Ƙulaĝın (b. 1728)

Söz issinün durur epsem tırasın Söz issinün durur epsem tırasın

Ziyānuñ ne işitmeze urasın (b. 210) Ziyānuñ ne işitmeze urasın (b. 1669)

- Deve gördüğ mi dise kimse şaḡa Deve gördüğ mi dise kimse şaḡa
- Köşegin daḡı görmedüm di aḡa (b. 211) Köşegin daḡı görmedüm di aḡa (b. 1729)
- Hemîndür anḡayana bu laṡîfe Hemîndür anḡayana bir laṡîfe
- Degül ḡacet daḡı çok söz zârîfe (b. 212) Degül ḡacet daḡı çok söz zârîfe (b. 1357)
- Varursaḡ şol ḡadar var döstuḡa Varursaḡ şol ḡadar var döstuḡa
- Gele ḡuddâmı ḡarşu üstüḡe (b. 213) Ki gelüp üre kelbi üstüḡe (b. 1390)
- Varup oḡunmaduḡuḡ yire gerçek Varup oḡunmaduḡuḡ yire yendeḡ
- Dimesünler şaḡın güc-ile göḡçek (b. 214) Dimesünler şaḡın güc-ile göḡçek (b. 1391)
- Ne dadı var nedür böyle zârüret Ne tadı var nedür böyle zârüret
- Ki tez varup göresin ekşi şurat (b. 215) Ki tîz varup göresin ekşi şurat (b. 1392)
- Kişi varmaḡlıḡ-ıla döstına çok Kişi varmaḡlıḡıyla döstına çok
- Azaldur ḡürmetini aşşısı yoḡ (b. 216) Azaldur ḡürmetini aşşısı yoḡ (b. 1396)
- Gerekdür döstluḡ uzun u ince Gerekdür döstluḡ uzun u ince
- Hemîn sa^c y it üzülmessin ölünce (b. 217) Hemîn üzülmessin sa^c y it ölince (b. 1395)
- Ḳıl az u çok her eylük ideni yâd Ḳıl az u çok her eylük ideni yâd
- Ki olmamış-durur varın viren yad (b. 218) Ki olmamış durur varın viren yad (b. 1721)
- Yi vü iç döst-la illâ ki zinhâr Yi vü iç döst ile illâ ki zinhâr
- Şonı ḡayr olmaz itme şatu bâzâr (b. 219) Şonı ḡayr olmaz itme şatu bâzâr (b. 1413)
- Dimeḡil döst aḡa kim ger şafâda Dimeḡil döst aḡa kim şafâda
- Yaḡın olup irag̃ ola belâda (b. 220) Yaḡın olup irag̃ ola belâda (b. 1415)

Anı bil dōst her kim ki gülicek	Anı bil dōst kim her kim gülicek
Olursa arķurı şala şalıcek (b. 221)	Olursa arķurı şala şalıcek (b. 1416)
Dü rüy olma dirilen ‘illet ile	Dü-rüy olma dirilen ‘illet ile
Virür cānuñı āñir miñnet ile (b. 222)	Virür cānuñı āñir miñnet ile (b. 1719)
Kerem umma işitseñ kimde yalan	Kerem umma işitseñ kimde yalan
Gerek uşlu virenden sözi alan (b. 223)	Gerek uşlu virenden sözi alan (b. 1700)
Güler yüzlüye tüt maķşūd içün yön	Güler yüzlüye tüt maķşūd içün yön
Olur bellü toĝuşından eyü gün (b. 224)	Olur bellü toĝuşından eyü gün (b. 1703)
Şınacaķ yirde söz ĥarcı zarardur	Şınacaķ yirde söz ĥarcı zarardur
Şaķın şındurmayugör söz güherdür (b. 225)	Şaķın şındurmayı gör söz güherdür (b. 1704)
İşidilmez yöre olsa dimegün	İşidilmez yöre olsa dimegün
Döner şaĝdıc emegine emegün (b. 226)	Döner şaĝdıc emegine emegün (b. 1705)
Boĝulmaķ yigdür itme beñziñi zerd	Boĝulmaķ şuya çoķ yigdür degül derd
Muĥanneş köprüsinden geçme iy merd (b. 227)	Muĥanet köprüsinden geçme iy merd (b. 1712)
Yaĝuñla ķavırılıp olduķça toyn	Yaĝuñla ķavrulup olduķça toyn
Ĥasise ni ‘met içün egme boyun (b. 228)	Ĥasise rızķ için gel egme boyun (b. 1706)
Dilersenş olasın her yirde yüzlü	Dilersenş olasın her yirde yüzlü
Didirme kendüziñe açĝözlü (b. 229)	Didirme kendünüze aç gözlü (b. 1713)
Ki öĝütdür bunu tutsun işiden	Gey öĝütdür bunu tutsun işiden
Gerekdür boĝaz aşaaĝa ķişiden (b. 230)	Gerekdür boĝaz aşaaĝa ķişiden (b. 1714)

- Cihân rızkın boğaza ger koyasın Cihân rızkın boğaza ger koyasın
- Dimez kimseye Tañrı yarlığasın (b. 231) Dimez kimseye Tañrı yarlığasın (b. 1715)
- Kimin rızkın yiseñ yi medhini it Kimün rızkını yiseñ medhini it
- Tuz etmek bilmeyenden yig olur it (b. 232) Tuz etmek bilmeyenden yig olur it (b. 1716)
- Ṭutar bilmez iseñ hiç itmegil şekk Ṭutar bilmez iseñ hiç itmegil şekk
- Ṭuzuñ haqqı var ise seni etmek (b. 233) Ṭuzuñ haqqı var ise seni etmek (b. 1717)
- Żarüret hâcet olmaduğda zinhâr Żarürî hâcet olmaduğça zinhâr
- Sefer kıılma ki oldur kıt^c-a-i nâr (b. 236) Sefer itme ki oldur kıt^c-a-i nâr (b. 801)
- Düşer ğurbetde bî-hürmet ekâbir Düşer ğurbetde bî-hürmet ekâbir
- Ki taş koptuğı yirde olur ağır (b. 237) Ki taş koptuğı yirde olur ağır (b. 839)
- Özenen ğurbete bu fikri kôsun Uzanan ğurbete bu fikri kôsun
- Yapışmaz yuvalanan taşa yosun (b. 238) Yapışmaz yuvalanan taşa yosun (b. 842)
- Yirin bekleyenün dirler kılıyuz Yirin bekleyenün dirler kılıyuz
- Yirin bekleyenün olur kılı yüz (b. 239) Yirin bekleyenün olur kılı yüz (b. 841)
- Ġarîb olmağluğa ol kim kavîdür Ġarîb olmağluğa ol kim kavîdür
- Şanur her yiri atası evidür (b. 240) Şanur her yiri atası evidür (b. 838)
- Hevâ-yı ğurbete yeltenme zinhâr Hevâ-yı ğurbete yeltenme zinhâr
- Belâlar bendine olma giriftâr (b. 241) Belâlar bendine olma giriftâr (b. 835)
- Vaţan hecri belâdur olmaz âsân Vaţan hicri belâdur olmaz âsân
- Anuñ-çündür dimişler z t m n ĩmân (b. 242) Anuñçün kim dimişler zehman ĩmân (b. 846)

- Yabānda kişinüñ olmaz sürürü Yabānda kişinüñ olmaz sürürü
- Bulur kendü mekânında huzürü (b. 243) Bulur kendü mekânında huzürü (b. 880)
- Vaţan sevgüsü şeksüz cāndan olur Vaţan sevgüsü şeksüz cāndan olur
- Muħaķķaķdur ki hem ĩmāndan olur (b. 244) Muħaķķaķdur ki hem ĩmāndan olur (b. 881)
- Vaţan adrin ne bilsün bilmeyenler Vaţan adrin ne bilsün bilmeyenler
- Düşüben ğurbete ayrılmayanlar (b. 245) Düşüben ğurbete ayrılmayanlar (b. 882)
- Gelen devletlü çok işler başına Gelen devletlü çok işler başına
- Dimiş hem ardaşına yoldaşına (b. 246) Dimiş her ardaşına yoldaşına (b. 954)
- Uzun yollara tıtma yalañuz yüz Uzun yollara tıtma yalañuz yüz
- Dimişler uş da uçmaz ulağuzsuz (b. 247) Dimişler uş da uçmaz ulağuzsuz (b. 805)
- Yaķın menzilde ħalka söz ne ħācet Yaķın menzilde ħalka söz ne ħācet
- Görünen köye ulağuz ne ħācet (b. 248) Görünen köye ulağuz ne ħācet (b. 823)
- aţarlu yirden ammā key ħazer ıl aţarlu aralarda key ħazer ıl
- azā' zĳrā ki gelmez danışup bil (b. 249) azā' zĳrā ki gelmez danışup bil (b. 807)
- abĳr olan degül ħālĳ ħazerden abĳr olan degül ħālĳ ħazerden
- Īzā cā'e'l-azā' 'ama'yā'l-başardan* (b. 250) *Īzā cā'e'l-azā' 'ama'yā'l-başardan* (b. 808)
- Oyalanma olur olmaz yabānda Oyalanma olur olmaz yabānda
- aķın cānuñı bitmez büstānda (b. 251) aķın cānı ki bitmez büsitānda (b. 809)
- amudan cān şaķınmaķ yigirekdür amudan cān şaķınmaķ yigirekdür
- Ki cān evvel cihān andan gerekdür (b. 252) Ki cān evvel cihān andan gerekdür (b. 810)

Cihâni cân ile bulmuş kâmular	Cihâni cân ile bulmuş kâmular
Dimiş cân bir cihân iki ulular (b. 253)	Dimiş cân bir cihân iki ulular (b. 811)
Çü ahşam yaklaşâ gitme seferde	Çün ahşam yaklaşâ gitme seferde
Velîkin yatmağıl vaqt-i seherde (b. 254)	Ve lîkin yatmağıl vaqt-i seherde (b. 815)
Özüñi kônduğuş yirden tiz aşur	Özüñi kônduğuş yirden tiz aşur
Oturma yol eri yolda yaraşur (b. 255)	Oturma yol eri yolda yaraşur (b. 824)
Gerekmez gâfil ol kim ola 'âkıl	Gerekmez gâfil ol kim ola 'âkıl
Ki terkide bil olan baş gâfil (b. 256)	Ki terküde bil olan baş gâfil (b. 812)
Seferde eglenen-çün yakma cânuş	Seferde eglenen çün yakma cânuş
Ki Hâkķ bilür işin taşra çıkânuş (b. 257)	Ki Hâkķ bilür işin taşra çıkânuş (b. 827)
İnanma yatlu söze kim yabânda	İnanma yatlu söze kim yabânda
Biş olsun tek bir olmasun mekânda (b. 258)	Biş olsun tek bir olmasın mekânda (b. 832)
Ne ğam gerçi kavuşmaz tağ tağa	Ne ğam gerçi kavuşmaz tağ tağa
Ķavuşur kaçan ise şağ şağa (b. 259)	Ķavuşur kaçan ise şağ şağa (b. 828)
Sebebsüz âh idüp itme günâhı	Sebebsüz âh idüp itme günâhı
Ki kalmaz yirde bil mazlûmuş âhı (b. 260)	Ki kalmaz yirde bil mazlûmuş âhı (b. 260)
Aķıtma kimse yaşın olma bed-hû	Aķıtma kimse yaşın olma bed-hû
Elünle ocağuşa kômağıl şuş (b. 263)	Elünle ocağuşa kômağıl şuş (b. 1474)
Ķo o fi 'li ki şonş miñnet olur	Ķo ol fi 'li ki şonş miñnet olur
[K'iden bulur] u iñleyen de ölü (b. 264)	Ki iden bulur u iñleyen ölü (b. 1475)

- Degül ceng eylemek kimseyle zinhâr Degül ceng eylemek kimseyle zinhâr
 Dime cehd it gözün üzere kaşun var (b. 265) Dime cehd it gözün üzere kaşun var (b. 1477)
- Şanagör her işünde hayr işüne Şanagör her işünde hayr eşüne
 Senün de hayr irişe tā başuña (b. 266) Senün de hayr gele tā başuña (b. 1481)
- Elün özüne ur saña birâder Elün özüne ur saña birâder
 Ne yararsa anı eyle o yarar (b. 267) Ne yararsa ile dañı o yarar (b. 1482)
- Olup nefsün murâdına hevâdâr Olup nefsün murâdına hevâ-dâr
 Kimesne haqqına olma tama ‘kâr (b. 268) Kimesne haqqına olma tama ‘kâr (b. 1485)
- Çomaduğun yire bir nesne alma Çomaduğun aradan nesne alma
 Ger olursa dañı bir yarım elma (b. 269) Ger olursa dañı bir yarım elma (b. 1487)
- Büyükçe kaz kazarsan kimseye çah Büyükçe kaz kazarsan kimseye çah
 Ki şâyed sen düşersin anda nâgâh (b. 270) Ki şâyed sen düşersin anda nâgâh (b. 1489)
- Eger var ise haqqun kime ‘afv it Haqqun var ise kimde sözüm işit
 Kerem kıl âhîret haqqı helâl it (b. 271) Kerem kıl âhîret haqqın helâl it (b. 1491)
- Şağın çoñşı haqqından olma gâfil Şağın çoñşı haqqından olma gâfil
 Ki çoñşı haqqı Tanrı haqqıdır bil (b. 272) Ki çoñşı haqqı Tanrı haqqıdır bil (b. 919)
- Çün incitmez meşeldür çoñşısın kırt Çün incitmez meşeldür çoñşusın kırt
 Sen incitmeñ neden olanı hem-yurt (b. 273) Sen incitmek neden olanı hem-yurt (b. 920)
- Biribirünüz ile çamu demde Biri birünüz ile çamu demde
 Gerek hoşluğunuz şâdıde ğamda (b. 274) Gerek hoşluğunuz şâdıde ğamda (b. 921)

- Ağırla konuşuñı izzet gerekse Ağırla konuşıyı izzet gerekse
- Hudâdan rahmet ü cennet gerekse (b. 275)Hudâdan rahmet ü cennet gerekse (b. 923)
- Uzun uzadı tütma kimseye kîn Uzun uzadı tütma kimseye kîn
- İşitmedüñ mi kim yâ kîn ü yâ dîn (b. 276)İşitmedüñ mi kim yâ kîn ü yâ dîn (b. 1479)
- Sağa ger taş atarsa at sen etmek Sağa kim taş atarsa at sen etmek
- Degüldür erlik itdügini itmek (b. 277) Degüldür erlik itdügini itmek (b. 1490)
- Müdâm it yatlu konuşuya velî al Müdâm it yatlu konuşıya velî al
- Yüzüñ suyunu yüzüzden şatun al (b. 278)Yüzüñ suyunu yüzüzden şatun al (b. 924)
- Göçür cehd ile anı yâ göçegör Göçür cehd ile anı yâ göçegör
- Binüp yügrüğe yüzüzden kaçagör (b. 279)Binüp yügrüğe yüzüzden kaçagör (b. 925)
- Yaramaz konuşunıñ tütma gümânı Yaramaz konuşınıñ tütma gümânı
- Yidi konuşuya dek irer ziyânı (b. 280) Yidi konuşıya dek irer ziyânı (b. 927)
- Edeblüye durur hürmetde aşşı Edeblünüñ durur hürmetden aşşı
- Edebsüze ne hâcet çün yok uşşı (b. 281)Edebsüze ne hürmet çün yok uşşı (b. 1067)
- Delüye uşlu oldur açmaya râz Delüye uşlu oldur açmaya râz
- Ki olmaz kimseye dîvâne hem-râz (b. 282) Ki olmaz kimseye dîvâne hem-râz(b. 975)
- Naşîhatdür bu dükelü uludan Naşîhatdür bu dükelü uludan
- Haber alınur oğlandan delüden (b. 283)Haber alınur oğlanla delüden (b. 976)
- Olur peydâ delüden çok eşerler Olur peydâ delüden çok eşerler
- Delüden il alur uşlu haberler (b. 284) Delüden il alur uşlu haberler (b. 978)

- Delüye sâz işitdirmek zarardur Delüye söz işitdirmek hâleldür
 Deli depleksüz oynar hõd meşeldür (b. 285) Deli hõd dumrusuz oynar meşeldür (b. 981)
- Delüden işidür az söyleyen bol Delüden işidür az söyleyen bol
- Deli depredicek şabr eylemez ol (b. 286) Delüye depredicek şırıdur ol (b. 980)
- Dimişler Nâşire'd-đın H^wâceye âh Dimişler Nâşire'd-đın Hwâceya âh
- Ki oğluñ düşdi 'aqlı gitdi nâgâh (b. 288) Düşüben oğluñ uşşı gitdi nâgâh (b. 1068)
- Dimiş 'aqlı yoğ-idi bu ne tañ iş Dimiş uşşı yoğ idi bu ne tañ iş
- Nesi gitdi ola idüñ ki teftiş (b. 289) Nesi gitdi ola idüñ ki teftiş (b. 1069)
- Oğul hoşdur edebli olsa şâlih Oğul hoşdur ulalup olsa şâlih
- Ne müşkildür eger kim kopsa tãlih (b. 290) Ne müşkildür eger kim hopa tãlih (b. 1097)
- Uyar müfsidlere komez sürürüñ Uyar müfsidlere komez huzürüñ
- Gider dürlü fesâdıñdan huzürüñ (b. 291) Gider dürlü fesâdıñdan sürürüñ (b. 1098)
- Seni koyup gider yâ hasret-ile Seni koyup gider yâ hasret-ile
- Düketsem dir ya mâluñ 'işret-ile (b. 292) Düketsem dir ya mâluñ 'işret-ile (b. 1099)
- Bu vech-ile oğul olmadıñı yig Bu vech ile oğul olmadıñı yig
- Belâsıñdan yürek tölmeđıñı yig (b. 293) Belâsıñdan yürek tölmeđıñı yig (b. 1107)
- Eger kızuñ var ise kimse almaz Eger kızuñ var ise kimse almaz
- Delüklü taş kayurma yirde kalmaz (b. 294) Delüklü taş kayurma yirde kalmaz (b. 1108)
- Olursa da ne deñlü il gülici Olur ise ne deñlü il gülinci
- Çürük baqlaya olur kör alıcı (b. 295) Çürük baqlaya olur kör alıcı (b. 1109)

- Viricek müfte virme idegör cehd Virecek müfte virme ide gör cehd
- Ki ucuz ^câciz olur bozılır ^cahd (b. 296)Ki ucuz ^câciz olur bozılır ^cahd (b. 1114)
- Bu pendî hem tutar ^caklı olan kes Bu pendî hem tutar ^caklı olan kes
- Ki dimişler kıızı vir köpriyi kes (b. 297)Ki dimişler kıızı vir köpriyi kes (b. 1116)
- Ƙızıuñ ardınca çok varmağı çoğıl Ƙızıuñ ardınca çok varmağı çoğıl
- Gönjül virme güyegü olmaz oğul (b. 298)Gönjül virme güyegü olmaz oğul (b. 1117)
- Ƙızıña dâ'im öğütle iş itdür Ƙızıña dâyim öğütle iş itdür
- Gelinüñe dağı beyle işitdür (b. 299) Gelinüñe dağı bile işitdür (b. 1125)
- İkisine bile kııl her sözüñ düş İkisine bile kııl her sözüñ taş
- Urasın tâ bir oğ ile iki kuş (b. 300) Urasın ta bir oğ ile iki kuş (b. 1126)
- Velî anuñ ki devlet yok başında Velî anuñ ki devlet yok başında
- Ne işe yaraya rastıķ kaçında (b. 301) Ne işe yaraya rastuķ kaçında (b. 1128)
- Hevâdâr olma degme hûba derhâl Hevâ-dâr olma degme hûba der-hâl
- Dürüş cehd eyle hoş hoş yüğüñ al (b. 302)Dürüş cehd eyle hoş hoş yüğüñ al (b. 1214)
- Gönjül virseñ vir imdi mâhtâba Gönjül virseñ vir eyle mâhtâba
- Ki diye toğ ya toğdum âfitâba (b. 303) Ki diye toğ ya toğdum âfitâba (b. 1215)
- Çü uğrısın uğurla bârî altun Çü uğrısın uğurla bârî altun
- Mesâvîdür siyâset alma Ƙurşun (b. 304)Müsâvîdür siyâset alma Ƙurşun (b. 1217)
- Sevüp zâr olma hercâyî nigârı Sevüp zâr olma hercâyî nigârı
- Ki olmaz şâhîñüñ eksük şikârı (b. 305) Ki olmaz şâhîñüñ eksük şikârı (b. 1218)

Zülâl umma binâ' içinde taşdan	Zülâl umma binâ' içinde taşdan
Gerek-durur maḥabbet iki başdan (b. 306)	Gerek-durur maḥabbet iki başdan (b. 1219)
Ger uğratsa ziyâde 'ışk cebre	Ger uğratsa ziyâde 'aşk cebre
Sefer kıl tâkатуñ yoğ-ısa şabra (b. 307)	Sefer kıl tâkатуñ yoğ ise şabra (b. 1220)
Çıkarur bî-gümân itme tereddüd	Çıkarur bî-gümân itme tereddüd
İç acısın tapan acısı lâbüdd (b. 308)	İç acısın tapan acısı lâ-büdd (b. 1221)
Dime kim hecr odı қor cānuma köz	Dime kim hicr odı қor cānuma köz
Göñül қatlanıcıdur görmese göz (b. 309)	Göñül қatlanıcıdur görmese göz (b. 1223)
Vefāsuz sevmek olur çünki yañlış	Vefāsuz sevmek olur çünki yañlış
Döner Bağdāddan yañlış ne teşvîş (b. 310)	Döner Bağdāddan yañlış ne teşvîş (b. 1222)
Gerekse ğayri dilberle göñül yaz	Gerekse ğayri dilberle göñül yaz
Ki zîrâ bir çiçekle yaramaz yaz (b. 311)	Ki zîrâ bir çiçekle yazılmaz yaz (b. 1224)
Қız u ger tұл alur olduқda hūbın	Қız u ger tұл alur olduқda hūyın
Dilersenñ bilesin şor izle şoyın (b. 312)	Dilersenñ bilesin şor izle şuyın (b. 1329)
Dimişler kim anasın gör kızın al	Ki dimişler anasın gör kızın al
Қıyısına naзar eyle bezin al (b. 313)	Қıyısına naзar eyle bizin al (b. 1330)
Ol işde uyma degme reh-nümāya	Ol işde uyma degme ruh-nümāya
Boğılmaz toğıcaқ düşme belāya (b. 314)	Boğılmaz toğıcaқ düşme belāya (b. 1335)
Anı kim dirileceksin ölünce	Anı kim dirilecek sen ölünce
İvecek olma iste yorulunca (b. 315)	İvecek olma iste yorulunca (b. 1336)

Zen olsa zîşt dūzaḥdur ere ev

Zen olsa zîşt olur dūzaḥ ere ev

Behîşt olur çü bir meh şala pertev (b. 316)Behîşt olur çü bir meh şala pertev (b. 1337)

Ḳızı al sen zene itme maḥabbet

Ḳız alsan zene itme maḥabbet

Bilürsüz işe yaramaz tül 'avret (b. 317)Ki yularsuz eşekdür tül 'avret (b. 1346)

Ger alursan n'idelüm çek 'anāsın

Ger alursan n'idelüm çek 'anāsın

Kimi ḳızın sever kimi anasın (b. 318)Kimi ḳızın sever kimi anasın (b. 1349)

Eger perri ise sevgil seveni

Eger perri ise sevgil seveni

Olursa ḥürri sevme sevmeyeni (b. 320)Olursa ḥürri sevme sevmeyeni (b. 1226)

Bu pend olmaz veli her gāh ma'ḳül

Bu pend olmaz veli her gāh ma'ḳül

Gönül ne mey sever görkülüdür ol (b. 321)Ki gönül kimi sevse görklüdür ol (b. 1227)

Dimiş Leyli görüp bir nazarsuz

Dimiş Leyliyi görüp bir nazarsuz

Şafā-yı 'ışḳdan dūr u ḥabersüz (b. 322)Şafā-yı 'ışḳdan dūr u ḥabersüz (b. 1228)

Ki Mecnün bunun için çok melāmetKi Mecnün ger bunun için çok melāmet

Çeker ḥüsniḡde bunun yoḳ o ḥālet (b. 323)Çeker ḥüsniḡde yoḳ bunun o ḥālet (b. 1229)

Ta 'accüb ḳılmamış ol söze Leyli

Ta 'accüb ḳılmamış ol söze Leyli

Dimiş Mecnün ider Leyliye meyli (b. 324)Dimiş Mecnün ider Leyliye meyli (b. 1230)

Çü Mecnūna iderler bu beyāni

Çü Mecnūna iderler bu beyāni

Dimiş benüm gözümle görün anı (b. 325)Dimiş binüm gözümle görün anı (b. 1231)

Ki anḳayasın ol biçāre Mecnün

Ki ta anḳayasın biçāre Mecnün

Niçe ḥaste olubdur zār u meftūn (b. 326)Niçe ḥasta olubdur zār u meftūn (b. 1232)

Deli şanma yigidi olsa ‘āşık	Degüldür yigide ‘ayb olsa ‘āşık
Ṭurulmaz olmayınca şu bulanık (b. 328)	Ṭurulmaz olmayınca şu bulanık (b. 1173)
Dime ‘āşık olana devşür uşşı	Dime ‘āşık olana divşür uşşı
Ki itmez ‘āşıkā hīç ögüt aşşı (b. 329)	Ki itmez ‘āşıkā hīç ögüt aşşı (b. 1174)
Getürür ‘āşıkı cūşa her āvāz	Getürür ‘āşıkı cūşa her āvāz
Gelür dirler ḥar üni ‘āşıkā sāz (b. 330)	Gelür dirler her üni ‘āşıkā sāz (b. 1176)
‘Acebdür ‘ışk kime olsa gālib	‘Acebdür ‘ışk kime olsa gālib
Ḳamu ef‘ālin ider nā-münāsib (b. 331)	Ḳamu ef‘ālin ider nā-münāsib (b. 1177)
Ki dā’im ili şanur ‘āşık a ‘mā	Ki dāyim ili şanur ‘āşık a ‘mā
Şanurlar ‘āşıkı il daḥı şeydā (b. 332)	Şanurlar ‘āşıkı il daḥı şeydā (b. 1178)
Düşicek penbeye közlenmiş āteş	Düşicek penbede gizlenmiş āteş
Ḳaçan şıvanısar balçıkla güneş (b. 333)	Ḳaçan şıvanısar balçıkla güneş (b. 1181)
Cüvāna gerçi ‘ışk olur yaraşık	Cüvāna ‘aşk olur gerçi yaraşık
Yigit olur ḳoca da olsa ‘āşık (b. 335)	Yigit olur ḳoca da olsa ‘āşık (b. 1183)
Degüldür sağ anı gerekse şına	Degüldür sağ anı gerekse şına
Varan Ḳızıl Baba ²⁷ nuḥ tekyesine (b. 337)	Varan Ḳaraca Aḥmed Tekyesine (b. 933)
Kişide ‘ışkdan olmazsa ḥālet	Kişide ‘aşkdan olmasa ḥālet

²⁷ Kızıl Baba, Elmalı Baba ve Küpeli Baba’nın kardeşi olup Akören köyünde yatmaktadır. Türbenin etrafında hâlâ askerî mevzilerin izleri bulunmaktadır. Kimi zaman geceleri türbesinde ışık yandıḡı rivayet edilir (Doğan Kaya, “Âşık Karaoḡlan’ın Şiirlerinde Babalar”, *Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi*, Yıl 2005/34.). <http://dogankaya.com/dogankaya-pop.asp> [11.11.2009].

Hemân hayvânîğa eyler delâlet (b. 338)Hemîn hayvânîğa eyler delâlet (b. 1186)

Çün istilâ-yı düşmen ol mekândan Meger bir gün sefer kıldum mekândan

Ayırdu cism ü cândan hânümândan (b. 349) Ayırdum cism ü cânı hânümândan (b. 541)

Murâdum oldı İstanbula varmağ Murâdum ol dem İstanbul'a varmağ

Niçe vağt ol şehirde meğs ü çalmağ(b. 354)Niçe vağt ol şehri içre çurmağ (b. 542)

Olunmaz çâlimi il gülliginüñ Olunmaz bülbüli il gülliginüñ

Çurûsıdur her âdem külliginüñ (b. 358)Çurûsıdur her âdem killiginüñ (b. 887)

Degül çatmış bu çandun kimse dadın Degül çatmış bu çandun kimse dadın

Bitürmez böyle bir gevher ma^ç âdin (b. 389)Bitürmez böyle bir gevher ma^ç âdin (b. 1564)²⁸

2.1.4. *Pend-nâme (Mu^ç ammâ-yı Na^ç İmü'd-dîn)*'de Atasözleri ve Deyimler

Bilindiği gibi atasözleri ve deyimler kültürümüzün önemli yapı taşlarındandır. Atasözleri “mesel”, “darb-ı mesel”, “durûb-ı emsâl” sözleriyle de karşılanmıştır. Edebiyatımızdaki “irâd-ı mesel” ya da “irsâl-i mesel” adlı söz sanatı da atasözlerinin kullanımından doğmuştur.

Dilimizde önemli bir yeri bulunan atasözleri ve deyimlerin ilk yazılı metinlerimiz olan Orhun Abideleri'nde yer aldığını biliyoruz. Kâşgarlı Mahmud (XI. yy.), Türk kültürüne ait mahsulleri derlediği *Divanü Lügati't-Türk* adlı meşhur eserinde atasözlerini “sav” adıyla

²⁸ Tameşvarlı Naîmüddîn'in Güvâhî'den aldığı yukarıdaki beyitlerden bazıları Mahmut Kaplan'ın “Divan Edebiyatında Manzum Nasihat-nâme Yazan Şairler ve Eserleri I”, *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S 3, s. 42 ve “Manzum Nasihat-nâmelerde Yer Alan Konular”, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S 9, s. 151, 154, 165, 168, 170'te de geçmektedir.

vermiştir. Daha sonraki dönemlerde Türklerin yaşadığı coğrafyalarda yazdıkları eserlerde atasözleri ve deyimleri sıkça kullandıklarını görürüz.²⁹

Anadolu sahasında atasözlerini şiire sokan ilk şairin Sâfi mahlasıyla şiirler yazan Yıldırım Bayezid'in veziri Kasım Paşa olduğu söylenir. Daha sonra bu usul, Kastamonulu Latîfi'nin (öl. 1582) ifadesiyle, Necatî (öl. 1509) ile zirveye ulaşmıştır.³⁰ Atasözlerinin başlıca özelliği mecaz başta olmak üzere çeşitli sanatları kendisinde toplamasıdır. Bu durum şiir için de söz konusu olduğundan klasik edebiyatımızda az ya da çok hemen her şair, eserinde atasözlerine yer vermiştir.³¹

Atasözlerinin klasik şiirimizde kullanılmasının başka sebepleri de vardır. Bunları şöyle özetleyebiliriz: Atasözleri kısa ve özlü sözler olup az sözle çok şey anlatırlar. Atasözlerinin azla özü vermesi, özellikle şiirin yapısına uygun düşmektedir. Atasözleri, beyitte düğümlenen anlamın çözülmesinde önemli rol oynar. Atasözlerinin bir başka özelliği de toplumun inançlarıyla davranış biçimlerini aktarma

²⁹ Atasözleri ve deyimlerle ilgili yapılan bazı çalışmalar: Semih Tezcan, "Mes'ud'un Manzum Kelile ve Dimne'sinde Atasözleri", *Türk Dilleri Araştırmaları*, C 9, s. 29-48; Bayram Ali Kaya, "Azmi-zade Haleti Divanı'nda Atasözleri ve Deyimler", *Bir: Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, S 9, 10, s. 369-392; Mahmut Karademir, "Atasözlerinde Manzum Yapı Üzerine Bazı Dikkatler", *AÜ Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S 23, s. 151-169; Recep Toparlı, "Lehçe-i Osmanî'deki Atasözleri", *Türklük Bilimi Araştırmaları*, S 15, s. 31-38; Cemal Kurnaz, "Yahya Bey Divanı'nda Atasözleri ve Deyimler", *Divan Edebiyatı Yazıları*, Akçağ Yayınları, 1997, s. 206-224; Filiz Kılıç, "Aşık Çelebi Divanı'nda Atasözleri ve Deyimler", *Bilgi*, S 1, s. 24-30; Mustafa Aslan, "Nazım Divanı'nda Atasözleri ve Deyimler", *Türk Dünyası Araştırmaları: Prof. Dr. Osman Nedim Tuna Hatıra Sayısı*, S 139, s. 53-66.

³⁰ Mine Mengi, "Necatî'nin Şiirlerinde Atasözlerinin Kullanımı", *Erdem*, C 2, S 4, 1986, s. 47; Rıdvan Canım, *Latîfi, Tezkiratü'ş-Şu'arâ ve Tabsiratü'n-Nuzamâ (İnceleme-Metin)*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara, 2000, s. 515, 516.

³¹ Bk. Mine Mengi, *Mesihî Divanı*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1995, s. 5, 6; Sabahattin Küçük, *Bâkî ve Divanından Seçmeler*, Sevinç Matbaası, Ankara 1988, s. 28-30; İbrahim Çetin Derdiyok, *Hâlet Efendi Divançesi (İnceleme-Metin-Tıpkıbasım)*, Karahan Kitabevi, Adana 2005, s. 20.

aracı olmalarıdır. Atasözleri şiirde okuyanı uyarma, okuyucuya yol gösterme aracı olurlar.³²

Atasözleri az sözle etkili ve çok şey ifade etmenin bir aracıdır. İncelediğimiz *Pend-nâme* (*Mu‘ammâ-yı Na‘îmü’d-dîn*)’de atasözleri genelde beyitlerin ikinci mısramda geçmektedir; böyle olmakla birlikte atasözünün her iki mısramda geçtiği beyitler de vardır. Atasözleri aynen iktibas edildiği gibi vezin gereği bazı değişikliklere de uğratılmıştır. Kimi değişiklikleri de vezin icabı olmaktan çok, atasözünün eski söyleniş biçimi olarak değerlendirmek gerekir. Bazen de yapısı manzum olan atasözleri yine manzum olarak iktibas edilmiştir. Atasözlerine ima yollu atıflar da yapılmıştır. *Pend-nâme* (*Mu‘ammâ-yı Na‘îmü’d-dîn*)’de bazıları bugün değişiklikler gösteren 133 atasözü ve 36 deyim tespit ettik. *Pend-nâme* (*Mu‘ammâ-yı Na‘îmü’d-dîn*)’nin tamamının 394 beyit olduğunu düşünürsek bunun hayli yüksek bir rakam olduğunu görürüz.³³ Nitekim şairimiz, “Lisân-ı Türkîden darb-ı meşeldür / Atalar sözün işitmek güzeldür (b. 22) // Bu sözler söylenür eski meşeldür / Atalar sözün işitmek güzeldür (b. 376)” beyitlerinde eserinde atasözlerini özellikle kullandığını söylemektedir. Ancak bu atasözü ve deyimlerin pek çoğunun Güvâhî’nin *Pend-nâme*’sinden olduğu gibi alındığını bir kez daha söyleyelim.

Pend-nâme (*Mu‘ammâ-yı Na‘îmü’d-dîn*)’de atasözleri doğrudan söylendiği gibi “dimişler”, “ulular dimişlerdür”, “uludan nasihatdür”, “muhakkakdur”, “ne bilürsüz”, “meseldür”, “tuyulur” gibi

³² Mine Mengi, “Necatî’nin Şiirlerinde Atasözlerinin Kullanımı”, *Erdem*, C 2, S 4, 1986, s. 48-50.

³³ Yukarıda Naîmüddîn’in *Pend-nâme* (*Mu‘ammâ-yı Na‘îmü’d-dîn*)’si ile Güvâhî’nin *Pend-nâme*’si arasındaki ilişkiden bahsettik. Güvâhî’nin *Pend-nâme*’sinde de 500 kadar atasözü bulunmaktadır (Bk. Mahmut Kaplan, “Divan Edebiyatında Manzum Nasihat-nâme Yazan Şairler ve Eserleri I”, *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S 3, s. 42.). Dilek Erenoğlu, “Güvâhî’den Günümüze Atasözleri ve Deyimler”, *Turkish Studies, International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* (ed. Prof. Dr. Atabey Kılıç-Arş. Gör. Sibel Üst), Volume 2/4, Fall 2007, s. 1150-1167.

ifadelerden sonra da söylenmektedir. Tespit edebildiğimiz atasözleri ve deyimleri metindeki sırasına göre veriyoruz:³⁴

2.1.4.0. *Pend-nâme (Mu‘ammâ-yı Na‘îmü’d-dîn)’de Atasözleri*

1. *Adama dayanma ölür, duvara dayanma yıkılır (203)*. “İnsan yapacağı işte başkalarına değil, kendine güvenmelidir.”

Düşürür niçe ‘ izz ehlin kışuya
İnanma şehlere tayanma şuya (b. 51)

1. *Yapı taşı, yapıdan (yerde) kalmaz (10153)*. “Değerli kimse boşta kalmaz, kendisine iş verilir.”

Naşibünj alsalar gitme çapudan
Yapı taşı yine kalmaz yapıdan (b. 55)

2. *Kullukdan ululuk*³⁵. “En yüksek mevkiye yavaş yavaş yükselerek çıkılır.”

³⁴ *Pend-nâme (Mu‘ammâ-yı Na‘îmü’d-dîn)’de atasözlerini ve deyimleri tespit ederken Feridun Fazıl Tülbentçi’nin Türk Atasözleri ve Deyimleri (İnkılap ve Aka Kitabevi, İstanbul-1963), Milli Kütüphane Başkanlığınca hazırlanan Türk Atasözleri ve Deyimleri (2 Cilt, MEB, İstanbul 2001) ile Ömer Asım Aksoy’un, Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü’nü (İnkılap Kitabevi, İstanbul, Cilt 1 Atasözleri-1993, Cilt 2 Deyimler-1995) esas aldık ve Pend-nâme (Mu‘ammâ-yı Na‘îmü’d-dîn)’de geçen atasözlerine kaynak gösterdik. Verdiğimiz atasözü ve deyim sonunda parantez içerisindeki sayı o atasözü ve deyim alındığı eser içerisindeki sırasını göstermektedir. Karışmasın diye de Feridun Fazıl Tülbentçi’nin Türk Atasözleri ve Deyimleri’nde geçenleri tek yıldız (*), Ömer Asım Aksoy’un, Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü’nde geçenleri de iki yıldız (**) işareti ile ayrıca belirttik. Metne göre beyitlerin sırasını da parantez içerisinde verdik. Ayrıca Türk Dil Kurumu Genel Ağ Sayfası’nda yer alan Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü ile Mehmet Hengirmen, Güvâhî Pendnâme Öğütleri ve Deyimleri adlı eserlerden de yararlandık.*

³⁵ Mehmet Hengirmen, Güvâhî Pendnâme Öğütleri ve Atasözleri, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1983, s. 67.

Degül kullukda ihmâl veyahüd^c âr
Ki kullukdan ululuğa ir iy yâr (b. 56)

4. *Ağlamayan çocuğa meme vermezler (366)*. “Hakkını aramasını bilmeyen kimsenin işi görülmez.”

Bize de vâcib oldı nâme virmek
Virilmez oğlan ağlamazsa emcek (b. 60)

5. *Gözden irak olan gönülden de irak olur (5306)*. “Ayrı düşenlerin arasındaki sevgi zamanla azalır.”

Unutdurmaz özin kendüni bilen
Gönjülden şavılır gözden şavılan (b. 61)

6. *Öksüz oğlan (çocuk) göbeğini kendi keser (8595)*. “Koruyanı, yardım edeni bulunmayan kişi, işini kendi başına görmek zorunda kalır.”

Kimünj kimden ne derdi var birâder
Göbeğin öksüz oğlan kendi keser (b. 62)

7. *Değirmene varan un öğütür, evdeki nevbet savar (4147)**. “Bir şeyden birçok kimse yararlanacaksa herkes geliş sırasıyla işini görmek üzere beklemelidir.”

Değirmene varanlar öğüdür un
Şavar nevbet evini bekleyen dün (b. 69)

8. *Yürük at yemini kendi artırır (10464)*. “Bir işte üstün çaba gösterenler, o ölçüde bir karşılık görürler.”

Hemîşe arpasını dime heyhât
Yemini arturur yügrük olan at (b. 72)

9. *Yaz cennetin, kış cehennemini nişanesidir (10233)*. “Yazın çalışan kışın rahat eder.”

Yarağuş gör bilürler bunu kamu
Ki olur yaz uçmağ kış tamu (b. 76)

10. *Tamahkârın gözünü bir avuç toprak doyurur (13032)**. “Açgözlüyü dünyada kimse doyuramaz.”

Cihânda görmeyiser gördiği yok
Tama⁶ kârûş kimesne çarnını toğ (b. 82)

11. *Büyük başın büyük olur ağrısı (2673)*. “Büyük işlerin başında bulunanların karşılaşacağı güçlükler de büyüktür.”

Olur şanma gamuş rızq-ıla eksük
Büyük başuş olur ağrısı büyük (b. 84)

12. *Azıcık aşım, ağrısız (kaygısız) başım (1642)*. “Derdim olmasın da başka bir şey istemem.”

Hemîn az eylemek durur aşını
Dileyen kimse gavğäsiz başını (b. 86)

13. *Konuk umduğunu yemez, kısmetini yer (7573)*. “Konuk, ev sahibinin kendisine çok şeyler ikram etmesini bekleyebilir ama ev sahibi ancak evinde olanları ikram edebilir.”

Hemîşe olanı hoş gör muqadder
Konuğ umduğunu yemez birâder (b. 89)

14. *Az tamah çok ziyân getirir (1619)*. “Hırslı ve pinti insan her zaman zararlı çıkar.”

Bil olur bu söze olma gümānlu
Tama^c kār az tama^c dan çok ziyānlu (b. 90)

15. *Ulu sözü dinlemeyen, uluya kalır (13591)**. “Büyük sözü dinlemeyen kimse, çeşitli sıkıntılara düşer; sızlanır.”

Naşīhat idicek diñle uluyı
Qalursıñ diñlemez iseñ uluyı (b. 114)

16. *Ulular köprü olsa, basıp geçme (9788)*. “Büyükler, yüksek bir görevde bulunmasalar bile, sen onlara karşı saygıda kusur etme.”

Yoluñ üzre eger köpri ola ol
Başuban geçme uluyı budur yol (b. 115)

17. *Büyüklik (yalnızlık), Tanrı'ya yakışır (2684)*. “İnsan ancak toplumsal dayanışma ve iş bölümü içinde rahat ve huzurlu yaşayabilir.”

İşüñde meskenet kıl olma gümrāh
Tekebbürlenme kim ulu bir Allāh (b. 116)

18. *Şeriati hor gören hor olur (12859)**. “Kanunlara uymayanlar, gelecek cezaya katlanırlar.”

Şaқın olma kenār-ı şer^c den dūr
Ki olur ĥor o kim şer^c i göre ĥor (b. 117)

19. *Şeriatın kestiği parmak acımaz (12860)**. “Kanunların uygun gördüğü cezaya katlanmak gerekir.”

Acımaz şer^c -ile ke'sile engüş
Gücenüp haşmuña göstermegil müşt (b. 119)

20. *Şeriat zahire hükmeder (12858)**. “Biz yöneticinin buyruğu altındayız ama yönetici de toplum için konulmuş kanunları uygular, onun dışına çıkamaz.”

Güvenme gizlü da^c vā āhîrine
Şerī^c at hükmi ider zāhîrine (b. 120)

21. *Keskin sirke küpüne (kabına) zarar verir (7254)*. “Öfkeli, sert kimsenin zararı kendinedir.”

Ğazabnāk olma mazlūmı esirge
Ziyān kabına ider şarp sirke (b. 124)

22. *Öfke ile kalkan, ziyanla (zararla) oturur (8585)*. “Öfkesine kapılarak iş gören kimse sonunda güç duruma düşer.”

Çeker öykeyle tûran bî-tevaqquf
Oturdukdā ziyān-ıla te'essüf (b. 125)

23. *Son pişmanlık fayda vermez (etmez) (9208)*. “İş işten geçtikten sonra pişman olmanın yararı yoktur.”

Ki yokdur şon peşimānlıkdan aşşı
Te'ennī ile depreñ devşür uşşı (b. 126)

24. *Bir sürçen atın başı (ayağı) kesilmez (2922)**. “Bir kez yanlış yapana hemen ağır ceza verilmemelidir.”

Memâta iriserdür çün hayâtun
Ayağın kesmegil bir sürçen atun (b. 129)

25. *Hatasız kul olmaz (5630)*. “İnsan yanılmamak için ne kadar dikkat ederse etsin yine de yanılır.”

Yaraşmaz kim ola ulu^c atâsız
Muhaqqakdur hod olmaz kul haftâsız (b. 130)

26. *Dost bin ise azdır, düşman bir ise çoktur (4767)**. “Dost ne denli çok olursa olsun onlardan zarar gelmez ama bir tek düşman bile olsa ondan zarar görme tehlikesi vardır.”

Ger olsa dōstuñ biñ yâr-ı cānī
Bir olsa düşmenüñ çok görgil anı (b. 132)

27. *Su uyur, düşman uyumaz (9318)*. “Düşmana karşı her zaman uyanık olmak gerekir.”

Ulular kim senüñ guşşañ yimişler
Şu uyur düşmen uyumaz dimişler (b. 133)

28. *Uyur ardınca uyanı koy (9829)*. “Hayatta yükselme, düşme vb. durumlar her zaman olabilir.”

Çatı müşkildür ider qalbi yanuq
Uyur ardınca olmasun uyanuq (b. 134)

29. *Eski düşman dost olmaz (5627)**. “Birçok nedeni olan eski düşmanlık, dostluğa dönüştürülemez.”

Ne deñlü gösterürse fi' l-i aħsen
İnanma dōst olmaz eski dūşmen (b. 136)

30. *İtin ağsağı tavşan görüncedür*³⁶. “Kötü niyetli kişiler fırsatını bulduklarında başkalarına zarar vermekten çekinmezler.”

İrişür şerri fırsat el virince
Olur it ağsağı tavşan görünce (b. 137)

31. *Âl ile arslan tutulur, güç ile sıçan (gücüğen) tutulmaz (227)***. “Bir kimse zekâsını kullanarak kendisinden güçlü olan yaratığı yenebilir ancak gücünü kullanarak kendisinden güçsüz ama zeki olan bir yaratığın üstesinden gelemez.”

Ki arşlanlar gelür al-ile şayda
Göcen düşdüğü yok güc-ile kayda (139)

32. *Kırk yılda intikam alan ne tez aldım, demiş (7333)*. “Öç almak isteyen bundan vazgeçmez, eninde sonunda bunu gerçekleştirir.”

Bulunca haşma şabr it fırsat ucın
Alan ivdim dimiş kırk yılda öcin (b. 140)

33. *Bitmeyen iş olmaz (2422)*. “Bir işi sonuna kadar götürmek gerektiğini anlatan bir söz.”

Geçürme fırsatı düşerse kıanda
N'olisar bitmez iş olmaz cihānda (b. 143)

³⁶ Mehmet Hengirmen, *Güvâhî Pendnâme Öğütler ve Atasözleri*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1983, s. 58.

34. *Yar, yıkıldığı gün tozar*³⁷. “Bir felaket meydana geldiği anda büyük bir tepki ve panik yaratır, daha sonra durumun eski ağırlığı kalmaz.”

Şonından havf idüp üşenme iy yār
Ki yıkıldığı gün tozar hemîn yar (b. 144)

35. *Er ol da baş yar (4559)*. 36. *İş başarandır (6423)*. “Bir işten yüzünün akı ile çıkmak anlamında sözler.”

Çü oğçuluk müdām ilk uranundur
Er ol baş yar ki iş başarandır (b. 145)

37. *Düşmanı sen kendinden yeğîn (kuvvetli) gör, alu (zayıf) çıkarsa talihin (5013)**. “Başladığım bir işte her zaman güçlüklerle karşılaşacağımı varsay ki sonunda hayal kırıklığına uğramayasın, iyi sonuçlar aldığında sevinesin.”

Yiğîn gör düşmeni senden hemîşe
Alu çıkarsa devletdür irişe (b. 152)

38. *Beğenmediğîn (ummadığîn) taş baş yarar (2430)**. “Küçük veya önemsiz şeyler de çoğu kez büyük etkiler yapabilir.”

Ögünme olur olmaz yirde yoldaş
Ki begenmediğün yumruk yarar baş (b. 153)

39. *Can cümleden aziz(-dir) (742)***. “İnsanın kendisi herkesten önce gelir.”

Ziyāde lâf urup geçme dilāver
Kıyılmaz cān^c azîz olur birāder (b. 154)

³⁷ *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*, <http://tdkterim.gov.tr> [01.11.2009].

40 *El elden üstündür (ta arşa kadar) (5206)**. “Bir kimse, kendisinden üstün bir başkasının da olabileceğini bilmelidir.”

İrağdan çekme haşmuğ altın üstün
Ne bilürsün olur el elden üstün (b. 155)

41. *Yavaş atın tekmesi pek olur (yavuz olur) (10219)*. “Yumuşak huylu kimseler öfkelenediklerinde aşırı davranışlarda bulunurlar.”

Uram şanma gözün yeñdüğine darb
Şağın olur yavaşuñ bilegi şarb (b. 156)

42 *Erlık on ise dokuzu oyun (Erkekliğin onda dokuzu kaçmaktır) (4605)*. “Tehlikeden, gerekirse, hile ile kurtulmak gerekir.”

Şavaşda er odur kim hîle bile
Ki olur erlik on toқuzı hîle (b. 158)

43. *Yoğurdu yumruğu ile yer (10382)*. “İşi çoğunlukla iyi giden (kimse).”

Dem olur dilkülük eyler eri kırt
Müdām olmaz yemek yumruқla yoğurt (b. 159)

44. *Yiğitlik dokuzdur, sekizi kaçmaktır, biri hiç görünmemek (10376)*. “Tehlikeden kaçan kazançlı çıkmış.”

Yig ölmekden mağall bir yirde dirlik
Kaçup kırtulmağ olur anda erlik (b. 160)

45. *Er evde gerek esen gerek (5520)**. “Kişi, tedbirli olursa başını belaya sokmamış olur.”

Degül dimek saña hıv eyle dek tır
Ki er evde gerek esen gerekdür (b. 163)

46. *Ne şiş yansın ne kebab (8413)*. “İki taraf da gücendirilmesin veya korunsun.”

Gözetgil i^c tidâli şöyle dürüş
Ki ne et yana vü ne göyüne şiş (b. 164)

47. *Serçeden korkan darı etmez (9092)*. “Tehlikeleri gözde büyüterek işe girişmekte çekingen davrananlar amaçlarına ulaşamazlar.”

^c Adūdan er olan qorqak gerekmez
Şaқınan serçeden bil taru ekmez (b. 165)

48. *Erkek kuzu kurban için (Erkek koyun kasap dükkânına yakışır) (4593)*. “Miskin erkek, yaşamaya layık değildir.”

Deminde erlik ad u şan içündür
Ne ğam erkek qoyun qurbân içündür (b. 166)

49. *Ölüm bir olur, bir daha olmaz (11577)**. “İnsan, bir meselede zarar göreceğini bilse de doğruluktan ayrılmamalıdır; sonunda kazançlı çıkacak olan yine kendisidir.”

İki olmaz ölüm gerçi bir olur
Muğannes ta^c n-ile günde biğ ölür (b. 167)

50. *Korkunun ecele faydası yoktur (7588)*. “Kişi korkmakla kendisine gelecek bir kötülüğü önleyemez.”

Diler ol tā ki yaḥşî ad ola nef^c
Ecel olduğı yoğdur ḥavf-ıla def^c (b. 170)

51. *Bir korkak bir orduyu bozar (2336)*. “Bir toplumda korkak kişi, kaygılı, heyecanlı sözleriyle kargaşa çıkarır.”

Muḥanneř yoldaş ile etme el bir
Ki zîrā bir muḥanneř biğ çeri şır (b. 171)

52. *İyilik iki baştan (olur) (6571)*. “Birbiriyle ilişkileri bulunan iki kişinin iyi geçinebilmeleri için yalnızca birinin iyi olması yetmez.”

Tevāzu‘lar görem şanma şavaşdan
Olur ḥürmet birāder iki başdan (b. 172)

Zülāl umma binā’ içinde şaşdan
Gerek-durur maḥabbet iki başdan (b. 306)

53. *Dek duranın devece assısı vardır³⁸*. “İşini düşünerek yapan ondan çokça fayda görür.”

Urulması muḥarrerdür uranuğ
Devece aşşısı var tek şuranuğ (b. 173)

54. *Dil dilden kalmaz (El elden kalmaz, dil dilden kalmaz) (3701)*. “Bir kişi, başkasına kötü söz söylese diğer de ona kötü söz söyler.”

³⁸ Mehmet Hengirmen, *Güvâhî Pendnâme Öğütler ve Atasözleri*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1983, s. 43.

Ki bire iki ol demde bedeldür
Belî dil dilden ağlamaz meşeldür (b. 187)

55. *Tatlı dil yılanı deliğinden çıkarır (9585)*. “Gönül alıcı, okşayıcı sözlerle karşımızdakinin inadı yenilebilir.”

Ço yatlu sözi kim vardur ziyânı
Çıkarur yahşı söz inden yılanı (b. 191)

56. *Sözünü bil, pişir; ağzını der, devşir (9285)*. “Bir sözün nereye varacağını iyi düşün, ondan sonra söyle.”

Hacâletden berü dilersenj özün
Her arada pişürüp söyle sözün (b. 192)

57. *Çok söz Kur'an'da yaraşur*³⁹. “Çok söz söyleyen kişi, bilmediği şeylere de karışır ve bunlarda yanılır.”

ç Ay[ı]b olur sözün çoğında revnaç
Ki *Çur'ānda* yaraşur çok söz ancak (b. 194)

58. *Söz sözü açar (9267)*. “Bir konu üzerinde konuşulurken ilgisi dolayısıyla söz başka bir konuya geçebilir.”

Yanılma sözde bulsañ ne kadar yüz
Didilerse n'ola açar sözi söz (b. 195)

59. *Dil sükût ederse baş selâmet bulur (b. 3709)*. “Dilini zapteden başını kurtarır.”

³⁹ Mehmet Hengirmen, *Güvâhî Pendnâme Öğütler ve Atasözleri*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1983, s. 42.

Dilün zabt itmege dürüş qarındaş
Olur dil epsem olduqda esen baş (b. 198)

60. *Söylemekten söylememek yeğdir (12576)**.
“Başaramayacağın, sonuçlandıramayacağın bir konuda kesin sözler söyleme.”

Yig olur söylememek söylemekden
Degüldür söylemek hālî emekden (b. 200)

61. *Mızrak çuvala sığmaz (girmez) (8259)*. “Gizli tutulması imkânsız durumlar karşısında söylenen bir söz.”

Sözünde toğru ol başlama ala
Ki tuiyülür süñü sığmaz çuvala (b. 204)

62. *Eğri otur, doğru söyle (Eğri oturup doğru konuşalım) (4188)*. “Birisine karşı tutumumuz ne olursa olsun doğruyu söylemeliyiz.”

Dimişlerdür ulular bunı böyle
Çayurmaz egri otur toğrı söyle (b. 206)

63. *Her doğruyu söylemek iyi değildir (5764)*. “Her doğru her yerde söylenmez.”

Ki toğru söylemek gāyet güzeldür
Velî her toğru söylenmez meşeldür (b. 207)

64. *Gözün ile gördüğünü eteğin ile ört (5334)*. “Kişi sadece başkalarının sözleriyle hareket etmemeli; son hükmü kendi bildiği şekildi vermelidir.”

Mesāvī idüp urma cānuḡa ot
Gözün ile gör etegün ile ört (b. 208)

65. *Kulağını biraz da arkaya ver (7776)*. “Başkalarının söylediklerine de önem vermek, onları dinlemek gerekir.”

Senün dağı ider il ince lāđın
Bilesin ardına bırağ kılağın (b. 209)

66. *Kem söz, kem akçe sahibinindir (7144)*. “Kötü söz söyleyenindir.”

Söz issinün durur epsem tırasın
Ziyānuđ ne işitmeze urasın (b. 210)

67. *Deveyi gördün mü? Yanında giden küçüğünü [köçegin] bile görmedim (4435)**. “Kendini hiçbir şey görmemiş, bilmemiş birisi gibi göstermek gerektiğini vurgulamak için kullanılan söz.”⁴⁰

Deve gördün mi dise kimse saña
Köşegin dağı görmedüm di aña (b. 211)

68. *Arif olana bir söz yetişir (1073)*. “Sözden anlayana kısa ve öz söylenmelidir.”

Hemündür anlayana bu laťife
Degül hācet dağı çok söz zarıfe (b. 212)

69. *Çağrılan yere erinme, çağrılmayan yere görünme (2869)*. “Kişi, çağrıldığı yere gitmeli, çağrılmadığı yere gitmemelidir.”

⁴⁰ Bu atasözü hakkında bk. Robert Dankoff-Semih Tezcan, “Seyahat-name’den Bir Atasözü”, *Türk Dilleri Araştırmaları*, C 8, s. 15-28.

Varup okunmaduğın yire gerçek
Dimesünler şakin güc-ile gökçek (b. 214)

70. *Dosta çok varan ekşi yüz görür (3919)*. “Dostu sıkça ziyaret etmek hoşnutsuzluğa sebep olur.”

Ne dadı var nedür böyle zarūret
Ki tez varup göresin ekşi şurat (b. 215)

71. *Sık gidersen dostuna, yatar arka üstüne (9136)*. “Kişi dostuna sık giderse seyrek gittiğinde gördüğü konukseverliği görmez.”

Kişi varmağlık-ıla dōstına çok
Azaldur hürmetini aşşısı yok (b. 216)

72. *Varını veren yād olmadı (13826)**. “İyilik edenin bu iyiliği çoğu kez hatırlanmaz.”

Çıl azucuk her eylük ideni yād
Ki olmamış-durur varın viren yad (b. 218)

73. *Dost (akraba) ile ye, iç, alışveriş etme (3909)*. “Dostluğun devamı için dostların birbirleriyle alışverişte bulunmamaları daha doğru olur.”

Yi vü iç dōst-la illā ki zinhār
Şomı hayr olmaz itme şatu bāzār (b. 219)

74. *Dost sanma şanlı vaktinde dost olanı, dost bil gamlı vaktinde elinden tutanı (3914)*. “Gerçek dost üzüntülü, sıkıntılı günlerde insanı yalnız bırakmaz.”

Dimegil dōst aña kim ger şafāda
Yaşın olup ırağ ola belāda (b. 220)

75. *Söyleyenden dinleyen arif gerek (9251)*. “Kapalı konuşan bir kişinin ne demek istediğini ancak o konudan haberdar olan kişi anlar.”

Kerem umma işitseñ kimde yalan
Gerek uşlu virenden sözi alan (b. 223)

76. *İyi (kutlu) gün doğuşundan bellidir (6537)*. “Mutlu sonuç verecek işler, daha başlangıçta belli olur.”

Güler yüzlüye tüt maşşūd için yön
Olur bellü toğuşından eyü gün (b. 224)

77. *Sözü söyle alana, kulağında kalana (2303)***. “Sözünü tutana öğüt ver. Söylediklerin bir kulağından girip öbür kulağından çıkan kimseye nefes tüketme.”

Şınacak yirde söz hırcı zarar dur
Şağın şındurmayugör söz güherdür (b. 225)

78. *Geçme namert köprüsünden, ko aparsın su seni (5083)*. “Namerde karşı minnet altında kalmaktansa sıkıntıya katlan.”

Boğulmağ yigdür itme beñziñi zerd
Muħanneş köprüsinden geçme iy merd (b. 227)

79. *Kişinin boğazı kendinden aşağı gerek (9604)**. “Kişi, boğazından geçen her lokmaya dikkat etmelidir.”

Ki ögütdür bunu tutsun işiden
Gerekdür boğaz aşığa kişiden (b. 230)

80. *Tuz ekmek (hakkını) bilmeyen (kör olur) itten kötüdür (9726)*. “İyiliğini gördüğü, ekmeğini yediği kimseye hainlik eden kişinin sonu iyi olmaz.”

Kimin rızkın yiseñ yi medhini it
Tuz etmek bilmeyenden yig olur it (b. 232)

Ṭutar bilmez iseñ hiç itmegil şekk
Ṭuzuñ haqqı var ise seni etmek (b. 233)

81. *Taş yerinde ağırdır (13117)**. “Kişinin değerini en iyi bilenler, kendi çevresinde bulunanlardır.”

Düşer ğurbetde bî-ğürmet ekābir
Ki taş koptuğı yirde olur ağır (b. 237)

82. *Yuvarlanan taş yosun tutmaz (10440)*. “Sürekli olarak iş değiştiren bir kimse başarı kazanamaz.”

Özenen ğurbete bu fikri kusun
Yapışmaz yuvalanan taşā yosun (b. 238)

83. *Kişinin vatanı imandır (9621)**. “Vatan sevgisi her şeyden önce gelir.”

Vaṭan sevgüsü şeksüz cāndan olur
Muhaqqakdur ki hem imāndan olur (b. 244)

84. *Kılavuzsuz (kanatsız) kuş uçmaz (7278)*. “Gereken koşullarla donanıp güçlenmeyen kişi amacına ulaşamaz.”

Uzun yollara tütma yalañuz yüz
Dimişler kuş da uçmaz kulağuzsuz (b. 247)

85. *Görünen köy kılavuz istemez (5270)*. “Ne kadar gizlense de gerçekler ortadadır.”

Yakın menzilde halka söz ne hâcet
Görünen köye kulağuz ne hâcet (b. 248)

86. *Kaza, dur geldim (geliyorum) demez (8948)**. “Kaza, beklenmedik zamanda, ansızın olur.”

Haşarlu yirden ammā key hāzēr kıl
Kažā' zīrā ki gelmez danışup bil (b. 249)

87. *Kaza gelince danış gözü kör olur (8949)**. “Sıkıntı karşısında insan ne yapacağını şaşırır.”

Habīr olan degül hālī hāzērdēn
İzā cā'e'l-kažā' ' amya'l-başardan (b. 250)

88. *Can bostanda bitmez (738)***. “İnsan, canının değerini bilmeli, onu yıpratmamalıdır.”

Oyalanma olur olmaz yabānda
Şağın cānuñı bitmez büstānda (b. 251)

89. *Evvel can, sonra cihan (canan) (b. 4814)*. “İnsanlar bencildir, önce kendilerini, sonra yakınlarını düşünürler.”

Ka mudan cān şağınmağ yigirekdür
Ki cān evvel cihān andan gerekdür (b. 252)

90. *Can bir cihan iki, istemeyiz (b. 2707)*. “İnsan, malına gelen zarardan, canına gelmişçesine acı duyar.”

Cihānı cān ile bulmuş kāmular
Dimiş cān bir cihān iki ulular (b. 252)

91. *Akşama karşı gitme, tana karşı yatma (607)*. “Yolculuğa gece değil sabah erken çıkılmalıdır.”

Çü aḫşam yaklaşa gitme seferde
Velikın yatmağıl vaqt-i seherde (b. 254)

92. *Yolcu yolunda gerek (10407)*. “Yolculuğa çıkacak olan kişi, vakit geçirmeden yola çıkmalıdır.”

Özüñi kōnduğuş yirden tiz aşur
Oturma yol eri yolda yaraşur (b. 255)

93. *Gafil baş, düşmana aş olur (5017)*. “Karşıtlarından gelecek kötülükleri etkisiz kılmak isteyen kişi, çevresindeki gerçekleri görmek, sezmek, uyanık olmak zorundadır.”

Gerekmez gāfil ol kim ola ʿ ākıl
Ki terkide bil olan baş gāfil (b. 256)

94. *Dışarı gidenin işini Allāh bilir⁴¹*. “Gurbete çıkanın işine Allāh yardım eder.”

Seferde eglenen-çün yakma cānuş
Ki Hakk bilür işin taşra çıkanuş (b. 257)

⁴¹ Mehmet Hengirmen, *Güvâhî Pendnâme Öğütler ve Atasözleri*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1983, s. 45.

95. *Dağ dağa kavuşmaz, insan insana kavuşur (3229)*. “Ne kadar uzak düşmüş olurlarsa olsunlar, insanlar günün birinde birbirleriyle karşılaşabilirler.”

Ne ğam gerçi kavuşmaz tağ tağa
Kavışur kaçan ise sağ şağa (b. 259)

96. *Mazlumun ahı yerde kalmaz (8174)*. “Zulüm gören kimsenin bedduası tutar.”

Sebebsüz āh idüp itme günāhı
Ki çalmaz yirde bil maẓlumuñ āhı (b. 260)

97. *Mazlumun ahı, yeri göğü titretir (8173)*. “Zulmeden kişi sonunda yıkıma uğrar.”

Kılıçlar gibi durur āh-ı maẓlūm
Keser ot anı eyler cümle ma^c dūm (b. 261)

98. *Eden bulur, inleyen ölür (4157)*. “Nasıl davranırsan öyle karşılık görürsün.”

Ço o fi^c li ki şoñı miñnet olur
[K'iden bulur] u inleyen de ölür (b. 264)

99. *Ne dilersen eşine, o gelir başına (8377)*. “Sen başkaları için iyi şeyler dile ve yap ki başkaları da senin için iyi şeyler dilesin ve yapsın.”

Şanagör her işünđe ħayr işünđe
Senün de ħayr irişe tā başuña (b. 266)

100. *El için kuyu kazan, iptida kendi düşer ((4301)*. “Başkasına tuzak hazırlayan kimse, bu tuzağa ondan önce kendisi düşer.”

Büyükçe kaz kazarsan kimseye çāh
Ki şāyed sen düşersin anda nāgāh (b. 270)

101. *Komşu hakkı Tanrı hakkı (gibidir) (7558)*. “Komşunun komşu üzerindeki hakkı, Tanrı’nın kul üzerindeki hakkı kadar kutsaldır.”

Şaķın koņşı haķından olma ġāfil
Ki koņşı haķķı Tanrı haķķıdır bil (b. 272)

102. *Kurt (bile) komşusunu yemez (7832)*. “Bir kişi ne kadar kötü niyetli de olsa yakınlarına dokunmaz.”

Çün incitmez meşeldür koņşısın kırt
Sen incitmeņ neden olanı hem-yurt (b. 273)

103. *Din ile kin bir yirde sıġmaz.*⁴² “İyi insanların başkalarına kin tutmaları onlardan beklenen bir durum değildir.”

Uzun uzadı tıtma kimseye kīn
İřitmedüņ mi kim yā kīn ü yā dīm (b. 276)

104. *Taş atana sen ekmek at=Sana taşla vurana sen aşla (ekmekle, pamukla) var (dokun) (9558)*. “Sana sert davranana sen yumuşak davran.”

Saņa ger taş atarsa at sen etmek
Degüldür erlik itdüğünü itmek (b. 277)

⁴² Mehmet Hengirmen, *Güvâhî Pendnâme Öġütler ve Atasözleri*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1983, s. 45.

105. *Yüzsüzden yüzünü satın al (10486)*. “Yüzsüzün yaptığı işlerin yapılmaması gereken işler olduğunu düşünerek doğru yolu bulmuş olursun.”

Müdām it yatlu onşuya velī al
Yüzüñ şuyunı yüzsüzden şatun al (b. 278)

106. *Bir kötünün (kötü komşunun) yedi mahalleye zararı vardır (dokunur) (7728)*. “Bir kötünün, yalnızca yakın çevresine değil daha geniş çevrelere de zararı dokunur.”

Yaramaz onşunun utma gümānı
Yidi onşuya dek irer ziyānı (b. 280)

107. *Çocuktan al haberi (3119)*. Ailece gizli tutulan bir şey, çocukların rastgele söyledikleri bir sözle açığa çıktığında söylenen bir söz.”

Naşihatdür bu dükelü uludan
Haber alınur oğlandan delüden (b. 283)

108. *Deliden al uslu haberi (4207)**. “Deli, sır saklamasını bilmediği için haberin doğrusu ondan alınır.”

Olur peydā delüden o eşerler
Delüden il alur uşlu haberler (b. 284)

109. *Deli deplek (küçük davul, dümbelek, darbuka)siz oynar.*⁴³
[Deliye söz kār etmez.]

⁴³ Taradığımız kaynaklarda bu atasözüne rastlayamadık. Ancak atasözü “Deli dumrusuz oynar.” biçiminde Mehmet Hengirmen, *Güvâhî Pendnâme Öğütler ve*

Delüye sâz işitdürmek zarar dur
 Deli depleksüz oynar hoş meşeldür (b. 285)

110. *Deli söylemiş de akıllı oynatmış (4203)**. “Dengesiz kimselerden uzak durmak gerekir.”

Delüden işidür az söyleyen bol
 Deli depredicek şabr eylemez ol (b. 286)

111. *Delikli taş yerde kalmaz (3453)*. “Bilgili, becerikli kişi boşa bırakılmaz.”

Eger kızuñ var ise kimse almaz
 Delüklü taş kayurma yerde kalmaz (b. 294)

112. *Çürük (kurtlu) baklanın kör alıcısı olur (3211)*. “İşe yaramaz da olsa her şeyin isteklisi bulunur.”

Olursa da ne deñlü il gülici
 Çürük baqlaya olur kör alıcı (b. 295)

113. *Ucuzdur illeti var, pahalıdır hikmeti var (9762)*. “Bir malın ucuz ya da pahalı olmasının birtakım nedenleri vardır.”

Viricek müfte virme idegör cehd
 Ki ucuz ‘âciz olur bozılır ‘ahd (b. 296)

114. *Kızı ver, köprü kes (9430)**. “Kocaya giden kızdan menfaat beklemenin doğru olmayacağı anlamında bir söz.”

Bu pendî hem tatar ^c aklı olan kes
Ki dimişler kıızı vir köpriyi kes (b. 297)

115. *Eloğlu evlat olmaz (4490)*. “Eloğlu (damat)na güvenmek doğru değildir, insanı zarara sokabilir.”

Çızıuñ ardınca çok varmağı çoğıl
Gönül virme güyegü olmaz oğul (b. 298)

116. *Kızım sana söylüyorum (dedim), gelinim sen anla (işit) (7404)*. “Doğrudan doğruya kendisine söylenemeyen uyarıların, o kimsenin çok yakınına söylendiğinde kullanılan bir söz.”

Çızıña dâ'im öğütle iş itdür
Gelinüñe dağı beyle işitdür (b. 299)

117. *Devlet olmayınca başta, rastık neyler kaşta (4456)**. “Kişi talihsiz olursa giriştiği hiçbir işten olumlu sonuç alamaz.”

Velî anuñ ki devlet yok başında
Ne işe yaraya rastık kaşında (b. 301)

118. *Şahine lokma eksik olmaz (9410)*. “Kişi gayretle çalıştıktan sonra istediklerine mutlaka ulaşır.”

Sevüp zâr olma hercâyî niğarı
Ki olmaz şâhînün eksük şikârı (b. 305)

119. *Âşığa ya sabır, ya sefer gerekir (1476)**. “Bir şeyi elde etmek için aşırı istekli olan kimsenin yapabileceği şeyler vardır.”

Ger uğratsa ziyâde ^c işk cebre
Sefer kıl tākatuñ yoğ-ısa şabra (b. 307)

120. *İç acısını, taban acısı çıkartır (6145)*. “Bir güçlüğü yenmek için başka bir güç yola başvurulmalıdır.”

Çıkarur bī-gümān itme tereddüd
İç acısın tapan acısı lābüdd (b. 308)

121. *Göz görmeyince gönül katlanır (5289)*. “Yakınımızda bulunmayanların özlemine, acısına daha kolay dayanabiliriz.”

Dime kim hecr odı qor cānuma köz
Gönül qatlanıcıdur görmese göz (b. 309)

122 *Yanlış hesap Bağdat’tan döner (10147)*. “Ortaya çıkan bir yanlışlık çok geç de olsa düzeltilebilir.”

Vefāsuz sevmek olur çünkü yanlış
Döner Bağdāddan yanlış ne teşvīs (b. 310)

123. *Bir çiçekle yaz (bahar) olmaz (2243)*. 1) “Küçük, güzel bir belirti ile doyurucu sonuca ulaşılmaz;” 2) “Çapkın kimseler için kullanılan bir söz.”

Gerekse gayri dilberle gönül yaz
Ki zīrā bir çiçekle yaramaz yaz (b. 311)

124. *Anasına bak, kızını al; kenarına (kıyısına, tarağına) bak, bezini al (942)*. “Bir kızın karakterini öğrenmek isteyenler, anasının durumunu göz önüne alırlarsa aldanmamış olurlar.”

Dimişler kim anasın gör kızın al
Kıyısına nazar eyle bezin al (b. 313)

125. *Kimi anasını sever, kimi kızını (7439)*. “Bu dünyada herkesin sevebileceği biri mutlaka vardır.”

Ger alursan n'idelüm çek^c anāsın
Kimi kızın sever kimi anasın (b. 318)

126. *Sev seni seveni, hâk ile yeksan ise; sevme seni sevmeyeni, Mısır'a sultan ise (2260)***. “Toplumdaki yeri ne denli değersiz olursa olsun, seni seveni sev; toplumdaki yeri ne denli yüksek olursa olsun, seni sevmeyeni sevme.”

Eger perrî ise sevgil seveni
Olursa hūrî sevme sevmeyeni (b. 320)

127. *Gönül kimi severse güzel odur (5240)*. “Güzellik anlayışı kişiden kişiye değişir.”

Bu pend olmaz velî her gâh ma^c kûl
Gönül ne mey sever görkölüdür ol (b. 321)

128. *Su bulanmayınca durulmaz (9296)*. “Bir konu, türlü çekişmelerden sonra aydınlığa kavuşur, yoluna girer.”

Deli şanma yigidi olsa^c aşık
Turulmaz olmayınca şu bulanık (b. 328)

129. *Eşeğin anırtısı kendine hoş gelir (4691)*. “Kişinin yaptığı iş, başkaları tarafından beğenilmese de yapana iyi gelir.”

Getürür^c aşığı cūşa her âvâz
Gelür dirler har üni^c aşıkā sāz (b. 330)

130. *El âşığı arsız sanır, âşık eli gözsüz sanır (4265)*. “Aşırı davranışlarda bulunanların bu davranışları hoş karşılanmaz.”

Ki dâ'im ili şanur ʿ âşık a' mā
Şanurlar ʿ âşık il dağı şeydā (b. 332)

131. *Güneş balçıkla sıvanmaz (6724)**. “Herkesin bildiği gerçek, inkâr edilemez.”

Düşecek penbeye közlenmiş âteş
Kağan şivanısar balçıkla güneş (b. 333)

132. *Er kocar, gönül kocamaz (4554)*. “Kişi ihtiyarlar ama gönlü taze kalır, sevgisi eksilmez.”

Cüvâna gerçi ʿ ışık olur yaraşık
Yigit olur koca da olsa ʿ âşık (b. 335)

133. *Her horoz kendi çöplüğünde eşinir (öter) (5791)*. “Herkes ancak kendi çevresinde bir değer taşır ve sözünü orada geçirebilir.”

Olunmaz ʿ âlimi il gülliginün
Hürüsidur her âdem külliginün (b. 358)

2.1.4.1. *Pend-nâme (Mu ʿ ammâ-yı Na ʿ imü'd-dîn)*'de Deyimler

1. *Kulak tutmak (vermek) (7784)*. “Dinlemek, işitmek istemek.”

Gereklüdür dirüben başuna hüş
Dil ü cân ile tüt benden yaña güş (b. 26)

2. *Kapıdan kovsan bacadan düşer (6783)*. “Yüzsüz kimseler için söylenen bir söz.”

Dürüş her lahza dür olma nazardan
Bacadan düş kovulduğunda derden (b. 54)

3. *Gelme gelme, dönme dönme (191)*⁴⁴. “Yapılacak işte ciddi olmak gerektiğini belirten bir söz.”

Tekāsül itseñ işe dest şunma
Dimişler gelme gelme dönme dönme (b. 70)

4. *Dağ üstü bağ (3240)*. “Bakarsan bağ olur, bakmazsan dağ (olur) atasözünü hatırlatan bir söz.”

Ḳanā^c atle idegör işiñi şağ
Ki dā'im şaşa tağ üsti ola bāğ (b. 85)

5. *Bir lokma bir hırka (2348)*. “Hayatta azla yetinmeyi, dervişçe geçinmeyi anlatan bir söz.”

Cihānda çok görenler dürlü işler
Hemīn bir loğma bir hırka dimişler (b. 87)

6. *Samana kazık çakmak (7754)***. “Amacı sağlamayan, çürük iş yapmak.”

Ṭama^c ehlini her kim dōst şana
Ḳazuḳ ḳaḳmış gibi olur şamana (b. 92)

⁴⁴ Ahmet Yılmaz, “Müstakim-zāde ve Durûb-ı Emsâli'nin Türk Edebiyatındaki Yeri ve Önemi”, s. 255, <http://www.turkiyat> [05.11.2009].

7. *Aralarından su sızmamak (3252)*** “Birbirleriyle çok yakın, sıkı fıkı ahbap olmak.”

Bunuñla dōstlar-ıduk şöyle kim biz
Aramuzdan Şu sızmaz-ıdı hergiz (b. 95)

8. *Gözüne diken olmak⁴⁵*. “Gözüne batmak.”

Dağı PāŐāmuza hemŐehrī iken
Kim umardı ola çeşmüme diken (b. 96)

9. *Zerre kadar (8942)***. “Hiç mi hiç.”

Bu k̐āzīda benüm var haylı āhum
Ki zerre deñlü yoğ-iken günāhum (b. 98)

10. *Yüz karası (8864)***. “Utañ verici durum.”

Acem Őāhı yürіŐinde büzilüp
K̐ara yüz-ile yıķılıp üzilüp (b.104)

11. *Kulak kesilmek (tutmak) (5935)***. “Bütün dikkatiyle dinlemek.”

NaŐīhatdur bu da hayra münāsib
K̐ulaķ tut diñle ol cān-ıla t̐alib (b. 123)

12. *Aklını başına almak (toplamak, devŐirmek) (582)*. “Akılsızca davranışlarda bulunmaktan kendini kurtarmak.”⁴⁶

⁴⁵ *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*, <http://tdkterim.gov.tr> [01.11.2009].

⁴⁶ Örnek beyit için bk. 23. atasözü.

13. *Uyuyan yılanın kuyruğuna basma (9831)*. “Kötü bir kimsenin yeni bir kötülük yapmasına fırsat vermek.”

Žazar itmesine var mı gümānuñ
Başıcak kuyruğın uyur yılanuñ (b. 135)

14. *Fırsat kollamak (5321)***. “Yapmak istediği iş için uygun zamani ve elverişli durumu beklemek.”

İderseñ intikāmı haşma niyet
Anuñla dōst olup gözle fırsat (b. 138)

15. *Eşik (eşiğini) atlamak⁴⁷*. “Engelleri aşmak, zorlukları yenmek.”

Burada bu naşīhat geldi yāda
Şoñın fikr it ışık geçme ziyāde (b. 149)

16. *Laf atmak (7027)***. “Uzaktan, dolayısıyla dokunacak söz söyleyip işittirmek.”⁴⁸

17. *Göz göre (göre)***. “Herkesin gözü önünde.”

Kenāra irgüremezsen özüñi
Göre göz bahre atma kendüzüñi (b. 161)

18. *Bir pul (papel) etmez (etmemek) (2364)*. “Değeri olmamak.”

Cihānda adı olan işler işi
Adı olmazsa degmez pūla kişi (b. 168)

⁴⁷ *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*, <http://tdkterim.gov.tr> [01.11.2009].

⁴⁸ Örnek beyit için bk. 39. atasözü.

19. *Deve kini (3606)*. “Unutulmayan, kolay kolay geçmeyen kin.”

Deve kīnlü haşımdur ol ki dirler
Deve misin yolup yola giderler (b. 183)

20. *Başını taştan taşa vurdu (1952)*. “Çaresiz kalarak çok pişman olmak.”

Diseler çoğ idersin az işüñi
Kıatı taş kangı ise ur başuñı (b. 188)

Kıatı çok başumı taşlara çaldum
Sitanbulda fakat bir hâne aldum (b. 355)

21. *Keçesini sudan çıkardı (çıkarmak) (7043)* “Güç olan bir işi, durumu yoluna koyarak rahatlamak.”

Dilin tek tutmayan alur alımın
Çıkarur her kişi şudan kilimin (b. 189)

22. *Tereciye tere satmak (9647)*. “Birine çok iyi bildiği bir şeyi öğretmeye kalkmak.”

Sözi ehli yanında söyle argun
Yañıluş şatma büstāncıya terhün (b. 193)

23. *İşitmezlikten gelmek (6354)***. “İşitmemiş, duymamış gibi davranmak, aldırmamak.”⁴⁹

⁴⁹ Örnek beyit için bk. 66. atasözü.

24. *Emeği sağdıç emeğine dönmek (5150)***. “Emeğinin karşılığını alamamak, emeği boşa gitmek.”

İşidilmez yöre olsa dimegün
Döner sağdıç emegine emegün (b. 226)

25. *Kendi yağı ile kavrulur (kavrulmak) (7189)*. “Elinde bulunanla geçinip kimseye muhtaç olmamak.”

Yağunla kavrilup olduğça toyın
Hasîse ni^c met için egme boyun (b. 228)

26. *Boyun eğmek (3646)***. “Güçlünün buyruğuna uymayı kabul etmek.”⁵⁰

27. *Açgözlü daya çocuğu (2692)***. “Bir türlü doyma, kanma bilmeyen kişi.”

Dilerseñ olasın her yirde yüzlü
Didürme kendüziñe açgözlü (b. 229)

28. *(Bir şeye) yüz tutmak*⁵¹. “Yönelmek.”⁵²

29. *Ocağını söndürmek (7325)***. “Çoluk çocuğunu yok etmek.”

Akıtma kimse yaşın olma bed-hû
Elünle ocağuna kıomağıl şu (b. 263)

⁵⁰ Örnek beyit için bk. 25. deyim.

⁵¹ *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*, <http://tdkterim.gov.tr> [01.11.2009].

⁵² Örnek beyit için bk. 76. atasözü.

30. *(Birine) gözünün üstünde kaşın var dedirtmez (dememek)* (5336). “Birinin her davranışını hoş görmek.”

Degül ceng eylemek kimseyle zinhār
Dime cehd it gözün üzre kaşuñ var (b. 265)

31. *Kazdığı kuyuya (kendisi) düşmek (6646)***. “Birisi için hazırladığı tuzağa kendisi düşmek.”

Büyükce kaz kazarsan kimseye çāh
Ki şāyed sen düşersin anda nāgāh (b. 270)

32. *Hakkını helal etmek*⁵³. “Hakkını, emeğini bağışlamak.”

Eger var ise haqquñ kime   afv it
Kerem kıl āhıret haqqı helāl it (b. 271)

33. *Bir ok ile (taşla) iki kuş vurulmaz (vurmak) (2898)**. “Bir davranışla birden çok yararlı sonuca ulaşmak.”

İkisine bile kıl her sözüñ düş
Urasın tā bir oğ ile iki kuş (b. 300)

34. *Gönül vermek (6456)**. “Sevmek, âşık olmak; bir şeyi sevmeye, istemeye veya yapmaya içten yönelmek, meyletmek; düşkün olmak.”

Gönül virseñ vir imdi māhtāba
Ki diye toğ ya toğdum āfitāba (b. 303)

35. *Belaya çatmak (düşmek, girmek) (3781)***. “Beklenmedik bir bela ile karşılaşmak.”

⁵³ *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*, <http://tdkterim.gov.tr> [01.11.2009].

Ol işde uyma degme reh-nümāya
Boğulmaz 7ođıca7 dūşme belāya (b. 314)

Pend-nâme (Mu^ç ammâ-yı Na^ç îmü'd-dîn)'de tespit ettiğimiz bu atasözleri ve deyimlerden başka, bilgece sözler de bulunmaktadır. Bu sözler eskiden söylenmiş ve bugün unutulmuş atasözleri olabileceği gibi şairin kendi sözleri de olabilir. Bu husustaki kesin hüküm, ancak klasik edebiyatımızın diğer eserleri incelendikten sonra verilebilir.

III. SONUÇ

XVIII. yüzyıl şairlerinden Tameşvarlı Naîmüddîn'in *Pend-nâme* (*Mu'ammâ-yı Na'îmü'd-dîn*)'si hacim bakımından küçük ancak şekil yönünden eksiksiz bir mesnevidir. Naîmüddîn 70 yaşlarında *Pend-nâme* (*Mu'ammâ-yı Na'îmü'd-dîn*)'sini yazmıştır. Eserin en dikkat çeken yönü % 74.11'inin Güvâhî'nin *Pend-nâme*'sinden aşırılmış olmasıdır. Eser, bu yönüyle özgün olmaktan uzaktır. Eserin büyük kısmı aşırma olduğu için hâliyle Naîmüddîn'in *Pend-nâme* (*Mu'ammâ-yı Na'îmü'd-dîn*)'sinde bulunan çok sayıdaki atasözü ve deyim Güvâhî'nin *Pend-nâme*'sinden alınmıştır.

Naîmüddîn, Güvâhî'nin *Pend-nâme*'sinden durumuna uygun düşen beyitleri seçmiştir. Eser bu yönüyle müellifin bir ömür boyu yaşadığı tecrübelerin ve çektiği sıkıntıların bir ifadesi gibidir. Naîmüddîn'in, eserini kaleme alırken kendi beyitlerini Güvâhî'ninkilere benzetmesi önemlidir. Bu husus onun en azından orta derecede bir şair olduğunu gösterir. Dil, genel olarak sadedir.

Pend-nâme (*Mu'ammâ-yı Na'îmü'd-dîn*)'nin tenkitli metnini hazırlarken eserin telif tarihi daha sonraya ait olan Süleymaniye Kütüphanesi Ali Nihat Tarlan Koleksiyonu No: 13'te kayıtlı nüshasını esas aldık [Bu konuda bk. *Pend-nâme* (*Mu'ammâ-yı Na'îmü'd-dîn*)'de Naîmüddîn ile İlgili Bilgiler]. Ancak bu nüshada olmayan bazı silik ve eksik yerleri Süleymaniye Kütüphanesi İzmir Bölümü No: 608'de kayıtlı nüshadan tamamladık. Böylece XVIII. yüzyıla ait bir şairi ve eserini tanıtmış olduk. *Pend-nâme* (*Mu'ammâ-yı Na'îmü'd-dîn*)'nin tenkitli metnini aşağıya veriyoruz:

IV. PEND-NÂME (MU‘AMMÂ-YI NA‘ÎMÜ’D-DÎN)’NİN METNİ

A 1^b,İ 1^b Pend-i Na‘îmü’ d-dîn-i Tâmeşvarî
Ağa-yı Şadr-ı ‘Âlî Süvârî⁵⁴

[Mefâ‘îlün / Mefâ‘îlün / Fa‘ûlün]

1. Söze rāh-ı hidāyet Besmeledür
Ki söz nüh günbed içre velveledür

Virür ibkâ’-i fikre zīb ü zīver
Anı Hüsrev olan Şîrîn görürler

Her işde evvel āhîr idünj Allāh
Hem andan iy birāder olgıl āgāh

Olur hāmd itmeyenün işi ebter
Hudā virmese devlet bayımaz er

5. Şerîki yoq-durur pinhān u zāhîr
Kāmu āsāra oldur hem mü’essîr

Hîred hayrān anuñ hikmetlerine
İrer mi fikr anuñ kudretlerine

Nitekim hükmine yoq kimse hākîm
Girü kendüsidür ‘ilmine ‘ālim

⁵⁴ Pend-i Na‘îmü’ d-dîn-i Tâmeşvarî Ağa-yı Şadr-ı ‘Âlî Süvârî: Pend-nâme-i Na‘îmü’ d-dîn İ

Bilürle ser-te-ser eşyâ' kemâhî
Ki oldur pâdişehler pâdişâhî⁵⁵

Na^ˆ t-1 Güzîn-i Hâzret-i Fahr-ı Mevcûdât

A 2^a

**Selâm çok [u] taḥiyyât u şenâyâ
Aḡa k'oldur güzîn-i cümle eşyâ**

10. Hâbîbu'llâh-ı faḡru'l-mürselîndür
Şefî^ˆ ü'l-evvelîn ü âḡirîndür

Risâlet taḡtınuḡ sulṡânı oldur
Dü^ˆ âlem cism olubdur cânı oldur

Buyurdu Hâḡḡ anuḡ şânında *levlâk*
Anuḡ bir pâye-i mi^ˆ râcı eflâk

Anuḡ-çün yir ü gök sâ^ˆ ât u evkât
Anuḡ-çündür kuşûr u ḡûr u cennât

Şefâ^ˆ atde bilürüz müctebâdur
Ümîdümüz ḡamu yarın aḡadur

15. Hem ulu yârlar ol çâr server
Ebû Bekr ü^ˆ Ömer^ˆ Oşmân u ḡaydar

Müdâm olsun şenâlar şeyḡ eḡer şâb
Aḡa kim oldı Hâḡḡa âl ü aşḡâb

Evvel Tertîb-i Süḡan ve İsm-i Kitâb

⁵⁵ Bu beyitten sonra gelen başlıklar ve başlıkların altındaki 9-36 beyitler arası: -İ

**Gel iy cānum dil ü cān levhine yaz
Na^c imūñ sözlerin kim kıldı āgāz**

Anuñ bu nazmıdur silk-i cevāhir
Bilür qādrin olan şarrāf-ı māhir

Ma^c ānī bahri içre degme ğavvāş
Cevāhir bulımaz bunlar gibi hāşş

20. Naşāyihdür hemān ancağ bu kamu
Mu^c azzedür gevāhirden bu kamu

Kime olsa mü'essir bu naşāyih
İki^c ālemde ol görmez fazāyih

Lisān-ı Türkīden darb-ı meşeldür
Atalar sözin işitmek güzeldür

A 2^b

Yazıldı muhtaşar bu hoş risāle
Mevā^c ızdur münāsib ba^c zı hāle

Çi gerçek söz kamunuñ āleti var
Bu sözlerin kulūba hāleti var

25. **Oluban *Pend-nāme* adı bunun
Pür olsun her mezāka dadı bunun**

Gereklüdür dirüben başuna hūş
Dil ü cān ile tut benden yaña gūş

Ne sözdür bu ki var öyle bahāsı
Ki olmaz genc-i sultānī pahāsı

Dimişler ʿavn-i Hakk şāha muqābil
Olcağ uyanur düstür-ı ʿāqıl

Ki şāhı ol çeker hakk yola dā'im
Her işinde olur ʿadl üzre kā'im

30. Ra'ıyyet-perver olur şāh-ı ʿādil
Aña ʿālemde bulunmaz mu'ādil

Olur dünyāda vu ʿuqbāda sultān
Olur zıll-ı Hudā vu nūr-ı Yezdān

Senā-h'ān-ı Hāzret-i Pādīşāh-ı İslām

**Hudāyā Hān Sultān Muştāfanuñ
Şafā' eyle müyesser kıl zamānuñ**

Şu rütbe eyleye ol ʿadl ü dādı
Kala tā Haşre dek dillerde adı

Eben ʿan cedd bu mülküñ şehriyārı
Yegāne Hān Aḥmed yādigārı

35. Dilerüz turduğunca devr-i ʿālem
Ola emrūñ ile sultān-ı ʿālem

A 3ª Giderme yiryüzinden sāyesini
Feleklerden bülend it pāyesini

İ 2ª Murādātın müyesser eyle dāyim
Her arada⁵⁶ muzaffer eyle dāyim

⁵⁶ arada: izāda İ

Îtâ^c at emrine⁵⁷ olmuş-durur farz
Ki e's-sultānu zıllu 'llāhi fi'l-arz

Ulü'l-emre olan^c āsī cihānda
Cezāsını bulur bunda vü anda

Midhat-ı Destür-ı Ferîdün-vaķār⁵⁸

40. **Şadâretde Emîn Mehmed Pâşayı
Każâyâdan emîn kıl yâ İllāhî⁵⁹**

Gelince bu maķāma böyle āgāh
Didi^c aql ehli cümle⁶⁰ bāreka'llāh

Vekāletde gerek böyle vezîri⁶¹
K'ola fazl u kemāl ehli esîri

Ki böyle zāt-ı pāke şāh-ı^c ālem
Sezā te'bîd ile virseydi hâtem

Felâṭün-ı zamān⁶² ^c ālemde olur
O kim şānîsi yok dirlerse⁶³ olur

45. Eger bir emre⁶⁴ eylerse işâret
Olur şer^c u kaṽānîn üzre elbet

⁵⁷ emrine: emriṣe A

⁵⁸ Midhat-ı Destür-ı Ferîdün-vaķār: -İ

⁵⁹ Şadâretde Emîn Mehmed Pâşayı / Każâyâdan emîn kıl yâ İllāhî: Vekîl-i muṭlaķı
Mehmed Pâşayı / Şadâretde müdâvim kıl İllāhî İ

⁶⁰ didi^c aql ehli cümle: didiler cümle ^c ālem İ

⁶¹ Vekāletde gerek böyle vezîri: Şadâretde gerek böyle müşîri İ

⁶² zamān: cihān İ

⁶³ dirlerse: ^c ālemde İ

⁶⁴ emre: kāra İ

Umaruz kim rızā-yı zıll-ı Yezdān
Ne ise ol muvaffaq ola her ān

Olunca ʿavn-i Hakkla Şāha dāmād
Muhibb-i dīn ü devlet oldılar şād⁶⁵

Vire her bir murāduñ Hakk Tebārek
Ola her günleri sūr-ı mübārek

A 3^b

Burada yine bir şīrīn kelāmı
Münāsīb nazm idüp virdi nizāmı

İ 2^b

50.

İşe girersen ol düstūra yakın
Yakın olma şaķın sultāna şaķın

Düşürür niçe ʿizz ehlin kışuya
İnanma şehlere tayanma şuya

ʿAcebdür anlaruñ fi ʿli⁶⁶ gözün aç
Ki öldürür⁶⁷ kimini toķ kimin aç

Velī himmet rehinde key şafādur
Nazar kim şehler ider kīmiyādur

Dürüş her laħza dūr olma nazardan
Bacadan düş kovulduğunda derden

⁶⁵ Olunca ʿavn-i Hakkla Şāha dāmād / Muhibb-i dīn ü devlet oldılar şād: Olaldan berü ol Hünkāra dāmād / Olubdur dīn ü devlet dōstları şād İ

⁶⁶ anlaruñ fi ʿli: fi ʿli anlaruñ İ

⁶⁷ ki öldürür: ider zāyi ʿ İ

55. Naşîbüñ alsalar gitme kapudan
Yapu taşı yine kalmaz yapudan
- Degül kullukda ihmâl veyahüd^c ār
Ki kullukdan ululuğa ir iy yār
- Ulular yüzi olur gerçi ıssı
Utanma kim olasın devlet issi
- Utanmağ men^c ider rızqın kişinüñ
Utanmaz aşlını bilen işinüñ
- Ki kullarına emr itmiş muħaqqak
Taleb sizden ü virmek benden ol Hakk
60. **Bize de vâcib oldı nâme virmek**
Virilmez oğlan ağlamazsa emcek
- Unutdurmaz özin kendüni bilen
Göñulden şavılır gözden şavılan⁶⁸
- Kimüñ kimden ne derdi var birâder
Göbegin öksüz oğlan kendi keser
- İletmek dileyen işini başa
Urur taşı başına başı taşā
- A 4^a, İ 3^a Çapusuz boş olan ker etmek ister
Varup bir bāba hıdmet itmek ister
65. Murāda bābdur devlet çapusu
Tutup dāmen idegör pāy-būsı

⁶⁸ Bu beyit: -A

Dürüş dīvāna her gün eksük olma
Arama pāye çok da yüksek olma

Virenler kürsī-i dīvāna revnaç
Vezīr ağalarındur görsen elhaqq

Arada kāhca hizmetleri olur
Kimine çok kime kismet az olur⁶⁹

Degirmene varanlar öğüdür un
Şavar nevbet evini bekleyen dün

70. Tekāsül itseñ işe dest şunma
Dimişler gelme gelme dönme dönme

Virürlerse bişi üstine de al hıarc⁷⁰
Gücenmeye hemān saña vekīl hıarc

Hemīşe arpasını dime heyhāt
Yemini arturur yügrük olan at

Çekegör hıarc için her cevri ü renci
Erüz diyenden ister ev pirinci

Laḥ[ı]m milḥ⁷¹itse ḥulm ehli keremden
Hemān⁷² hıarcı da elzemdür diremden

⁶⁹ 67, 68. beyitler: - İ

⁷⁰ Virürlerse bişi üstine de al hıarc: Virildükçe du'ada ol da al hıarc İ

⁷¹ laḥ[ı]m milḥ: mil[i]ḥ laḥm İ

⁷² hemān: anuḥ İ

75. Gerekdür gâfil olma bul zaḥîre
Tü diseñ düşmediği demde yire

Yarağuş gör bilürler bunu kamu
Ki olur yaz uçmağ kış şamu

Çarınca ile kurduñ hâllerin añ
İşünde⁷³ sen de aña göre uyañ

A 4^b

Çoma ibrâmi tâ kim bite maqşûd
Olur ma^ç düm ihmâl ile mevcûd

Emekdâr derdine devletde dermân
Olur kürek yaḥûd çaççağdan iḥsân⁷⁴

İ 3^b

80. **Dimişlerdür işit hem bir daḥî pend**
Gereklüdür tuta gör iy ħiredmend

Ṭama^ç kâr olma ger var ise hûşuñ
Dilersiñ şoñra nîş olmaya nûşuñ

Cihânda görmeyiser gördiği yok
Ṭama^ç kârıñ kimesne çarınıñı toğ⁷⁵

Bir uğurdan o kim olmağ diler bay
Çalur yoḥsul olur her dem işi vay

Olur şanma ğamuñ rızq-ıla eksük
Büyük başuñ olur ağırsı büyük⁷⁶

⁷³ işünde: işünde A

⁷⁴ Emekdâr derdine devletde dermân / Olur kürek yaḥûd çaççağdan iḥsân: Na ĩmi kullarına olsa fermân / Olur mevķûf çatıyyesinden iḥsân İ

⁷⁵ Metnimizdeki 90. beyit İ'de (İ 3^b/4. beyit) bu beyitten sonra gelmektedir.

85. Kānā^ç atle idegör işişi şağ
Ki dā⁷im saña ıağ üsti ola bāğ
- Hemīn az eylemek durur aşını
Dileyen kimse ğavġāsız başını
- Cihānda çok görenler dürlü işler
Hemīn bir loğma bir hırka dimişler
- Hemān deprenmek ister ^ç ārifāne
Yud acık loğmayı almağ dehāna
- Hemīşe olanı hoş gör muğadder
Kıonuk umduğunu yimez birāder

90. Bil olur bu söze olma gümānlu
Tāma^ç kār az tāmā^ç dan çok ziyānlu⁷⁷
- Bilür ^ç aklı olanlar bunu kıamu
Ki olmazdı tāmā^ç olmasa tāmū⁷⁸
- Tāma^ç ehlini her kim dōst şana
Kıazuğ kıağmış gibi olur şamana

A 5^a

İşidün bir Efendinün işini
Tāma^ç yüzinde bātıl cünbişini

İ 4^a

Bu kıāđi idi bir demde Halebde
Mütesellim idük biz de Halebde⁷⁹

⁷⁶ Bu beyit: -A

⁷⁷ Bu beyit İ'de metnimizdeki 82. beyitten sonra gelmektedir. İ 3^b/4. beyit.

⁷⁸ Bu beyit: -A

95. Bununla dōstlar-ıduk şöyle kim biz
 Aramızdan⁸⁰ şu sızmaz-ıdı hergiz
- Dağı Pāşāmuza hemşehrī iken
 Kim umardı ola çeşmüme diken
- Ol açuğdur ki çıkmaz dağı dilden
 Bu söz de ol sebebden geldi dilden
- Bu kâzīda benüm var hayli āhum
 Ki zerre deñlü yoğ-iken günāhum
- Tama^ç itdi birez dünyālığa ol
 Beni^ç arz eyleyüp itdürdi ma^ç zül
100. Yalan⁸¹ söyledi havf itmedi Hāğğdan
 Kitābet eyledi yanlış sebağdan
- Bu sırran Hāmza için ker görüldi
 Ser^ç asker yazdı mağzar da virildi
- Ya nevbet degmedi Hāmza Ağaya
 Döşek çıkdı şonı Dede Ağaya
- O dem mağşūr idi Mūşulda Pāşām**
 Durup düşmenle cenge şubh u ağşam
- ^ç Acem şāhı yürüşinde büzilüp
 Kāra yüz-ile yıkılup üzilüp

⁷⁹ Halebde: o yi[r]de İ

⁸⁰ aramızdan: aramızda A

⁸¹ yalan: hilāf İ

105. Hülüşına göre olup⁸² muzaffer
Bu nuşret oldı vechinden müyesser

Yazup ibkâmuza⁸³ fermân gelince
Yidi manşıbı Dedemüz tıyınca

A 5^b

Her işde kâzîlar ger ma^ç nevîdür
Tama^ç yüzinde çoğı key⁸⁴ kavîdür

İ 4^b

Ger evden gelmesün bulara aduñ
Olur yaban eri bitmez murâduñ

ç Acebdür ehl-i ç ilm olanlar ekşer
İder virmekde hisset almağ ister

110. Degül illâ kamu bu nev^ç a giçer
Şovuk şuyı üfürüp kimi içer

Huşuşan şol efendiler ki dâ'im
Kerem issi ululardur mülâyim

Du^ç âlardur işüm anlara her gâh
Dirüm anduğca rahmet itsün Allâh

Velâkin güş eyle bir dağı pend
Ki dimişler-durur her bir hıredmend

Naşîhat idicek diñle uluyı
Çalursıñ diñlemez iseñ uluyı

⁸² olup: oldı İ

⁸³ ibkâmuza: naşbumuza İ

⁸⁴ çoğı key: ba^çzılar İ

115. Yolun üzre eger köpri ola ol
Başuban geçme uluyı budur yol
- İşünđe meskenet kıl olma gümrâh
Tekebbürlenme kim ulu bir Allâh
- Şağın olma kenâr-ı şer^c den dūr
Ki olur ħor o kim şer^c i göre ħor
- Çoparıcağ binâ-yı şer^c den taş
Ĥazer eyle alurlar yirine baş
- Acımağ şer^c -ile ke'sile engüş
Gücenüp ĥaşmuğa göstermegil müşt

120. Güvenme gizlü da^c vâ âĥirine
Şerī^c at ĥükmi ider zâhirine

A 6^a İderse şulĥa şer^c i işde minnet
Çabül it yeñdügün da^c vâya la^c net

İ 5^a Ne ĥoşdur bu ki görseñ ĥanda da^c vī
Çılasın ol aradan cüst yavı

İ 5^b 10. beyitten devam **Naşĥatdur bu da ĥayra münāsib**
Çulak tut diñle ol cān-ıla t̥alib

Çazabnāk olma mażlümü esirge
Ziyān ĥabına ider şarp sirke

125. Çeker öykeyle ĥuran bī-tevağĥuf
Oturduğda ziyān-ıla te'essüf

Ki yokdur şon peşimānlıkdan aşşı
Te'enni ile depren devşür uşşı

Olanı rām oluban buyruğunda
Açup avçunda yumsağ yumruğunda

İ 6^a

Kınama az günāh-içün hemīşe
Döşürme nefret özün den hemīşe

Memāta iriserdür çün hayātun
Ayağın kesmegil bir sürçen atun

130.

Yaraşmaz kim ola ulu ' atāsiz
Muhaqqakdur hod olmaz kul haṭāsiz

Yavuzluğu hemīşe fenn idinme
Sebebsiz kimseyi düşmen idinme

Ger olsa dōstun biñ yār-ı cānī
Bir olsa düşmenün çok görgil anı

Ulular kim senün guşsağ yimişler
Şu uyur düşmen uyumaz dimişler

A 6^b

Qatı müşkildür ider qalbi yanuq
Uyur ardınca olmasun uyanuq

135.

Żarar itmesine var mı gümānuñ
Başıcak kuyruğın uyur yılanuñ

Ne deñlü gösterürse fi' l-i aḥsen
İnanma dōst olmaz eski düşmen

İrişür şerri fırsat el virince
Olur it ağsağı tavşan görünce

İdersen intikâmı haşma niyyet
Anuñla dōst olup gözle fırsat

Ki arşlanlar gelür al-ile şayda
Göcen⁸⁵ düşdügi yok güc-ile kayda

140. **Bulunca haşma şabr it fırsat ucın
Alan ivdim dimiş kırk yılda öcin**

Deminde virme lîkin hîç amânı
Ki senden alur ol fırsatda cânı

İ 6^b

Ya düket yaşını artur ya yaşın
^c Adūnuñ bulıcağ yaşduğda başın

Geçürme fırsatı düşerse kıanda
N'olısar bitmez iş olmaz cihānda

Şoñından havf idüp üşenme iy yār
Ki yıkıldığı gün tozar hemîn yar

145. **Çü oğçuluğ müdām ilk uranuñdur
Er ol baş yar ki iş başaranuñdur**

Dimişler biñ yaşayana durişdün
Cihān içre ne maqşūda irişdün

⁸⁵ göcen: köçek A

Dimiş bir key murāda irmişemdür
Ki düşmen ölümünü görmüşemdür

A 7^a

Ĥudāsına şıgınan āhir öcün
Alur ĥalkuñ ne deñlü çekse gücün

**Burada bu naşihat geldi yāda
Şoñın fikr it işik geçme ziyāde**

150.

Şavaşa girme yañılup öç ile
Şaķın olmaz bahādırlık güç ile

Ṭayanma geydügüñe cevşen ü ĥüd
Ecel yeri açıķdur eylemez sūd

Yigin gör düşmeni senden hemişe
Alu çıkarsa devletdür irişe

Ögünme olur olmaz yirde yoldaş
Ki begenmedigün yumruk yarar baş

Ziyāde lāf urup geçme dilāver
Kıyılmaz cān ^c aziz olur birāder

155.

Irakdan çekme ĥaşmuñ altın üstün
Ne bilürsin olur el elden üstün

İ 7^a

Uram şanma gözün yeñdüğine darb
Şaķın olur yavaşuñ bilegi şarb

N'ola ger tınmasa aşmaķda iy yār
Ĥoş iş var iki elinde taşı var⁸⁶

⁸⁶ bu beyit: - A

Şavaşda er odur kim hîle bile
Ki olur erlik on toközü hîle

Dem olur dilkülük eyler eri kırt
Müdâm olmaz yemek yumruqla yoğurt

160. Yig ölmekden maħall bir yirde dirlik
Çaçup kırtulmağ olur anda erlik⁸⁷

Kenâra irgüremezsen özünj
Göre⁸⁸ göz bahre atma kendüzünj

**Velî döstum ki bu sözleri bir bir
Eyü fikr eyle olma yatlu müdbir**

Degül dimek saña ħavf eyle dek tur
Ki er evde gerek esen gerekdür

A 7^b

Gözetgil i^c tidâli şöyle dürtüş
Ki ne et yana vü ne göyüne şiş

165. ^cAdūdan er olan kırkağ gerekmez
Şaķınan serçeden bil taru ekmez

Deminde erlik ad u şan içündür
Ne ğam erkek kıyun kırbân içündür

İki olmaz ölüm gerçi bir olur
Muħanneş ta^c n-ile günde biñ ölür

⁸⁷ 159, 160. beyitler: - A

⁸⁸ [göre]: göze A, İ

Cihānda adı olan işler işi
Adı olmazsa degmez pūla kişi

Gerekdür pes er olan kişide ad
Ki haşmı havf ide olduḡda ol yād

İ 7^b 170. Diler ol tā ki yaḡşsı ad ola nef^c
Ecel olduḡı yoḡdur havf-ıla def^c⁸⁹

Muḡanneş yoldaş ile etme el bir
Ki zīrā bir muḡanneş biḡ çeri şır

Tevāzu⁴lar görem şanma şavaşdan
Olur ḡürmet birāder iki başdan

Urulması muḡarrerdür uranuḡ
Devece aşşısı var tek tūranuḡ

Meger bir taḡ eri geçmiş zamānda
Deve görmüş degül idi cihānda

175. Görür şahrāya çıkmış bir deve ol
Şabıdur havf idüben bir yaḡa yol

Şataşur bir kimesne şorar aḡa
Ki bu ne cānverdür söyle baḡa

Dir ol kişi bu dededür birāder
Ulular ḡapusında olur ekşer

Selāfīn ḡidmetinde mu^c teberdur
Aḡır yüklerde bil şāḡib-hünerdür

⁸⁹ bu beyit: - A

A 8^a

Yine şorar bununı qaddi nicedür
Bunu yükletmenün aşlı nicedür

180.

Dir evvel ıyğ dirler çökürürler
Yükini çökdüğü vaktin ururlar

Pes ol er fikr idüp dir ne^c aceb kâl
Eger ıhmaz ise nice ola hâl

Yük urmağ buña key müşkil degül mi
Bunu fikr itmeyen gâfil degül mi

Deve kînlü haşımdur ol ki dirler
Deve misin yolup yola giderler⁹⁰

İ 7^b 5. beyitten devam **Fevāyid çok-durur olmağda hāmūş**
Ĥazer kıl tizlikden tut baña gūş

185.

Şağın key dil qazāsından ĥazer kıl
Ĥudā savsın olur dil yüki müşkil

Zebān-ı telğ uzatmağı iş itme
Yaramaz söyleyüp dime işitme

Ki bire iki ol demde bedeldür
Belî dil dilden ağlamaz meşeldür

Diseler çoğ idersin az işünj
Qatı taş qanğı ise ur başunı

⁹⁰ 174-183. beyitler arası: -İ

- Dilin tek tutmayan alur alımın
Çıkarur her kişi şudan kilimin
190. Yur arıdur niçesi āb u gilsiz
Dilini dek tutanı şanma dilsiz
- Ço yatlu sözi kim vardur ziyānı
Çıkarur yahşı söz inden yılanı
- A 8^b** **Ḥacāletden berü dilerseñ özün**
Her arada pişürüp söyle sözüñ
- Sözi ehli yanında söyle argun
Yañılup şatma büstāncıya terḥūn
- İ 8^a** ^ε Ay[ı]b olur sözüñ çoğında revnağ
Ki *Ḳur'ānda* yaraşur çok söz ancağ
195. Yañılma sözde bulsañ ne kadar yüz
Didilerse n'ola açar sözi söz
- Mebādā bir sözinden olasın zār
Atılmış oğ gibi dutmaya iy yār
- Sözün fikr eyle var-ısa fesādı
Zarardur şaқınasın dilde yādi⁹¹
- Dilün zabt itmege dürüş qarındaş
Olur dil epsem olduğda esen baş
- Velī işit burada bir dağı pend**
Zarüret olmayınca iy ḥiredmend

⁹¹ Bu beyit İ'de metnimizdeki 201. beyitten sonra gelmektedir. İ 8^a/8. beyit.

200. Yig olur söylememek söylemekden
Degüldür söylemek hâlî emekden

Huşûşâ hayr u nef^c i olmayan söz
Çor elbetde gönül penbesine köz⁹²

Kişi fikr idüp aşsısın ziyânın
Pes aña göre depretsın zebânın⁹³

Çulağa degme sözi koymayasın
Çazab yayını çurmayup yaşasın

Sözün⁹⁴de⁹⁴ doğru ol başlama ala
Ki çuyılır sünü sığmaz çuvâla

205. Saña kim dir sözine biñ yalan çat
ç Ay[ı]bdur alduğun kîle ile çat

Dimişlerdür ulular bunı böyle
Çayurmaz egri otur doğru söyle

A 9^a Ki doğru söylemek gâyet güzeldür
Velî her doğru söylenmez meşeldür

İ 8^b Mesâvî idüp urma cânuña ot
Gözün ile gör etegün ile ört

Senün dahı ider il ince lâğın
Bilesin ardına bırak çulağın

⁹² İ de bu beyitten sonra gelen beyit (İ 8^a/8. beyit) metnimizde 197. beyittir.

⁹³ bu beyit: - A

⁹⁴ sözün⁹⁴de: sözünde A

210. Söz issintüñ durur epsem ıurasın
Ziyānuñ ne işitmeze urasın

Deve gördüñ mi dise kimse saña
Köşegin dañı görmedüm di aña

İ 5^a2. beyitten devam **Hemîndür anılayana bu latife**
Değül hâcet dañı çok söz zarife

Varursañ şol kadar var döstuña
Gele huddâmi karşı üstüñe

Varup okunmaduğun yire gerçek
Dimesünler şağın güc-ile gökçek

215. Ne dadı var nedür böyle zarüret
Ki tez varup göresin ekşi şurat

Kişi varmağlığı-ıla döstına çok
Azaldur hürmetini aşşısı yok

Gerekdür döstlük uzun u ince
Hemîn sa^c y it üzülmesin ölünce

Kıl az u çok her eylük ideni yād
Ki olmamış-durur varın viren yad

Yi vü iç döst-la illâ ki zinhâr
Şonı hayr olmaz itme şatu bāzâr

220. Dimegil döst aña kim ger şafâda
Yağın olup ırağ ola belâda

A 9^b

Anı bil döst her kim ki gülicek
Olursa arķurı şala şalıcek

Dü rüy olma dirilen ^c illet ile
Virür cânunı āħir miħnet ile⁹⁵

**Kerem⁹⁶ umma işitsen kimde yalan
Gerek uşlu virenden sözi alan**

Güler yüzlüye tüt maķşüd için yön
Olur bellü toĝuşından eyü ĝün

İ 5^b

225.

Şınacak yirde söz ĥarcı zarar dur
Şaķın şındurmayugör söz ĝüherdür

İşidilmez yöre olsa dimeĝün
Döner şaĝdıc emegine emegün

Boĝulmaķ yigdür itme beñziñi⁹⁷ zerd
Muħanneş köprüsinden geçme iy merd

Yaĝunla ķavrılup olduķca toyn
Ĥaşıse ni^c met için egme boyun⁹⁸

Dilerseñ olasın her yirde yüzlü
Didürme kendüziñe⁹⁹ açĝözlü¹⁰⁰

⁹⁵ bu beyit: -İ

⁹⁶ kerem: vefâ' A

⁹⁷ beñziñi: beñzini A

⁹⁸ bu beyit İ' de 227. beyitten önce gelmektedir.

⁹⁹ kendüziñe: kendüzine A

¹⁰⁰ bu beyit İ' de 233. beyitten sonra gelmektedir. İ 5^b/9. beyit.

230. Ki öğütdür bunu tutsun işiden
Gerekdür boğaz aşığa kişiden

231. Cihān rızkın boğaza ger koyasın
Dimez kimseye Tañrı yarlığasın¹⁰¹

Kimin rızkın yiseñ yi medhini it
Tuz etmek bilmeyenden yig olur it

Tutar bilmez iseñ hiç itmegil şekk
Tuzun haqqı var ise seni etmek¹⁰²

İ 8^b 5. beyitten devam **Dimişlerdür bu pendi key kıatı hūb
Hemīşe diller içre ola mergūb**

235. **Bunun-çün zer varaqlar üzmelüdür
Bunu sīmīn kalemle yazmaludur**

A 10^a Zāruret hācet olmaduğda zinhār
Sefer kıılma ki oldur kıt^c a-i nār

Düşer ğurbetde bī-hürmet ekābir
Ki taş kıopduğı yirde olur ağır

Özenen ğurbete bu fikri kıosun
Yapışmaz yuvalanan taşa yosun

Yirin bekleyenün dirler kıılıyuz
Yirin bekleyenün olur kıılı yüz

¹⁰¹ 230, 231. beyitler: -A

¹⁰² İ'de bu beyitten sonra metnimizdeki 229. Beyit gelmektedir. İ 5^b/9. beyit.

240. Ğarîb olmaqluğa ol kim kavîdür
Şanur her yiri atası evidür
- Hevâ-yı ğurbete yeltenme zinhâr
Belâlar bendine olma giriftâr
- Vaţan hecri belâdur olmaz âsân
Anuñ-çündür dimişler z ı m n¹⁰³ îmân
- Yabânda kişinüñ olmaz sürürı
Bulur kendü mekânında ğuzürı

İ 9^a

- Vaţan sevgüsi şeksüz cândan olur
Muħağğağdur ki hem îmandan olur
245. Vaţan ğadrin ne bilsün bilmeyenler
Düşüben ğurbete ayrılmayanlar
- Gelen devletlü çok işler başına
Dimiş hem ğardaşına yoldaşına**
- Uzun yollara tutma yalañuz yüz
Dimişler ğuş da uçmaz ğulağuzsuz
- Yağın menzilde ğalğa söz ne ğâcet
Ğörünen köye ğulağuz ne ğâcet
- Ğaţarlu yirden ammâ key ğazer ğıl
Ğazâ' zîrâ ki gelmez danışup bil

A 10^b 250.

Ğabîr olan degül ğâlî ğazerden
İzâ câ'e'l-ğazâ' 'amya'l-başardan

¹⁰³ “z ı m n” ?

Oyalanma olur olmaz yabānda
Şakın cānuñı bitmez büstānda

Çamudan cān şakınmağ yigirekdür
Ki cān evvel cihān andan gerekdür

Cihānı cān ile bulmuş çamular
Dimiş cān bir cihān iki ulular¹⁰⁴

Çü aḥşam yaklaşa gitme seferde
Velikin yatmağil vaqt-i seherde

255. Özünji konduğuş yirden tiz aşur
Oturma yol eri yolda yaraşur

Gerekmez ġāfil ol kim ola ^ç ākıl
Ki terkide bil olan baş ġāfil¹⁰⁵

Seferde eglenen-çün yakma cānuñ
Ki Hakk bilür işin taşra çıkanuş

İnanma yatlu söze kim yabānda
Biş olsun tek bir olmasun mekānda

İ 9^b

Ne ġam gerçi kavuşmaz tağ tağa
Çavişur kaçan ise sağ şağa

260. **Sebebsüz āh idüp itme ġünāhı**
Ki çalmaz yirde bil mazlūmuñ āhı

¹⁰⁴ bu beyit: -İ

¹⁰⁵ bu beyit: -A

Çılıclar gibi durur āh-ı mazlūm
Keser ot anı eyler cümle ma^c dūm

Şakın mazlūmun āhından seĥergāh
Ki aña perde ĥomamışdur Allāh

Akıtma kimse yaşın olma bed-ĥū
Elūnle ocağın ĥomağıl şu

A 11^a

Ço o fi^c li ki şonı miĥnet olur
[K'iden bulur] u inleyen de ölür

265. Degül ceng eylemek kimseyle zinhār
Dime ceĥd it gözün üzre ĥaşun var

Şanagör her işün de ĥayr işüne
Senün de ĥayr irişe tā başun

Elün i uzuna ur saña yarar
Ne yararsa anı eyle o yarar

Olup nefsun murādına hevādār
Kimesne ĥaĥkına olma tama^c kār

Çomadun yire bir nesne alma
Ger olursa daĥı bir yarım elma

270. Büyükçe ĥaz ĥazarsan kimseye çāh
Ki şāyed sen düşersin anda nāgāh

Eger var ise ĥaĥkun kime^c afv it
Kerem ĥıl āĥiret ĥaĥkı ĥelāl it¹⁰⁶

¹⁰⁶ 260-271. beyitler arası: -İ.

İ 9^b 2. beyitten devam **Şaķın ķoņşısı haķından olma ġāfil**
Ki ķoņşısı haķķı Tanrı haķķıdır bil

Çün incitmez meşeldür ķoņşısın ķurt
 Sen incitmeņ neden olanı hem-yurt

Biribirünüz ile ķamu demde
 Gerek hoşluğunuz şādīde ġamda

275. Ağırla ķoņşunı ı ızzet gerekse
 Hudādan rahmet ü cennet gerekse

Uzun uzadı tıtma kimseye kīn
 İřitmedüņ mi kim yā kīn ü yā dīm

Saņa ger taş atarsa at sen etmek
 Degüldür erlik itdüğini itmek¹⁰⁷

A 11^b Müdām it yatlu ķoņşuya velī al
 Yüzün¹⁰⁸ şuyunu yüzşüzden şatun al

Göçür cehd ile anı yā göçegör
 Binüp yügrüğe yüzşüzden kaçagör

280. Yaramaz ķoņşunun tıtma ġümānı
 Yidi ķoņşuya dek irer ziyānı

Edeblüye durur hürmetde aşşı
Edebsüze ne hācet çün yok uşşı

¹⁰⁷ bu beyit İ' de 276. beyitten önce gelmektedir.

¹⁰⁸ yüzün: yüzün A

Delüye uşlu oldur açmaya rāz
Ki olmaz kimseye dīvāne hem-rāz

Naşīhtdür bu dükeli uludan
Haber alınur oğlandan delüden

İ 10^a

Olur peydā delüden çok eşerler
Delüden il alur uşlu haberler

285. Delüye sāz işitdürmek zarardur
Deli depleksüz oynar hod meşeldür

Delüden işidür az söyleyen bol
Deli depredecek şabr eylemez ol

Ne çāre çün deli geldi görünce
Şıgamağ hoşdur oları tüyince

Dimişler Nāşire'd-dīn Hwāceye āh
Ki oğluñ düşdi ^c aklı gitdi nāgāh

Dimiş ^c aklı yoğ-idi bu ne tañ iş
Nesi gitdi ola idün ki teftiş

290. Oğul hoşdur edebli olsa şālih
Ne müşkildür eger kim kopsa tālīh

Uyar müfsidlere kıomaz sürürüñ
Gider dürlü fesādından huzürüñ

Seni kıoyup gider yā hasret-ile
Düketsem dir ya mālūñ ^c işret-ile

Bu vech-ile oğul olmadığı yig
Belâsından yürek tolmadığı yig

Eger kızuñ var ise kimse almaz
Delüklü taş kayurma yirde qalmaz

295. Olursa da ne deñlü il gülici
Çürük baqlaya olur kör alıcı

Viricek müfte virme idegör cehd
Ki ucuz ‘ âciz olur bozılır ‘ ahd

Bu pendî hem tutar ‘ aklı olan kes
Ki dimişler kıızı vir köpriyi kes

İ 10^b Kızuñ ardınca çok varmağı koğıl
Gönül virme güyegü olmaz oğul

Kızıña dâ’im ögütle iş itdür
Gelinüñe dağı beyle işitdür

300. İkisine bile kıl her sözün düş
Urasın tâ bir oq ile iki kuş

Velî anuñ ki devlet yok başına
Ne işe yaraya rastık qaşına

Hevâdâr olma degme hûba derhâl
Dürüş cehd eyle koş koş yügrügin al

Gönül virseñ vir imdi mâhtâba
Ki di ya toğ ya toğdum âfitâba

Çü uğrısın uğurla bārī altun
Mesāvīdür siyāset alma kırşun

305. Sevüp zār olma hercāyī nigārı
Ki olmaz şāhīnūñ eksük şikārı

Zülāl umma binā' içinde taşdan
Gerek-durur maḥabbet iki başdan

Ger uğratsa ziyāde ı ışk cebre
Sefer kııl tākātuñ yoğ-ısa şabra

Çıkarur bī-gümān itme tereddüd
İç acısın tapan acısı lābüdd

Dime kim hecr odı kır cānuma köz
Gönül kıatlanıcıdur görmese göz

310. Vefāsuz sevmek olur çünkü yanlış
Döner Bağdāddan yanlış ne teşvīř

Gerekse ğayri dilberle gönül yaz
Ki zīrā bir çiçekle yaramaz yaz

İ 11^a

Kız u ger tül alur olduğda ḥübın
Dilerseñ bilesin şor izle şoyın

Dimişler kim anasın gör kızın al
Kıyısına nazar eyle bezin al

Ol işde uyma degme reh-nümāya
Boğulmaz tığıcağ düşme belāya

315. Anı kim dirileceksiñ ölünce
İvecek olma iste yorulunca
- Zen olsa zişt düzahdur ere ev
Behişt olur çü bir meh şala pertev
- Qızı al sen zene itme maħabbet
Bilürsüz işe yaramaz tül   avret
- Ger alursan n’idelüm çek   anāsın
Kimi kızın sever kimi anasın¹⁰⁹
- Dimiş *Hayriyyesinde* Nābī gerçek
Huzūr ister iseñ algıl kenizek
320. Eger perrī ise sevgil seveni
Olursa hūrī sevme sevmeyeni
- Bu pend olmaz velī her gāh ma   k l**
G j l ne mey sever g rk l d r ol
- Dimiş Leylī görüp bir nazarsuz
Şafā-yı   ışkdan d r u haberst z
- Ki Mecn n bunuñ i n çok mel met
 eker h sniñde bunuñ yok o h let
- Ta   accüb kılmamış ol söze Leylī
Dimiş Mecn n ider Leyliye meyli
325.    Mecn na iderler bu beyānı
Dimiş benüm gözümle görün anı

¹⁰⁹ “[anasın]: anasun ĩ

İ 11^b

Ki anlayasın ol bîçâre Mecnûn
Niçe haste olubdur zâr u meftûn

Göründi Leylî yüzinden büründi
O dem Mecnûna şahrâlar göründi¹¹⁰

**Deli şanma yigidi¹¹¹ olsa ^câşık
Turulmaz olmayınca şu bulanık**

Dime ^câşık olana devşür uşşı
Ki itmez ^câşıka hîç ögüt aşşı

330. Getürür ^câşığı cûşa her âvâz
Gelür dirler har üni ^câşıka sâz

A 12^a

^cAcebdür ^cışık kime olsa gâlib
Kamu ef^câlin ider nâ-münâsib

Ki dâ'im ili şanur ^câşık a^cmâ
Şanurlar ^câşığı il dahı şeydâ

Düşicek penbeye közlenmiş âteş
Kaçan şıvanısar balçıkla güneş

Düşer ^cışık odı evvel ma^cşuka bil
Pes andan şonra yaçar ^câşığı bil

335. Cüvâna gerçi ^cışık olur yaraşık
Yigit olur koca da olsa ^câşık

¹¹⁰ 288-327. beyitler arası: - A

¹¹¹ deli şanma yigidi: degüldür yigide ^cayb İ

Mecâzından bulur āhir ḥaḳīkat
Eger¹¹² eyler ise naḳş-bendi himmet

Degüldür şağ anı gerekse şına
Varan Kızıl Bābā¹¹³ nuñ tekyesine

Kişide   ışkdan olmazsa ḥālet
Hemān ḥayvānlığa eyler delālet

İ 12^a

Ḳıl iy kil-k-i beyān fikr-i daḳīki
  Ayān eyle mecāz ile ḥaḳīki

340. Ḳaçan kim   ışk ile pür olsa   āşık
Ne kim kılsa aña olur yaraşık

Vücūdın rāh-ı   ışka eyleyüp terk
Ayrımaz ayağuş muḥkem başar berk

Ser-āğāz itse   ālem cūşa gelür
Mey-i gül-reng-i şāfi nūşa gelür

Göñül sermest olup gelür ḥurūşa
Şalā eyler cihānda bāde-nūşa

Açar ol sırr-ı   ışk-ı dil-güşāyı
Zebān-ı bendi olur zikr-i Ḥudāyı

¹¹² eger: ger İ

¹¹³ Kızıl Baba, Elmalı Baba ve Küpeli Baba'nın kardeşi olup Akören köyünde yatmaktadır. Türbenin etrafında hâlâ askerî mevzilerin izleri bulunmaktadır. Kimi zaman geceleri türbesinde ışık yandığı rivayet edilir (Doğan Kaya, "Âşık Karaoğlan'ın Şiirlerinde Babalar", *Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi*, Yıl 2005/34.). <http://dogankaya.com/dogankaya-pop.asp> [11.11.2009].

A 12^b 345.

Gönjülden ğayr-i Hakkı fânî eyler
Hem andan hayy-ı cavidânî eyler

Hemân bir nûra kalur kim ahaddur
Şıfât u zâtı Allâhu'ş-şameddür

Kişi kim andadur ğayride neyler
Ya bu^ç ışık ile olan fikri neyler

Vaţan aşlı idi bağa Tameşvar
K'anuğ bir ismi dillerde Kemeşvar

Çün istilâ-yı düşmen ol mekândan
Ayrdı cism ü cândan hânümândan

350.

Peder Ğazî şehîd oldu o demde
Benüm de çekdigüm diñle bu demde¹¹⁴

^ç İyâl evlâd u etbâ^ç umla çıkdum
Degül bir baş on biş serle çıkdum

Beliĝrad evvel andan Niş Edirne
Diyemem çekdigim zaĥmet nedür ne

İ 12^b

^ç Akâr u mülk ü mâlum kaldı anda
Kalan elde dükendi az zamânda

Murâdum oldu İstanbula varmaĥ
Niçe vaĥt ol şehirde mekş ü kalmaĥ

355.

Ķatı çok başumı taşlara çaldum
Sitanbulda faĥat bir hâne aldum

¹¹⁴ bu beyit İ'de 349. beyitten önce gelmektedir.

Yine ğurbetde iken ben efendi
O da ol *āteş-i hikmetde* yandı

Yeñi başdan düşüp il yurdlarına
Her ay başında kirā derdlerine

Olunmaz ^ε ālimi il gülliginün
Ĥurūsıdur her ādem külliginün¹¹⁵

A 13^a

Diyerek çün^{116 ε} imārına yapışdum
Bināsı buçuķ olmadın apışdum

360. Şatup varum aña¹¹⁷ ĥarc eyledüm hep
Daĥı borc eyledüm yüz elli zehab

Rehīnsiz karşuluķsızdur bu ekşer
Edāsı olmadı ĥālā¹¹⁸ müyesser

**Megerkim Şadr A^ε zam ide himmet
İder biñ mürdei iĥyā ne minnet**

Zekāt-ı devletün olsun kerem kııl
Edā-yı deynüme şarf-ı himem kııl

Berāberdür gönül ger Ka^ε be yapmak
Binā-yı Beyt-i İbrāhīmi yapmak

¹¹⁵ 357, 358. beyitler: - İ

¹¹⁶ diyerek çün: idüp ğayret İ

¹¹⁷ aña: bütün İ

¹¹⁸ ĥālā: hergiz İ

365. ^c Alîl ü ihtiyârum merḥamet kıl
Keremkârâ maḥall-i ^c âtifet kıl¹¹⁹

Geçürdi sâl yitmişî za^c ifem
Ki yok biş aqçe îrâd u vazîfem¹²⁰

Kifâf u dirliğime eyle dermân
Ya gümrükden ya mevķûfdan kıl iḥsân¹²¹

İdem sedd-i ramaḳ andan olanca
Du^c âcı eyle Hünkâra ölünce

İ 13^a

Olur bir ḥayrıñuz ölde cihânda
Oḳurlar güşe güşe dâsitânda

370. Bu taşdı^c a hemîn nâm-ı kerîmün
Vesîle cerre iḥsân-ı ^c azîmün

İden elṭâfına şâyân faḳîri
Anuñ her dem ola Mevlâ naşîri

Baḳa miḥnetle geçdi devr-i eyyâm
Felâketle bulubdur ^c ömrüm encâm

A 13^b

Pey ender pey cefâ' vü cevr-i dünyâ
Beni söyletmege hiç ḳor mı aşlâ

Ḳoyar ḥâk-i mezellet içre pâ-best
Beni itmekde dil-teng ü tenük-dest

¹¹⁹ bu beyit: -A

¹²⁰ Geçürdi sâl yitmişî za^c ifem / Ki yok biş aqçe îrâd u vazîfem: Ki sâlum yitmişî geçdi za^c ifem / Biş aqçe yok bu dünyâda vazîfem İ

¹²¹ Ya gümrükden ya mevķûfdan kıl iḥsân: İdüp mevķûf ^c atıyyesinden iḥsân İ

375. Eger Türkî d̄urūbindan bu güftār
Alınmasa bulanmazdı bu reftār

Bu sözler söylenür eski meşeldür
Atalar sözün işitmek güzeldür¹²²

Muvaffağ oldu lütf-i H̄ağka h̄āme
Ki rengīn bicdi aña böyle cāme

Sūhan-sencīde kılan ehl-i   irfān
İder taḥsīn anı eylerse ihsān

Dimişlerdür budur merd-i H̄udāyī
Tenük-dest iken eylerler şehāyī¹²³

380. İdicek şoḥbeti merdāne it tā
İrişe saña her dem faẓl-ı Mevlā

  Amel kııl saña olsun Yār-ı Gār ol
Eşer  o dehre olsun yādigār ol

İ 13^b

Degül maḫşūd bunda faẓl u dāniş
Naşīhatdur   amel kııl sen de çalış

Cenāb-ı H̄ağka kurb istersen iy yār
Bu nām-ıla   amel kııl gözle her bār

H̄amā'il gibi çağ koynunđa şağla
Boyunça H̄ağğ rızāsın bunda aňla

¹²² bu beyit: -A

¹²³ bu beyit: -A

385. Bu yiter saña mürşid tâlib isen
Atalar¹²⁴ himmetini cālib isen
- Yoğ-ısa sırr-ı bâtından haber ger
Bu hâzır elde zâhir hod bu yeter
- Buña iqbāl idenler hâlişü'l-bāl
Ola zâhirde vü bâtında hoş-hāl¹²⁵
- Ki *bā fâ kâf*¹²⁶ olunca *ğayma* tâlî
O yıl fetḥ oldı böyle genc-i^c ālî
- Degül tatmış bu kanduñ kimse dadın
Bitürmez böyle bir gevher ma^c ādin
390. Bu gencüñ gevherinden ola yağmā
Begüm ḥarc it bunı dolaya yığma¹²⁷
- A 14^a Nümāyān selḥ ü ğurre giçer eyyām
Döner^c İdi içinde mäh-ı nev tām̄m
- Simāt-ı ma^c rifet¹²⁸ çekdi yiyeler
Mu^c ammā-yı Na^c İmü'd-dîn bileler
- Benüm de iltimāsum ide in^c ām
Kuşūrum göricek ihvān itmām

¹²⁴ atalar: ki pīrān İ¹²⁵ bu beyit: -A¹²⁶ ki bā fâ kâf: ki ḥā kâf^c ayn İ¹²⁷ bu beyit: -A¹²⁸ simāt-ı ma^c rifet: ma^c ānī ni^c metūñ İ

-
394. Na'ımî ıulunu hep Őād ideler
Du'ā-yı ĥayr ile ābād ideler

V. KARMA İNDEKS (Eserde bazı isimler farklı şekillerde geçtikleri için bunlardan bazıları İndekste parantez içerisinde verildi. Bunun için gerektiğinde alternatif tarama da yapılmalıdır.)

A

Abdî (Abdurrahman) Paşa (Osmanlı tarihçisi, şairi ve devlet adamı), 10
Acem şâhi, 24, 92, 111
Adana, 62
Âdem Ceyhan, 31
Ahmed Ağa (Tameşvarlı Naîmüddîn'in dedesi), 14
Ahmed III, 10
Ahmed-i Yesevî, 8
Ahmed-i Yesevî'den Öğütler, 8
Ahmet Yılmaz, 91
Akçağ Yayınları, 62
Akören köyü, 60, 134
Ali Haydar Bayat, 15
Allâh, 15, 19, 20, 22, 25, 32, 39, 67, 82, 101, 112, 113, 127, 135
Allâhu's-samed, 27
Anadolu sahası, 62
Anadolu Valisi Hamza Paşa, 17
Ankara, 8, 62, 64, 70, 74, 75, 82, 84, 86
Âşık Çelebi Divanı'nda Atasözü ve Deyimler, 62
Âşık Karaoğlan'ın Şiirlerinde Babalar, 60, 134
Atabetü'l-Hakâyık, 8

Atabey Kılıç, 63
Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 64, 71, 92, 93, 95, 96
Atasözlerinde Manzum Yapı Üzerine Bazı Dikkatler, 62
Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 8, 62
AÜ Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, 62
Avrupa, 12
Avusturya, 10
Avusturya-Macaristan İmparatorluğu, 12
Azmi Bilgin, 7, 8
Azmi-zade Haleti Divanı'nda Atasözleri ve Deyimler, 62

B

Bağdâd, 58, 88, 131
Bâkî ve Divanından Seçmeler, 62
Bayram Ali Kaya, 62
Bekir Sıtkı Baykal, 17
Belgrad (Beligrad), 9, 12, 13
Beligrad (Belgrad), 27, 135
Besmele, 21, 101
Bilig, 62

*Bir: Türk Dünyası İncelemeleri
Dergisi*, 62

Bosnalı Sâbit (şair), 10

C

Câmi 'û's-Sagîr, 20

Cemal Kurnaz, 62

Cenâb-ı Hakk (esmayihüsna), 30, 138

Cihangir (Han Sultân Mustafâ, Sultan
III. Mustafâ), 17

D

Dede (isim), 25, 112

Dede Ağa (isim), 24, 111

Dilek Erenoğlu, 63

Divan Edebiyatı Yazıları, 62

Divan Edebiyatında Manzum

Nasihât-nâme Yazan Şairler ve

Eserleri I, 7, 61, 63

Divan Şiirinde Hikemî Tarzın Büyük

Temsilcisi Nâbî, 8

Dîvân-ı Hikmet, 8

Divanü Lügati't-Türk, 61

Doğan Kaya, 60, 134

Doğu edebiyatları, 7

Dört Halife, 17

E

Ebû Bekr (Hz.), 33, 102

Ebûbekir Ağa (Tameşvarlı
Naîmüddîn'in anne tarafından
dedesi), 14

Ebulhayr Mehmed Çelebi (Nâbî'nin
oğlu), 8

Edebiyat Otağı, 31

Edip Ahmed-i Yükneki, 8

Edirne, 12, 13, 27, 135

Efendi (isim), 38, 110

Eğre (Eğri) Kalesi, 14

Elhâc İbrâhîm Naîmüddîn

(Tameşvarlı Naîmüddîn), 14, 15

Elhâc İbrâhîm Naîmüddîn e't-

Tameşvârî (Tameşvarlı

Naîmüddîn), 13

Elmalı Baba, 60, 134

Emîn Mehmed Pâşâ (Sadrazam), 17,
22, 105

Emine Yeniterzi, 8, 18

Emre (Tercüme-i Pendnâme-i Attar
sahibi), 8

Erdem, 62, 63

Eski Türk edebiyatı, 7

F

Farsça, 7

Felâtûn (Eflatun, Platon), 23, 105

Feridun Fazıl Tülbentçi, 64

Ferîdûn-vakâr, 17, 105

Feridüddîn-i Attar, 8

*Fırat Üniversitesi Dergisi, Sosyal
Bilimler*, 8

Filiz Kılıç, 62

G

Güvâhî (*Pend-nâme* sahibi), 15, 18,
20, 21, 31, 32, 33, 61, 99
Güvâhî Pendnâme Öğütler ve
Atasözleri, 64, 70, 74, 75, 82, 84,
86
Güvâhî'den Günümüze Atasözleri ve
Deyimler, 63
Güvâhî'nin Ölüm Tarihi Üzerine
(XVI. Yüzyıl Şairlerinden), 15
Güvâhî'nin *Pend-nâme*'si, 15, 16, 18,
63, 99

H

Habîbu'llâh (Hz. Peygamber), 32, 102
Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi,
60, 134
Hadikatü'ş-şühedâ (Târîh-i Na'im
Efendi), 11, 13, 14
Hakk (esmayihüsna), 23, 26, 29, 30,
32, 33, 34, 36, 38, 53, 82, 102,
104, 106, 107, 111, 126, 135, 138
Hakk Tebârek (esmayihüsna), 23, 106
Haleb, 24, 110, 111
Hâlet Efendi Divançesi (İnceleme-
Metin-Tıpkıbasım), 62
Halil Na'imî, 16
Hamza (isim), 24, 111
Hamza Ağa (isim), 24, 111
Han Ahmed (Sultan III. Ahmed), 21,
34, 104

Han Selîm (Yavuz Sultan Selim), 21,
34
Han Sultân Mustafâ (Cihangir, Sultan
III. Mustafa), 22, 104
Harputlu Yûsuf Şükri, 8
Harputlu Yûsuf Şükri, Nasihat-
nâme'si ve Yayınlanmamış Üç
Manzûmesi, 8
Haşr (kıyamet günü), 22, 104
Haydar (Hz. Ali), 33, 102
Hayriyye (Nâbî), 8, 10, 26, 132
Hayriyye-i Nâbî, 8
Hazret-i Fahr-i Mevcûdât (Hz.
Peygamber), 16
Hazret-i Pâdişâh-ı İslâm (Sultan III.
Mustafa), 104
Hind Üslubu (Sebk-i Hindî), 11
<http://tdkterim.gov.tr>, 71, 92, 93, 95,
96
<http://tr.wikipedia.org/wiki/Teme>, 12
<http://www.turkiyat>, 91
Hudâ, 22, 26, 32, 42, 46, 55, 101, 104,
116, 119, 128, 134
Hudâyâ, 22, 104
Hudâyî (ermişlik), 29, 138
Hünkâr (dönemin padişahı), 28, 106,
137
Hüsrev (klasik hikâye kahramanı), 21,
101

i

İbrâhîm (Hz.), 28, 136

İbrâhîm Ağa (Tameşvarlı
Naîmüddîn'in büyük dedesi), 14
İbrahim Çetin Derdiyok, 62
İbrâhîm Naîmüddîn-i Tameşvârî
(Tameşvarlı Naîmüddîn), 13, 14
İlâhî, 22, 105
İmam Celâleddin bin Ebi Bekr e's-
Süyûtî, 20
İnkılap Kitabevi, 64
İnkılap ve Aka Kitabevi, 64
İran, 10
İran şairleri, 8
İslâm, 17
İslâm Ansiklopedisi, Mustafa III
Maddesi, 17
İslamiyet, 8
İstanbul (Sitanbul), 12, 13, 14, 17, 61,
64, 135
İstanbul Antlaşması, 9
İsveç Kralı Demirbaş Şarl, 9

K

Kadı-zâde Mehmed Efendi
(*Manzûme-i Akâid* sahibi), 31
Kâmî (şair), 10
Kâmûsu'l-A'lâm, 12
Kanunî Sultan Süleyman, 12
Karaca Ahmed Tekyesi, 60
Karahân Kitabevi, 62
Karlofça Antlaşması, 9
Kasım Paşa (Yıldırım Bayezid'in
veziri), 62
Kastamonulu Latîfi, 62

Kâşgarlı Mahmud, 61
Ka'be, 28, 136
Kemeşvar, 27, 135
Kızıl Baba, 60, 134
Koca Ragıp Paşa (Sadrazam), 17
Konyalı Şair Meşamî'nin Konuşma
Âdâbına Dair Bir Nasihatnâmesi,
18
Kur'ân, 47, 75, 120
Kutadgu Bilig, 8
Kültür ve Turizm Bakanlığı
Yayınları, 64, 70, 74, 75, 82, 84,
86
Küpeli Baba, 60, 134

L

Lale Devri, 10, 11
*Latîfi, Tezkiratü'ş-Şu'arâ ve
Tabsıratü'n-Nuzamâ (İnceleme-
Metin)*, 62
Lehçe-i Osmanî'deki Atasözleri, 62
Leylî (klasik hikâye kahramanı
Leylâ), 26, 59, 132, 133
Lisân-ı Türkî, 63

M

Macar, 12
Macaristan, 12
Mahmud I (Sultan I. Mahmud), 10
Mahmut Kaplan, 7, 8, 61, 63
Mahmut Karademir, 62

Manzum Nasihat-nâmelerde Yer Alan
Konular, 7, 61
Manzûme-i Akâid (Kadı-zâde
Mehmed Efendi), 31
Manzûme-i Akâid, İnceleme-Tenkitledi
Metin-Sözlük-Dizin, 31
Mecnûn (klasik hikâye kahramanı),
26, 59, 132, 133
Mehmed Pâşâ (Sadrazam Emîn
Mehmed Pâşâ), 105
Mehmed Pâşâ (Sadrazam), 17
Mehmet Hengirmen, 31, 64, 70, 74,
75, 82, 84, 85
Mehmet Zeki Pakalın, 14
Mes'ud'un Manzum Kelile ve
Dimne'sinde Atasözleri, 62
Mesihî Divanı, 62
Mevlâ (Hz.), 29, 137, 138
Mısır, 89
Millet Kütüphanesi Ali Emiri Tarih,
13, 14
Millî Kütüphane Başkanlığı, 64
Mine Mengi, 8, 62, 63
Mora, 9
Mora İsyanı, 10
Muhsinzâde Mehmed Pâşâ
(Sadrazam), 17
Mustafa Aslan, 62
Mustafa III (Cihangir, Han Sultân
Mustafâ), 17
Musul, 24, 111
Mu^ç ammâ-yı Na^ç imü'd-dîn, 15, 30,
139

Müstakim-zâde ve Durûb-ı
Emsâli'nin Türk Edebiyatındaki
Yeri ve Önemi, 91

N

Nâbî (şair), 8, 10, 26, 132
Naîm (Tameşvarlı Naîmüddîn), 15,
21, 33, 103
Naîmî (Tameşvarlı Naîmüddîn), 31,
109, 140
Naîmüddîn (Tameşvarlı Naîmüddîn),
7, 9, 10, 11, 13, 14, 16, 20, 21, 31,
32, 63, 99
Nâmîk Açıkğöz, 8
Nâsire'd-dîn H^wâce, 56, 129
Nasihat-nâme (Harputlu Yûsuf
Şükri), 8
Nazîm Divanı'nda Atasözleri ve
Deyimler, 62
Necatî (şair), 62
Necatî'nin Şiirlerinde Atasözlerinin
Kullanımı, 62, 63
Nedîm (şair), 11
Niş, 12, 13, 27, 135

O

Orhun Abideleri, 7, 61
Ortodokslar, 9
Osmân (Hz.), 33, 102
Osmanlı, 9
Osmanlı Devleti, 9, 10, 12

Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri
Sözlüğü, 14
 Osmanlılar, 12

Ö

Ömer (Hz.), 33, 102
 Ömer Asım Aksoy, 64

P

Pasarofça Antlaşması, 9
 Pâşâ (dönemin paşalarından), 24, 92,
 111
 Patrona Halil, 10
 Peder Gâzî (Tameşvarlı
 Naîmüddîn'in babası), 27, 135
 Pend-i Na'îmü'd-dîn-i Tameşvarî,
 101
Pend-nâme (Geyveli Güvâhî), 33
Pend-nâme (*Mu'ammâ-yı Na'îmü'd-*
dîn), 7, 10, 11, 13, 14, 15, 16, 17,
 31, 33, 61, 63, 64, 90, 97, 99, 101,
 103
 Pend-nâme-i Na'îmü'd-dîn, 101
 Pend-nâmeler, 7
 Peşte, 12
 Petervaradin, 9
 Peygamber (Hz.), 17
 Purut, 9

R

Ravzatü's-şühedâ, 14

Recep Toparlı, 62
 Rıdvan Canım, 62
 Robert Dankoff, 77
 Romanya, 12
 Romence, 12
 Rus Çarı Büyük Petro, 9
 Rus ordusu, 9
 Ruslar, 10
 Rusya, 10, 17
 Rusya Seferi, 9

S

Sabahattin Küçük, 62
 Sadr A'zam (dönemin
 sadrazamlarından), 28, 136
 Sadrazam Koca Ragıp Paşa, 10
 Sâfi (şair), 62
Selçuk Üniversitesi Türkiyat
Araştırmaları Enstitüsü, Türkiyat
Araştırmaları Dergisi, 8, 61
 Semih Tezcan, 62, 77
 Sevinç Matbaası, 62
 Seyahat-name'den Bir Atasözü, 77
 Sibel Üst, 63
Silk-i Cevâhir, 14
 Sitanbul (İstanbul), 27, 94, 135
 Songül Karaca, 31
 Sultan I. Mahmud, 9
 Sultan II. Ahmed, 9
 Sultan II. Mustafa, 9
 Sultan II. Süleyman, 9
 Sultan III. Ahmed, 9, 17

- Sultan III. Mustafa (Cihangir, Han Sultan Mustafa), 9, 10, 17
- Sultan III. Osman, 9, 13
- Sultan Muhammed Han bin Sultan Murâd Han, 14
- Süleymaniye Kütüphanesi Ali Nihat Tarlan Koleksiyonu, 12, 16, 17, 99
- Süleymaniye Kütüphanesi İzmir Bölümü, 11, 12, 16, 99
- Ş**
- Şâh (dönemin padişahı), 23, 106
- Şehit Ali Paşa, 9
- Şemseddin Ahmed (İbni Kemâl, Kemal Paşa-zâde Şemseddin Ahmed), 31
- Şemseddin Sami, 12
- Şeyhülislâm Kemâl Paşazâde'ye Mâl Edilen Bazı Manzumeler, 31
- Şîrîn (klasik hikâye kahramanı), 21, 101
- T**
- Tameşvar (Timişoara), 12, 14, 27, 135
- Tameşvar eyaleti, 12
- Tameşvar kenti, 12
- Tameşvarlı, 12
- Tameşvarlı İbrahim Naîmüddîn (Tameşvarlı Naîmüddîn), 13
- Tameşvarlı Naîm (Tameşvarlı Naîmüddîn), 14
- Tameşvarlı Naîmüddîn, 61, 99
- Tanrı, 19, 51, 54, 67, 84, 124, 128
- Târîh-i Na'îm Efendi el-Müsemmâ bi-Hadîkati'ş-şühedâ*, 13
- Tercüme-i Pendnâme-i Attar* (Emre), 8
- Tevkiî Mehmed Emin Paşa (Sadrazam), 17
- Timişoara (Tameşvar), 12
- Turkish Studies, International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 63
- Türk Atasözleri ve Deyimleri*, 64
- Türk Dil Kurumu Genel Ağ Sayfası, 64
- Türk dili, 15
- Türk Dilleri Araştırmaları*, 62, 77
- Türk Dünyası Araştırmaları*, 7, 8
- Türk Dünyası Araştırmaları: Prof. Dr. Osman Nedim Tuna Hatıra Sayısı*, 62
- Türk edebiyatı, 7, 8, 10
- Türk Edebiyatında Manzum Nasihat-nâmeler, 7
- Türk Edebiyatında Nasihatnâme ve Emre'nin Tercüme-i Pendnâme-i Attar'ı, 7, 8
- Türk Folkloru*, 15
- Türk Tarih Kurumu Basımevi, 62
- Türkçe, 15
- Türkî, 22, 29, 103, 138
- Türkler*, 7, 62
- Türklük Bilimi Araştırmaları*, 62

U

Usulnâme, 31

*Yeni İpek Yolu, Konya Ticaret Odası
Dergisi*, 18

Yezdân (Allâh), 22, 23, 106

Yıldırım Bayezid, 62

Y

Yahya Bey Divanı'nda Atasözleri ve
Deyimler, 62

Yâr-ı Gâr, 29, 138

Yusuf Has Hâcib, 8

*Yüzüncü Yıl Üniversitesi Fen-
Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler
Dergisi*, 61, 63

VI. SEÇME SÖZLÜK

-A-

âb u gil : fâni vücut.
âbâd : mamur, bayındır.
‘aceb : şaşılacak şey.
acığ : acı, dert, ızdırıp.
‘adū : düşman.
âgâh : bilgili, haberli, uyanık.
âgâz : başlama.
aḥad : bir.
aḥsen : en güzel.
‘aḳâr : mal, mülk.
‘âḳıl : akıllı kimse.
al : aldatma, hile.
alım : alacak, hak.
‘alîl : kör, sakat, hasta.
Allâhu’ş-şamed: hiçbir şeye muhtaç olmayan Allâh.
alu : güçsüz, âciz, ahmak.
a ‘mā : kör; cahil.
‘anā : sıkıntı.
apışmak : şaşırmaq.
arḡun : sakin, yavaş.
arı : temiz, aklanmış.
‘arîfâne : ârif olana yakışacak surette.

arḳurı : eğri, aykırı, ters.
âsân : kolay.
aşşı : fayda.
aş : yemek.
‘âtîfet : sevgi, iyilikseverlik.

-B-

bâb : kapı.
bâde-nüş : şarap için.

bahâ : kıymet, değer.
bâreka’llâh: Allâh mübarek etsin.
bâṭın : iç, iç yüz.
bay : zengin, soylu.
bayımaz : zengin olmak.
bed-ḥū : kötü huylu.
behişt : cennet.
bend : bağ, bağlı.
berk : sağlam
bî-gümân : şüphesiz.
bir uğurdan : birden biri, çabucak.
bişi : yağda kızartılmış çörek.
bî-tevaḳḳuf: beklemeden.
boy : derece, mertebe, ayar.
büzilmek: kopup dağılmak,
bozulmak, kesilmek; sökülme;
uzaklaşmak; yüzülmek; alakayı
kesmek.
buçuk : yarı, yarım.
büstân : bahçe, bostan.
bülend : yüksek, yüce.
bürünmek : giyinmek.

-C-

câlib : çeken, çekici.
câme : elbise.
cânver : canlı; canavar.
câvidânî : ebedi.
cebr : zorlama; düzeltme.
cefâ’ vü cevr: eziyet ve cefa.
cerr : para çekme.
cevşen : savaşta giyilen elbise, zırh.
cüş : coşma.

cünbiş : kımıldanma, hareket.
 cüst : arama, araştırma.
 cüvân : genç.

-Ç-

çāh : kuyu
 çak : sırf, yalnız.
 çakçak (çakçaça) : öğütülen buğdayın taşlar arasında bittiğini haber veren ve değirmen taşına çarparak çak çak sesi çıkartan alet.

çār server: Dört Halife (Ebu Bekir, Ömer, Osman, Ali).
 çekmek : yükseltmek; (yemek) dizmek, sıralamak.
 çeri : asker
 çıkmak : erişmek, müncer olmak.

-D-

dāmen : etek.
 dāniş : bilgi.
 da[‘]vī : bir kimsenin hakkını araması.
 degme : her, her bir, gelişigüzel.
 dehān : ağız.
 dek : sessiz.
 dek тұрмақ : uslu, sessiz, sakin durmak, susmak.
 delüklü taş : delikli taş (inci).
 deplek : küçük davul, dümbelek, darbuka.
 depretmek : kımıldatmak, harekete getirmek.
 deprenmek : hareket etmek, kımıldanmak.
 der : kapı.
 dest : el.
 devr-i eyyām : zaman, ömür.

devşürmek : toplamak.
 deyn : borç.
 dilāver : yiğit.
 dil-güşā : gönül açan.
 dil : dil; gönül.
 dil-teng : sıkıntılı.
 dime : söz.
 dirilmek : toplanmak.
 dirlik : yaşayış, geçim, hayat.
 dirmek : toplamak, biriktirmek.
 dīvān : büyük meclis.
 dolay : çevre, etraf.
 döşek : döşek, yatak.
 döşürmek : bir araya getirmek.
 dūr : uzak
 đurüb : dövmeler (atasözü).
 dūzađ : cehennem.
 dü : iki.
 dü [‘]ālem : iki dünya (dünya ve ahiret).
 dü rüy : iki yüzlü.
 dükeli (dükeli) : hep, hepsi, cümle.
 dün : gece.
 dürişmek : çalışmak, mücadele etmek.
 düstür : vezir, kanun.
 düş : denk, eş; yön, cihet.
 düşmek : inmek; başvurmak; girmek.

-E-

eben [‘]an cedd : kuşaktan kuşağa.
 ebter : faydasız.
 eflāk : felekler.
 ef[‘]āl : işler.
 ekābir : faziletçe büyük olanlar.
 ekşer : en çok, daha ziyade.
 el bir etmek : el birliği yapmak, ittifak etmek.
 elhakk : doğrusu, doğrusu ya.
 emcek : meme.

emekdâr: emeği çok geçmiş olan.
 encâm : nihayet, son.
 engüş t : parmak.
 epsem : sessiz, ses çıkarmayan,
 susan.
 erüz : piriñç.
 esen : sağ, rahat, mesut.
 etbâ^c : hizmetçiler, uşaklar.
 etmek : ekmek
 evden (eveden) : tamamıyla,
 büsbütün, iyice.
 evkât : zamanlar, çağlar.
 eyyâm : günler.

-F-

fânî : yok.
 fazâyih : fenalıklar, çirkinlikler.
 Felâṭūn : Eflatun.
 fetḥ: açma
 fevâiid : faydalar.
 fikr-i daṭīk : ince düşünce.

-G-

ğavvâş : dalğıç.
 ğazabnâk : kızgın.
 genc : hazine.
 ger : eğër.
 gevâhir (cevâhir) : cevherler.
 gevher : inci.
 giriftâr : tutulmuş, yakalanmış;
 düşkün.
 göcen : kokarca, sansar cinsinden
 kediyeye benzer bir hayvan.
 gökçek : güzel, sevimli, hoş.
 gönül yazmak : gönül eğlendirmek.
 göricek : görünce.
 görkölü (görklü): güzel, temiz, iyi.
 görmeyiser : görmeyecek.
 gurre : her Arabi ayının ilk günü.

ğuşşâ : keder.
 gūş : kulak; işitme.
 gūşe : köşe.
 güc : sitem.
 güc-ile : zorla.
 güftâr : söz (eser).
 gülüci : gülücü.
 gümân : zan, sezme.
 gümrâh : yolunu şaşırmış.
 günbed : kümbet, kubbe.
 güyegü : damat.
 güzîn : beğenilmiş, seçilmiş.

-H-

ḥabîr : haberli, bilgili; Cenabıhak.
 ḥacâlet : utanma, utangaçlık.
 ḥâk-i mezellet : horluk, düşkünlük
 toprağı.
 ḥâlet : hâl, keyfiyet, nitelik.
 ḥâlî : tenha, boş, sahipsiz yer.
 ḥâlişü'l-bâl : gönlü rahat, temiz.
 ḥamâ'il : hamaylı, muska, tılsım.
 ḥâme : kalem.
 ḥâmüş : susmuş, sessiz.
 ḥânümân : ev bark, ocak.
 ḥar : eşek.
 ḥarc : vergi; sarf, gider, bir iş
 için kullanılan madde.
 ḥasîs : cimri, pinti, alçak.
 ḥaṭar : tehlike.
 ḥâtem : mühür; çok cömert;
 cömertliğiyle bilinen İbnü
 Abdillâh bin Sa'd'ın lakabı.
 ḥavf : korku, korkma.
 ḥayy : diri, canlı.
 ḥazer : sakınma, korunma.
 hemân : hemen.
 hemîn : bu bile.
 hemîşe : her zaman.
 hem-râz : sıkı fıkı arkadaşı.

her arada : her yerde, her vakitte.
 her bār : daima, her vakit.
 her gāh : daima, her vakit.
 hercāyī : kararsız.
 hergiz : asla, hiçbir zaman.
 hevādār : yâr, sevgili, dost.
 hîred : akıl.
 hîredmend : akıllı, anlayışlı.
 himem : gayretler.
 hisset : cimrilik, tamahkârlık.
 hod : kendi.
 hor : ehemmiyetsiz, değersiz;
 ışık, aydınlık; Güneş.
 hoş-ḥāl : hâli vakti yerinde olan,
 geçimi yolunda olan.

hüb : güzel.
 hūd : zırh, başlık, miğfer.
 huddām : hizmetçiler.
 hulm : akıl; rüya, hülya.
 hulūş : gönül temizliği,
 samimiyet.
 hurūs : horoz.
 hurūş : coşma.
 hūş : akıl.

-I-, -İ-

iḥmak : (deve) çökmek.
 ıssı : sıcak.
 ıyāl : eş.
 iyḥ : (deveyi çöktirme işlemi.)
 ibkâ' : ağlatma.
 ibkâ' : yerinde, evvelki hâlinde
 bırakma; sınıf geçememe.
 ibrām : ısrar etme, zorlama.
 içre : içinde, arasında.
 ıtd : bayram.
 iḥtiyār : yaşlı.
 iḥvān : dostlar.
 iḥbāl : arzu, istek.
 il : yabancı.

ıillet : hastalık, sebep, gaye.
 iltimā : yapılmasını isteme.
 in ıām : iyilik etme; Yeniçerilerin
 aylıklarına yapılan zam.
 ırād : kazanç, gelir.
 issi : sahip, malik.
 işik : eşik.
 ıişret : içki, içki içme.
 itmām : tamamlama.
 ivecek : aceleci, acul; acele
 edilmesi gereken (iş), acele.
 ivmek : acele etmek.
 ıizz : kıymet, yücelik.

-K-

kaçan : he zaman, ne zaman ki,
 her ne zaman, vakta ki, nasil, ne
 suretle, ne vakit.
 kaçan kim : ne zaman ki.
 kadd : boy.
 kâh : saman çöptü.
 kâl : söz.
 kamu : bütün, hep, herkes.
 kand : şeker; şeker kamışının
 donmuş öz suyu.
 kanda : nerede, nereye.
 kapu : kapı.
 katı : çok, çok ziyade, pek,
 şiddetli, iyice, sıkı, sıkı sıkı;
 ağır, acı; haşın, şiddetli, sert,
 kırıcı.
 kavānīn : kanunlar.
 kavī : kuvvetli, sağlam,
 güvenilir.
 kay : ayağa vurulan zincir,
 pranga.
 kayurmak (kayırmak) : kaygılanmak,
 tasalanmak, endişe etmek;
 sakınmak, çekinmek.

kayurmaz (kayırmaz) : beis yok, zarar
 vermez, ehemmiyeti yok.
 kemâhî : olduğu gibi.
 kenîzek : küçük cariye.
 ker : murat, maksat; hizmetçi;
 hamle.
 keremkârâ : ey kerem sahibi.
 kerîm : ulu, büyük.
 key : çok, pek çok; iyi, iyice,
 hakıyla; uygun, layık, doğru,
 yerinde; büyük, muhteşem.
 kışu : sıkıntı, eziyet; daracık yer.
 kifâf : yaşayacak kadar rızık.
 kîle : kile, ölçük.
 kilik : kamış kalem.
 kimesne : kimse
 kimi : kimisi.
 kîmiyâ : kimya.
 kitâbet eylemek : yazı yazmak, bir
 maddeyi kaidelerine uygun
 şekilde kaleme almak; kâtiplik
 etmek.
 koca : ihtiyar.
 komak : bırakmak, izin vermek..
 kopmak : meydana çıkmak, zuhur
 etmek, harekete geçmek.
 köşek (köçek): deve yavrusu.
 kul : Tanrı'ya göre insan; köle,
 kadın köle, karavaş.
 kulluk : kul olma durumu, kölelik,
 ubudiyet.
 kulüb : kalpler, gönüller.
 kurb : yakınlık.
 kurmak : düzenlemek, hazırlamak.
 kuşür : kusur; köşkler.
 kürsî-i dîvân : meclis kürsüsü.

-L-

lâbüdd : mutlaka.
 lâğ : şaka, oyun.

lahza : göz ucuyla bir kere
 bakıncaya kadar geçen zaman.
 lahm : et.
 levh : yassı, düz nesne.
 levlâk : “sen olmasaydın”
 anlamında bir kutsi hadisten
 alınmış söz.

-M-

ma^câdin : madenler.
 ma^cdüm : yok olan.
 mâh-ı nev : yeni ay.
 maḥzar : huzur, hazır olma; eşik;
 mahkeme sicili.
 ma^cnevî : madde dışı olan, ruha ve
 içe ait olan.
 maṣıb : devlet hizmeti; rütbe,
 derece.
 ma^crifet : hüner, bilme, biliş.
 ma^cşük : sevilen, sevilmiş.
 ma^czül : azledilmiş, işinden
 çıkarılmış.
 mebâdâ : sakın, olmaya ki...
 meftün : gönül vermiş, tutkun.
 megerkim : olsa olsa, ancak.
 meh : ay.
 mekş : bir yerde kalma
 memât : ölüm.
 menzil : yollardaki konak yeri;
 mesafe.
 merd-i Hüdâyi : ermiş kişilik.
 merḡub : istenilen, sevilen,
 beğenilmiş.
 mesâvî : kötülükler.
 meskenet : miskinlik, beceriksizlik.
 mevâ^cız : öğütler.
 mevķuf : vakfedilmiş.
 mey-i gül-reng-i şâfi : saf kırmızı
 şarap.
 mezâk : damak.

miḥnet : eziyet, bela, keder.
 milḥ : tuz.
 mu'azzez : aziz, kıymetli, değerli.
 muḥanneş : alçak, kalleş.
 muḥtaşar : kısaltılmış, kısaltma, kısa.
 muḳābil : karşı karşıya gelen.
 murādāt : istekler.
 mu'teber : saygın, güvenilir.
 müctebā : seçilmiş.
 müdām : sürekli.
 müdbir : talihsiz.
 müfsid : ara bozan, ara açan.
 müft : bedava, beleş.
 mürde : ölü, ölmüş.
 müşt : yumruk.
 mütesellim : vergi tahsildarı;
 kaymakam.
 müyesser : kolaylıkla olan, kolay
 gelen.

-N-

nāgāh : ansızın, birdenbire.
 nār : ateş.
 naşāyih : öğütler.
 naşir : yardımcı.
 ne deñlü : ne kadar.
 ne minnet : ettiği iyiliği başa
 kakmayan; şükür, teşekkür
 etme.
 nef^c : fayda.
 nev^c : çeşit, türlü.
 nevbet : muayyen vakitlerde
 çalınan davul; sıra, sıra ile
 görülen iş.
 niğār : sevgili.
 niş : zehir, ağı.
 nuşret : yardım, başarı.
 nüş : tatlı, bal; içki, iştret.
 nüh : dokuz.
 nümāyān : görünen, meydanda.

-O-, -Ö-

oçunmaḳ : davet olunmak.
 ot : ateş; ilaç; kokulu
 tohumlar, baharat.
 öc (öç) : intikam.
 ölde : öldükte.
 öyke : öfke, hiddet, hışım.

-P-

pā-best : ayağı bağlı, hareketsiz.
 pahā (bahā) : kıymet, değer.
 pāy-būsī : ayak öpme(klik).
 pāye : rütbe, basamak.
 penbe : pamuk.
 pend : nasihat, öğüt.
 pend-nāme : öğüt kitabı.
 perrī : çok güzel kız veya kadın,
 peri.
 pertev : ışık, parlaklık.
 pes : sonra.
 pey ender pey : birbirinin ardı sıra,
 yavaş yavaş.
 pinhān : gizli.

-R-

rāh : yol, meslek, usul.
 ra'iyet-perver : halkına iyi bakan.
 rām : itaat eden, boyun eğen.
 rastıḳ : kadınların kaşlarını veya
 saçlarını boyamak için
 sürdükleri siyah boya, sürme.
 rāz : sır.
 reftār : yürüyüş, hareket.
 rehīn : bir şeye garanti olarak
 tutulmuş, rehin edilmiş.
 reh-nümā : yol gösteren, kılavuz.
 renc : eziyet.

rengîn : renkli, süslü.
revnağ : parlaklık, güzellik, tazelik.

-S-

şadr-ı ^cālî : vezirlerin başkanı,
sadrizam.
şag : sağlam, sıhhatte; temiz,
saf, halis; doğru, gerçek.
şagdıç : düğünde gelin veya
damada kılavuzluk eden kimse.
sāl : yıl, ömür.
şalâ eylemek: davet etmek.
şal : tabut.
şānî : ikinci.
şarb (şarp) : şiddetli, güç yetmez;
keskin.
şatu bâzâr : alışveriş.
şavmağ : geçiştirmek, atlatmak,
bertaraf etmek.
şavılmağ (şavulmağ) : savuşturulmak,
atlatılmak.
sa^c y : çalışma, gayret.
şayd : av, avlama.
sāye : gölge; yardım.
sebağ : ders.
sedd-i ramağ : ölmeyecek kadar yiyip
içme.
sehâ : cömertlik.
selâfîn : sultanlar.
selh : her Arabi ayının son günü.
şenâ : övme, övüş.
şenâyâ : övmeler.
ser-âğâz : yeniden, baştan başlama.
ser^c asker : ordu komutanı.
ser-te-ser : baştan başa, hep, bütün.
sezâ : uygun, yaraşır.
şığamağ : sıvamak, okşamak.
şımağ : yıkmak, harap etmek.
şınmağ : zayı olmak, kaybolmak.

şındurmak (şındırmağ) : zayı etmek,
kaybetmek.
sırr-ı bâtın : iç duygusu.
sırran : gizlice.
şıvanmağ : sıvama işi yapılmak.
silk : iplik, sıra, dizi.
simât : sofraya, ziyafet.
sîmîn : gümüşten, gümüş gibi.
siyâset : memleket idaresi; idam
cezası; kurnazca iş veya
hareket.
süd : fayda.
şunmağ : uzatmak, el uzatmak,
uzanmak.
sür : düğün, ziyafet, şenlik.
sühân-sencîde : ölçülü, tartılı söz.
sünjü : kargı, süngü, mızrak.
sürçmek : yürürken yanlış adım atıp
dengesini yitirmek.
sürür : sevinç.
süvârî : atlı, atlı asker.

-Ş-

şâb : genç.
şâd : sevinçli.
şâdî : gönül ferahlığı.
şehriyâr : hükümdar, padişah.
şekk : şüphe.
şer^c : doğru yol, din kaideleri.
şeydâ : düşkün, şaşkın.
şeyh : ihtiyar.
şikâr : av.

-T-

ta^c accüb : şaşakalma.
tahiyyât : “Allâh ömürler versin!”
demeler, selamlar, hayır dualar.
tahsîn : güzel bulup takdir etme,
güzelleştirme.

tālī : sonradan gelen, bir şeyin arkası sıra giden.
 ʔama^c : doymazlık, açgözlülük.
 ʔama^ckār : açgözlü, cimri.
 tāmm : tam, bütün.
 ʔamu : cehennem.
 ʔaṅ : şaşılacak.
 ʔaⁿ : sövme, yerme, ayıplama.
 ʔaṣdī^c : başağrıma, can sıkma.
 ʔaṣra : dışarı.
 te'bīd : ebedileştirme.
 te'ennī : ilerisini düşünerek dikkatli davranma.
 tefṫṫ : kontrol.
 tek ʔurmak : uslu, sessiz, sakin durmak, susmak.
 tekāsül : üşenme, tembellik.
 tekebbür : kibir gösterme.
 tekye : tekke.
 telḫ : acı.
 tenük-dest : eli zayıf, güçsüz, zor durumda..
 terki : eyerin arka bölümü, binek hayvanının sağrısı.
 terḫūn : ekşi usareli bir nebat.
 teṣvīṣ : karıştırma, karmakarışık etme.
 ʔınmamak : ses çıkarmamak, söylememek.
 tīz : tez, çabuk.
 ʔoyın : kendini doyurma.
 tüy : kıl.

-U-, -Ū-

uç : son, netice; sebep, vesile.
 uçmak : cennet.
 uğrı : hırsız.
 uğurlamak : çalmak.
 ʔuḫbā : ahiret.

ulu : zengin; çok büyük, saygıdeğer.
 ulū'l-emr : buyruk sahibi, hükümdar.
 ummamak : beklememek, temenni etmemek.
 urmaḫ : nişan alarak atmak.
 uṣ : akıl.
 ün : anırma, ses.
 üzilmek (üzülmek) : kopup dağılmak, bozulmak, kesilmek; sökülme; uzaklaşmak; yüzülmek; alakayı kesmek.
 üzmek : koparmak, kırmak, kesmek, bozmak, ayırmak, uzaklaştırmak.

-V-

varaḫ : yaprak; altın, gümüş gibi madenlerden dövülerek yapılan ince yaprak.
 vekīl ḫarc : masraf görmekle vazifeli kimse, kâhya.
 vezīr ağaları : vezir dairesinin iç ve dış işlerini görenler için kullanılan bir tabir (vezir iç ağası, vezir dış ağası).

-Y-

yabān : ıssız kır, ova; insandan boşalmış yer; yabancı, dışarı, başka ülke.
 yad : yabancı, garip.
 yād : hatırlama, anma; hatır, gönül.
 yādigār : bir kimseyi veya nesneyi hatırlatacak şey.
 yaḫmā : çapul, zorla mal kapma.
 yaḫṫı : iyi, güzel.

yanmak : dert dökmek, şikâyetle bulunmak.
 yarağ : hazırlık.
 yaraşık : yakışık, yakışır, uygun.
 Yâr-ı Gâr : mağara dostu (Hicret esnasında Hz. Muhammed'e mağarada arkadaşlık etmiş olan Hz. Ebu Bekir), çok vefalı arkadaş.
 yarlıgamak : suç bağışlamak, mağfiret etmek.
 yaşmak : yayın kirişini gevşetmek.
 yatlu : kötü, şom, adi, fena.
 yavı : yitik, kayıp; başıboş gezen, sahipsiz.
 yavuzluk : kötülük, huysuzluk, sertlik.
 yeltenmek : heves etmek.
 yenmek : dayanmak, galebe etmek, karşı durmak.
 yığmak : engel olmak, esirgemek, yoksun bırakmak.
 yıkılmağ : yıkılmak.
 yidi : yedi.
 yig : daha iyi, üstün.
 yigin : üstün, baskın, galip, kuvvetli.
 yigirek : daha iyi, üstün, tercin edilir.

yud unmağ : yutmak, zoraki yutmak.
 yumağ : yıkamak.
 yügrük : yürük, hızlı giden, çok koşan, işlek.
 yürüş (yürüyüş) : saldırma hücum.

-Z-

zâhir : görünen, açık, dış yüz; elbette, galiba; görünüşe göre.
 zaḥîre : ambarlarda saklanan hububat, yiyecek.
 zâr : inleyen, ağlayan; inleme, ağlayış.
 zebân : dil, lisan.
 zeheb : altın.
 zen : kadın.
 zer : sarı; altın.
 zerd : sarı, solgun, soluk.
 zerre denlü : zerre kadar.
 zıll : gölge; koruma, sahip çıkma.
 zîb : süs, bezek.
 zinhâr : sakın, asla, olmaya, aman!
 zişt : çirkin.
 zîver : süs, bezek.
 zülâl : saf, soğuk, güzel, tatlı su.

VII. BİBLİYOGRAFYA

1. Açıkgöz, Nâmık (1990), “HarputluYûsuf Şukrî, Nasihat-nâme’si ve Yayımlanmamış Üç Manzûmesi”, *Fırat Üniversitesi Dergisi, Sosyal Bilimler*, C 4, S 1, s. 1-8.
2. Aksoy, Ömer Asım (1993), *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü (Cilt 1 Atasözleri)*, İnkılap Kitabevi, İstanbul.
3. _____ (1995), *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü (Cilt 2 Deyimler)*, İnkılap Kitabevi, İstanbul.
4. Aslan, Mustafa (2002), “Nazım Divanı’nda Atasözleri ve Deyimler”, *Türk Dünyası Araştırmaları: Prof. Dr. Osman Nedim Tuna Hatıra Sayısı*, S 139, s. 53-66.
5. *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*, <http://tdkterim.gov.tr> [01.11.2009].
6. Bayat, Ali Haydar (1986), "XVI. Yüzyıl Şairlerinden Güvâhî'nin Ölüm Tarihi Üzerine", *Türk Folkloru*, S 85, s. 7-9.
7. Baykal, Bekir Sıtkı (1997), “Sultan III. Mustafa Maddesi”, *İslâm Ansiklopedisi* (13 C), C 8, s. 700-708., MEB, Eskişehir Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi.
8. Bilgin, Azmi (1994), “Türk Edebiyatında Nasihatnâme ve Emre’nin Tercüme-i Pendnâme-i Attar’ı”, *Türk Dünyası Araştırmaları*, S 93, s. 197-208.
9. Canım, Rıdvan (2000), *Latîfî, Tezkiratü’ş-Şu’arâ ve Tabsiratü’n-Nuzamâ (İnceleme-Metin)*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara.
10. Ceyhan, Âdem (2006), “Şeyhülislâm Kemâl Paşazâde’ye Mâl Edilen Bazı Manzumeler”, *Edebiyat Otağı*, S 4, s. 11-19.
11. Derdiyok, İbrahim Çetin (2005), *Hâlet Efendi Divançesi (İnceleme-Metin-Tıpkıbasım)*, Karahan Kitabevi, Adana.
12. Devellioğlu, Ferit (1996), *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Ankara.

13. Dilçin, Cem (1983), *Yeni Tarama Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
14. Erenoğlu, Dilek (2007), “Güvâhî”den Günümüze Atasözleri ve Deyimler”, *Turkish Studies, International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* (ed. Prof. Dr. Atabey KILIÇ-Arş. Gör. Sibel ÜST), Volume 2/4, s. 1150-1167.
15. Esir, Hasan Ali (2007), “XVIII. Yüzyıl Şairlerinden Tameşvarlı Naîmüddîn ve Pend-nâmesi”, *İlmî Araştırmalar*, S 24, s. 57-78.
16. Esir, Hasan Ali (2009), “XVIII. Yüzyıl Şairlerinden Tameşvarlı Naîmüddîn’in Pend-nâmesi ve Bu Eserde Yer Alan Atasözleri”, *Uluslararası Türklük Bilgisi Sempozyumu, Bildiriler, (2 C)*, C 1, Erzurum, s. 395-404.
17. *Güncel Türkçe Sözlük*, <http://www.tdk.gov.tr> [05.11.2009].
18. Hengirmen, Mehmet (1983), *Güvâhî Pendnâme Öğütler ve Atasözleri*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara.
19. <http://tr.wikipedia.org/wiki/Teme%C5%9Fvar> [01.11.2009].
20. İbrâhîm Naîmüddîn-i Tameşvârî, *Hadîkatü’ş-şühedâ (Târîh-i Na’îm Efendi)*, Millet Kütüphanesi Ali Emiri Tarih No: 273.
21. İmam Celâleddin bin Ebi Bekr e’s-Süyûtî (1990), *Câmi’ü’s-Sagîr*, Cilt I-II, Beyrut.
22. Kanar, Mehmet (1993), *Büyük Farsça-Türkçe Sözlük*, Birim Yayıncılık, İstanbul.
23. Kaplan, Mahmut (1992), “Divan Edebiyatında Manzum Nasihat-nâme Yazan Şairler ve Eserleri I”, *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S 3, s. 23-68.
24. _____ (2001), “Manzum Nasihat-nâmelerde yer Alan Konular”, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S 9, s. 133-185.

25. _____ (2002), “Türk Edebiyatında Manzum Nasihat-nâmeler”, *Türkler*, C 11, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, s. 791-799.
26. _____ (2008), *Hayriyye-i Nâbî*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara.
27. Karaca, Songül (2012), *Kadı-zâde Mehmed Efendi, Manzûme-i Akâid, İnceleme-Tenkitledi Metin-Sözlük-Dizin* (Yüksek Lisans Tezi), Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
28. Karademir, Mahmut (2004), “Atasözlerinde Manzum Yapı Üzerine Bazı Dikkatler”, *AÜ Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S 23, s. 151-169.
29. Kaya, Bayram Ali (1998), “Azmi-zade Haleti Divanı'nda Atasözleri ve Deyimler”, *Bir: Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi: Prof. Dr. Kemal Eraslan Armağan Sayısı*, S 9-10, s. 369-392.
30. Kaya, Doğan (2005/34.), “Âşık Karaoğlan'ın Şiirlerinde Babalar”, *Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi*, <http://dogankaya.com/dogankaya-pop.asp> [11.11.2009]
31. Kılıç, Filiz (1996), “Aşık Çelebi Divanı'nda Atasözü ve Deyimler”, *Bilgi*, S 1, s. 24-30.
32. Kurnaz, Cemal Kurnaz (1997), “Yahya Bey Divanı'nda Atasözleri ve Deyimler”, *Divan Edebiyatı Yazıları*. Akçağ Yayınları, Ankara, s. 206-224.
33. Küçük, Sabahattin (1988), *Bâkî ve Divanından Seçmeler*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayını, Ankara.
34. Mengi, Mine (1986), “Necati'nin Şiirlerinde Atasözlerinin Kullanımı”, *Erdem*, C 2, S 4, s. 47-58.
35. _____ (1991), *Divan Şiirinde Hikemî Tarzın Büyük Temsilcisi Nâbî*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara.

36. _____ (1995), *Mesihî Divanı*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara.
37. Muhammed Muîn (1992), *Ferheng-i Farisî*, 6 C, Tahran.
38. Pakalın, Mehmet Zeki (1993), *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü* (3 C), MEB, İstanbul.
39. Şemseddin Sami (1312), *Kâmûs-ı Türkî*, İkdam Matbaası, Dersaadet.
40. _____ (1314), *Kamusü'l-A'lam* (6 C), Mihran Matbaası, İstanbul.
41. Tezcan, Semih (1999), “Mes’ud’un Manzum Kelile ve Dimne’sinde Atasözleri”, *Türk Dilleri Araştırmaları*, C 9, s. 29-48.
42. Tezcan, Semih-Robert Dankoff (1998), “Seyahat-name’den Bir Atasözü”, *Türk Dilleri Araştırmaları*, C 8, s. 15-28.
43. Toparlı, Recep (2004), “Lehçe-i Osmanî’deki Atasözleri”, *Türklük Bilimi Araştırmaları*. S 15, s. 31-38.
44. Tülbentçi, Feridun Fazıl (1963), *Türk Atasözleri ve Deyimleri*, İnkılap ve Aka Kitabevi, İstanbul.
45. *Türk Atasözleri ve Deyimleri* (2001), 2 Cilt, MEB, Millî Kütüphane Başkanlığı, İstanbul.
46. Unat, Faik Reşat (1974), *Hicri Tarihleri Miladi Tarihe Çevirme Kılavuzu*, Genişletilmiş Dördüncü Basım, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.
47. *Yazım Kılavuzu* (2005), Türk Dil Kurumu, 24. Baskı, Akşam Sanat Okulu Basımevi, Ankara.
48. Yeniterzi, Emine (1997), “Ahmed-i Yesevî’den Öğütler”, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S 3, s. 71-78.
49. _____ (2001), “Konyalı Şair Meşamî’nin Konuşma Âdâbına Dair Bir Nasihatnâmesi”, *Yeni İpek Yolu, Konya Ticaret Odası Dergisi, Mevlânâ’nın 728. Vuslat Yıldönümü Anısına*, S 4, s. 105-108.

50. Yılmaz, Ahmet, “Müstakim-zâde ve Durûb-ı Emsâli’nin Türk Edebiyatındaki Yeri ve Önemi”, s. 225-271
<http://www.turkiyat.selcuk.edu.tr/pdfdergi/s6/4.pdf>
[05.11.2009].

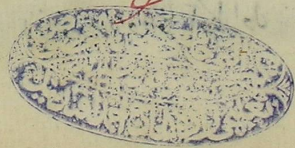
VIII. TIPKIBASIM

Süleymaniye Kütüphanesi İzmir Bölümü No: 608

(1^a-13^b)

دکل مقصود بونزه فضل و دانی
 جناب حقم قرب استر سک ای بار
 حامل کبی جاغ قونکده صقله
 بویتر سئالکده مرشد طالب اسک
 بوغیبه سرباخذن خبر کر
 بوکه اقبال ایندله خالص الیال
 که حا قان عین و نیر بخینه تالی
 دکل طامش بو قندک کره آدن
 بو کنجک کوهندن اوله نغما
 غایان سله و غره کچر ایام
 معانی نغمتک جکدی بیده لر
 بنده القاسم ایده انعام
 نصیحتدر عمل قبل منده حاشی
 بونا میله عمل قبل کوزله هر بار
 بو کجه حوصضی بونده آخله
 که پیران طعینی جالب اسک
 بو حاضر الیه ظاهر خود بوتر
 اوله ظاهرده و باطنده خوشحال
 او میل فتح اولدی بو کجه عالی
 بنرمز بو یله بر کوه معادن
 بکم فرج ایت بو نی دولایه نغما
 دونر عیددی ایچنده ماه نوام
 معای نغیم الدین بیلده لر
 قصوم کور بک اخوان انعام

نغیمی قولتی هب شاد ایده لر
 دعای خیر ایله آباد ایده لر

7094

608
2 gram

۱۳ اولور برضیریکز اولده جه آنده او قور کر کوشه کوشه د آستانده
بولقدیم همین نام کر میک وسیله جره احسان عظیمک

ایدرن الطافه شایان فقیری
آنک لهر دم اولاموی بضریری

بکا محنتله کجری دور ایام فلا کنله بولبدر محرم انجام
چی اندرچی جفا و جور دنیا بنی سوبلنکه هیچ قوری اصلا
قور خاک فدک ایجه پابت بنی اینکله دل تنک و تنک دست
اگر ترکی ضر و بنین بو کفتار آغده بولغوزدی بور ختار
بوسوز لر سولنور اسکی مثلدر اتا لر سوزک ایشقک کوزلدر
صوفی اولدی لطف حقّه خام که رنگین مجیدی آله بولیه خام
سخن بنجیده قیللا اصل عرفا ایدر تخمین آبی ایلر احسان
دیگر در بودر مرد خد آبی تنک دست ایکن ایلر کتای
ایدیجک صحبتای مردنه ایت تا ایریه سناکه هر دم فضل موکلا

محل قبل سناکه اولسون یا غار اول
انز قودره اولسون یا دکار اول

عقار و ملک و عالم خالد آرزو	قللا الله دو کند آرزو ماند
مرادم اولد استانبوله و اوقا	نجه وقت اول شهزاده حکمت و اوقا
فتی حوق باشمی طاشکوره حالدم	ستانبوم فقط بر خانه اللم
بینه غریبه ایکن بن افضلی	اوده اول آنتی حکمتده بانی
اید و بغیرت عمارینه بایندم	بنایمی بجه اولمادین آیدم
صانوب و آرم بتون خرج یلدم	دخمی بوج ایلدم یوز اللم ذهب

رهین نیر قزو لقیز در بو اکثر
 اداسی اولدی هرگز نسیتر

حاکم کیم صدر اعظم ایده همت	ایدربیک مرده اعیانه منت
ذکات دولتک اوستو کرم قبل	ادای دینجه صرف هم قبل
برابر در کوکل کر کعبه یا حق	بنای بیت ابر آهیمی یا حق
علیل و اختیارم مرحت قبل	دکمرا محل عا طفت قبل
که سام بیتمی کجری ضعیفم	بسی اقم یوق بود نیاده بوم
کیفاف و دیر لکیمی ایلده دران	ایدوب موقوف عطیه نندن
ایدم سدرمق اندن اولانم	دعایمی ایلده صکاره اولانم

اولور

قیل ای کلک بیان فکر دینی	عیان ایله مجاز ایله حقیقی
تجناکم عشق ایله بر اول عشق	زکیم قیل انجا اولور بر اول
وجودین راه عشق ایلیوب تک	ایرماز آیتک تحکم بصر برک
سراغازانت عالم حور کهور	می کلر تک صافی نوره کهور
کوکل حسرت اولور کهور خورشید	صلایا ایلر جهانده باده نوره
آچار اول سر عشق دلکشایی	زبان بندی اولوز ذکر خدایی
کوکله ن غیر حقیقی فانی ایله	هم آندن حی جاودانی ایله
همان بر نوزده قالور کیم احدر	صفات و ذاتی اللہ الصمد

کشی کیم آنده در غیر بیره نهار
یه بو عشق ایله اولن فکر نهار

وطن اصلی ایدی باک طمشوار	کانتک بر انشی دلدرده کمشوار
پدر غازی شهید اولدر اولده	بنده جلد کیم دکل بود مده
چون استیلا دشمن و نمکانده	ایرودی جسم جاننر خانانندن
عیال اولاد و اتباعله حقیقم	دکل بر باشی اولن کسر کفرم
بلوغ اول آندن سنتی ادرن	دیهم جلد کیم زحمت نه درن

که اکالیه بین اول بیچاره مجنون
 نجه حسنه اولو بدرزار و مفتون

کورندی لیلی بی بی بوزنن بوردی

اودم مجنونه صحرار کورندی

دکدر بیکده عیب اول عاشق
 طو لمز اولی نجه صوبو لانی

دیجه عاشق اولانه دوشور ایتمی
 که ایتمه عاشق هوج اوکت آیتی

کدور عاشق چورسه هواواز
 کلور دیر لر خراونی عاشق ساز

عجبدر عشق کیمه اول غالب
 قوا فعل کن ایدر نامتلب

که دائم ایلی صانور عاشق اعجی
 صانور لر عاشق ایل دانی شیدا

دوشجک بندیه کر لغمز آتشی
 قن صیوان سر بالچه کونشی

دوشتر عشق اودی اول معشوقه
 پس آندن صکره بقر عاشق بیل

جو آنه کرجه عشق اولور بر عشق
 بیکت اولور قوجاده اول عاشق

مجازیدن بولور آخر حقیقت
 کر ایدر ایتمه نغمه بند ی همت

دکدر صانع آنی کر که صینه
 و ران قزل بابانک تکیه سینه

کشد عشقن اولور حالت

هه آن حیوانلغه ایلر دلالت

۱۱
 دیار سک بیکه ن صورتی زله صیون
 قیید سینه نظر ایله بزین آل
 بوغاخ طوغیجی دو شمه بلایه
 ایوه جک اولمه استه یورلنجه
 بهشت اولور جو بره صالحه بر تو
 بیلور سز ایله یاره فر طول عو
 کیمی قرین سور کیمی آنا سون
 حضور امتر ایسک انخل کتیرک

اگر برتی ایله سوکل سوینی

اولور سه حوری سووه سو میانی

بو پنرا اولمز دیه موکاه محمول
 دیش لیلی یی کوروب فر نظر
 که مجنون بونک ایچون هوو
 نغیب قیلکاشی اول سوز لیلی
 جو مجنون ایدر لر بو بیانی
 کوکل نه فی سور کور کولید اول
 صفای عشق دن دور و خبر سز
 جگه سئکه بونک یوق او
 دیش مجنون ایدر لیلی به میالی
 دیش بنم کوز مله کورک آبی

تَرَكَ آرد بجه جوق و امانجی توغزل
 کوکل و بره کوبه کو او لمر او غل
 قزینکه دائم او کتله ایسی بندر
 کلینکه و نجی بیله اشدر
 ایکین بیل قبل لهر سوزن دوش
 اوره سک تا بر اوج ایله ایکی قوش

ولیه انک که دولت یوق باشنده

نه ایب بیاره بیه راستاق قاشنده

هو آدار اولمه دکمه خوبه در حال
 درون مه ایله قوش قوش بو کر کن آل
 کوکل و بر سک و بر آمدن باهتابه
 که دی بیه طوغ بیه طغدم آفتابه
 جو اوغریسی اوغزله بایر التون
 حسا ویدر سبکات الچه قوشون
 سوب زار اولمه هو جایی ننگاری
 که او لمر نشاهنک اسک شنگاری
 زلال او محه بنا ایچنده طاشدن
 کر که در رحبت ایکی باشدن
 کر اوغزتمه زیاده عشق جبره
 سفوقل طاقنک بوغیمه صبره
 حقار ربی کمان ایچمه تردد
 ایچ تمین طبان آیمسی لآبر
 دجه کیم هجر او دی قور جان کور
 کوکل قنلا نجیدر کور مره کوز
 و فاسر سوزمک اولو جیدک کلانی
 دوز بغداد دن بکلشی نه توشی
 کر که غیرتی دلبر له کوکل یاز
 که زبیرا بر حکلله بیاره جز یاز

10

اولور پيدا دلودن حوق ازلر دلودن ايل الور اصلو خبر لر
 دلويه سآز ايشدر مكن فرزر دلي ويلكسنز اوينار خود مثلدر
 دلودن ايشدر از سويلين بول دلي دبر ديك صبر ايلمز اول

نه چاره جون دلي كلدي كورنجه

صينغي خوشدر اولاري نونجه

دشدر ناصر الدين فوجيه آه **كه اوغلك دونين عقلي كئدي** **ناگاه**
 ديش عقلي بوغيدى بونه طكر ايش نه سبي كئدي اوله ايدك كه تقينتى
 اوغل خوشدر اولو اولصال نه مثلدر اركيم قوسه طالع
 او باغدره قوز سرورك كيدر در لوفسادن جنونك
 سني قويوب كيدر يا سر تيله دكتم دبر يمالك عيشره ايله
 بو وجهيله اوغل اولما دنجيك بلا كندن بو كطوما دنجيك
 اركيزك و ارايه مكه الخ دلكلو طاش قايريه برده خانخ
 اولور سه ده نكلو ايل كوليجا چورك بقله به اولور كوليجا
 وير چيك مفته ويره ابده كورهد كه او جز عاجز اولور بوزلور عهد
 بو پندري هم طوز عقلي اولنكي كه ديشدر قيربي وير كپه بيگ حسن

نه غم کرجه قاشغز طاع طاعنه
قاویشر قاجن ایدر صاع صاعنه

صقین قوکنی حقندن اولمغال	که قوکنی حقی تکریمی حقیدریل
چون انجمنه منلدر قوکنی قوکن	سن انجمنه من اولم هجوت
بریمی بیروکر ایله قوکنه	کرک خوشلوغاکر سادیده غمه
آخلاقونشوکی عزت کرکه	خدادن رحمت و جنت کرکه
سکا کرطاش آرسه آت سن انک	دکدر ارانک آتدوکنی ایتمک
اوزون اوزادی طوتمه مکیدکین	اشهدکچی کیم یالین و یادی
مدام ایت یلو قوکنوبه ولی آل	بوزک صوبونی بوز سزدن صاع آل
کوجر جهد ایله آبی یا کوجر کور	بنوب یوکر که بوز سزدن قوکر
یر آخز قوکنونک طوتمه کمانی	یدری قوکنوبه دک ایدر زبانی

ادبایوبه درر حرمته ایتی
ادب سوزده نه حاجت چون بون ایتی

دلویه اولم اولم راجه راز	که اوطن مکه به حیوانه هر آرز
رضیحتدر بود که لولودن	خبر الینورا اوغلانن دن لودن

۸
 وطن سولوسی شکر جانان اولور
 محققه که هم ایمان اولور
 وطن قدرین نه سلیبی بلینار
 دو یون غربته آیرلمینار

کلن دو کتاوجو ایتر بایتمه
 دینیم هم قد آیمه بولد آیمه
 اوزون بولده طوتمه بالکوز
 دیشار قوشده اوچموز غوز
 یقین قمرله خلقم سوز چاچت
 کورون کوبه قولاغوز نه حاجت
 خطر لوبردن اما کی حذر قیل
 قضا ریز که کلمه د آتمه سبیل
 جیسیر اولن دکل خالی حذر دن
 اویالتمه اولور اوچم بیانده
 قمودن جان صفیحی بیکدر
 صقین جانو کی بجز بوکمانده
 جو اشم بقله کتمه سفده
 کله جان اوله غلک بردن تر کوز
 اوزو کی قوند غلک بردن تر کوز
 اولور هم بول آری بولده بر کوز
 که ترکیده سبیل اولان باش غافل
 که کوز غافل اولکیم اوله غافل
 سفده کلن چون بجه جاک
 ایشامه بیلو سوزه کیم بیانده
 که حج بیلور این طره حقیق
 بیک اولسون تک بر اولمونه
 بیکنده

سآوی ایدوب اورمه جانکه اوت
 کوزک ایله کورانه کلک ایله اوت
 سنکه آخی ایدر ایل اینجه لغان
 بیلکه بین آردیکه برآق قولغان
 سوز استینک در راهم طریان
 زینانک نه ایستخزه اورسین
 دوه کوردکی دیرکه سناکنا
 کوشاکن دآخی کورم دباکنا

دیشلدر بویندی کی قتی خوب
 همیت دلدر ایجه اوله مرغوب
 بوکچون زورقلر انملور
 بونی سیمان قلمله یازملور
 ضرورت حاجت اولدقره زار
 سفوقیلمه که اولدر قطعه نآر
 دوشتر غوبنده بی حیرت اکابر
 که طاس قوبدوغی برده اولور
 اوزه ن غوبته بوقلری قوسون
 ییشخر بوولانن طاسه بوسون
 یرین بکلک نیک دیرلر قویلبوز
 یرین بکلک نیک اولور قویلبوز
 غریب اولقلغه اولکیم قوبدر
 صنوره هری آتاسی اوبدر
 هوآی غوبته یلتمه زنه یار
 بلا لربندن اولمه کرفشار
 وطن هجری بلادرا اولغز آسار
 انکچوندر دیشلدر حن ایجان
 یبانه کشینک اولغز سیرکا
 بولور کند و کمانده حضورکا

8

عجب اولور سوزك چوغنده نغ
 كه قرانده بر اشور حوق سوزنجي
 يانگه سوزده بوسك نه قدر نوز
 ديد يارسه نوله آخ سوز سوز
 مباد ابر سوزنده اولسين زار
 آنمغش اوقا كبي دو نيمه اي بار

دلك ضبط ائنگه درون قندش

اولور دل ايسم اولد قده اكن باش

دلي ايت بور آده بردنچا پند
 ضرورت اولينجه اي خردمند
 يك اولور سويلما مك سويلمك دن
 دكلدر سويلماك خالي امك دن
 حصوصاً خير و نفعي اولين سوز
 قور البته كوكل پندنه كوز
 سوزك فكر ايله وار بير ضماچا
 ضرور صاقاين دلده يادچا
 كنجي فكر ايدوب آهني نين زيانن
 پس اكا كوره دپر تين زيانن
 قولاندر كچه سوزي قوليد سين
 غضب يانيني قور ميوب بيب سين
 سوزكده طغزو اول بلاه آله
 كه طوبيار سكو صغز جو آله
 سخا كيم دير سوز نيم بيك بلان تا
 عيبدر آله غك كيله ايله صا
 ديشار در اولور بونجي بويله
 قيرض اكري او نور طغزي سويله
 كه طغزو سويلماك غايت كوزلر
 دلي هر طغزو سويلغز مشلر

دید اول تا که بخشی آد اول نفع اجل اول یعنی بو قدر خوفله دفع
 محنت بولد آتش ایله ایتمه آل بر که زبر آبر محنت بیک جری صبر
 نواحد کورم صنفه صواشدن اولور حرمت برادر ایکی باندن

اور طایحی مؤردر اور انک

دوه جه ایستی وارنک طور انک

نواید جو قدر راولقده خاموشی حذر قبل نزلکن طوت بنکوشی
 صفین کی دل قضا کندن حذر قبل خدا سوسن اولور دل بوی کل
 زبان تلخ اوز غمغنی ایسن ایتمه بر آفر سولوب دیمه ایتمه
 که بره ایکی اولدمده بدلدر بای دل ولدن آغله حزمنددر
 دیمه رجوع ایدرین آزابوشی قتی طاش قنچی ایدر اور باشوشی
 دلن تک طوغبان آلور الجن حقار ره کشی صودن کلیمین
 بور آپر نیمجه بی آب و گل سز دلینی دک طونانی صنفه دلسز
 قوتلو سوزی کیم وارد رزینانی حیفار بخشی سوز اندن یلانچی
 مجالندن برو دیار سک اوزک نوار آده میوروب سولوب سوزک
 سوزی اهلی باندنه سولوب آغون بالکلب صافحه بوکتابچی به رخون

7

اورم صمغ کوزک بیکر کنه زیت
 نوله کرطمه اصمغه ای یار
 صوآشده ار اودریم صیله
 دم اولورد لکولک ایلا ار جوت
 بیک اولمکن محل بریده دیک
 صقین اولور یوشک بیله کی صرت
 خونی ایش و آریکی الذره طایفی
 که اولور ازلک اون طغوزی صیله
 مدام او طریکک بی عظم بو عرت
 قاجوب قوتلمی اولور آنده ازلک

کناره ابر کوره فرسین اوزونکی
 کوزه کوز بجه آتخه کندوزی

ولیه دوستم که بوسوز لری بربر
 وکل دیک سنگا خوف بلم دک طور
 کوز نکل اعتدالی سئولیم درونکا
 عدو اولان قورق کر کخز
 دمنده ارلک آد و صان ایچوندر
 ایکی او طرز اولم کرجه بر اولور
 جهانده آدی اولان اینلر ایچی
 کرکر پس آرا اولان کسبده آد
 ابوفکر ایله اولمه نیلو حد بر
 که آراوده کیره اسن کر کدر
 که نه ات بانه ونه کونیه ششی
 صاقنا سرجه دی بیل طار و کخز
 نه غم ارکک قیون قربان ایچوندر
 محنت طحله کونده بیک اولور
 آدی اولماسه دکخز بوله کسبی
 که خصمی خوف ایده اولدقه اولد

یہ دوکت بائنی آرتور بہ یائین	عدونک بویلجی بصدقہ بانین
کچھہ فضیلتی دوشترہ قندہ	نولیرہ بتخرایش اولخجہ ہاندہ
صوکندن خوف ایروا شنہ ابار	کہ بقلدہ ونجی کون توزہین بار
جوا و قحولج مدیم ایلک اورنگار	ار اول بائی ریکہ ایسہ باشاننگار
دیشار بیکہ باشایانہ درشدک	جہا ایجرہ نہ مقصودہ ایشدک
دیشی برکی مرادہ ایرمشدر	کہ دشمن اولومینجی کورمشدر

خدا کینہ صفیان آخرا حین
 آلو خلتک نہ ظلو حکم کوشین

بورادہ بونصلحت کلدی یادہ	صوکن فکر ایت ایشک کچھ زباد
صوآشہ کیرمہ بالکلبوب اوج ایلمہ	صفیان اولخجہ ہادری کوچ ایلمہ
طابنمہ کیدو کلکہ جوشن و خود	اجل بری آحقدر ایلمخر سود
یکن کورد دشمنی سندن ہمبائتہ	الوصیفرہ دولتدر ایریشہ
او کوخہ اولور او طرز پردہ بولوش	کہ بکشد نیکن عیروا یار باش
زیادہ لاف اور و بکچھ دلاور	قیامت جان عزیز اولور برادر
ارقدن حکمہ خصمن آلتن آوشن	نہ بیلوشن اولور آل الدن آوشن

صنایع برده سوز خرمی فرد	صقین صند مپو کور سوز کور
السد طزیره اولسه دیم کلک	دور صغیج املینه اوکلک
یاغ کلک قویلوب اولد قه طون	خدیسه نعمت ایچون اکجه یون
بوغای بکدر ایچمه بکزی بکزی زرد	محنت کبر و سندن کچه ای مرد
که او کدر بوئی طون سوا ایسین	کر کدر بوغاز آشاغ کشدین
جهان زرقن بوغازه کر قویان	دیغیر مکه به ناکری یار لغیان
کیمن زرقن بیک بی مهر صنی است	طوز انک بیلیندن یک اولور است
طوزار ایغز ایک هیچ تکمل شک	طوزک حقی و آرایه سنی انک

دیلسک اوکین مورده یوزلو
دیدرمه کندوز بیکه آج کوزلو

نصیحتد ر بوده خیره مناب	قولی طوت دغله اول جانیلر جا
غضبناک اولمه منظوم ای کرکه	زیان قابینه ایدر صرب سرکه
چاکر او یکیلله طور بی توقف	او تور دقه زیانیلله ناعف
که یوقدر صون پشیمانلقدن اصق	تائی ایله دبرک دوشراوشقا
اولانی رام اولوبن بویرو غلده	آجوب اوکلده یوسک بحر کنده

5

نه خوشتر بود که کورسک قنده دعوی
قیله سن اول ارادن جست یاوی

همین در اکتلیا نه بولطفه	دکل حاجت دخی چون سوز
و آرسک سولقدر و آردستوکه	کله خد آچی و شو اوستوکه
و آروب او خند غلک بره که چک	دی سولر صفین کوجله کوجک
نه ددی و آرنر بویه ضرورت	که تزوار و بکوره کن کنی صورت
کشی و آرمق خبله دوکننه جوا	از آله رحمتنی احتیجی بوقا
کر کرد و ستای اوزون و انج	همین سعی ایت اوز لجه سن و نجه
قبل آرو چون هو ایلیک ابدیه بی	که اولما کندر و ارین و برین یاد
یپه و انج دوستله الا که زنه بار	صونی خیر اولمز ایتمه صانتو بار
دی کل دوست انخالیم کرفاده	یقین اولوب ایراغ اوله بلاده

انی بیل دوست موکیم که کولجیک
اولورسه آرقری صاله خلیجیک

کرم اوحم ایستک کیمده بالاک	کرک اوصلو و برندن سوز آلان
کول یوز لویه طون مقصود ایچون	اولور بله و طغوشندن ایوکون

کراؤدن کلکسن بولاره آدک اولور یابان آری تخرمز آدک
 عجبدر اهل علم اولنار اکثر ایدر ویرمکه حست لکی اسئر
 دکل الآقوبونوعه کبیر صوق صوی او فورب کبی ایچیر
 حصوصاً سنول اقدیلر که دآغم کرم استی اولور درر ملامیم

دعا در ایسم انداره موکاه
 در برم آله رحمت استون الله

ولیکن کوشن ایله بر دخی پند که دیشلر درر هور بر خرد مند
 نصیحت ایدر بیک دکل اولوچا قالور سیک دکل مزایک اولوچا
 بولک اوزره اگر کبری اولو اول بصوبن کچه اولوی بودر یول
 اینکده مسکت قبل اولمه کراه تکدر لغه کیم اولور بر الله
 صفین اولمه کنار شرعدن دور که اولور خور او کیم شرعی کور خور
 قویا بریحی بنایا شرعدن طایا حذر ایله آور لر برینه باشا
 اجیر شرعیله کاسیله انکشت کوجانب خصمه کور بر مکمل شست
 کوغده کولو دعوی آفرینه شریعت حکمی ایدر خطا هرینه
 ایدر سه صلح شرعی ایشده منت قبول ایت بکد وکل دعویا به لعنت

۶

بو قاضی ایدری بر و مده جلیده
 بو ننگله دوستاریدک تو بکیم بز
 دخی باشمازه هلمه تری ایکن
 اول آهقدر که حقز دانی دلن
 بو قاضیده بنم وار صیالی آهم
 طمع ابدیکا برز دنیا لغه اول
 خلاص سولیدی خوف اینجه حقون
 بو سر آهزده ایچون کر کور لیدی
 حاتم ایدک بزده ابدیه
 آراغزون صوصیزمازیدی هوکز
 کیم او ماردی اولگه شیم دیکن
 بو سوزده اول سبدن کلدر دلن
 که ذره دکلو بوغیان کنانم
 بنی عرضی ایلوب ابدردی مغزوله
 کتابت ایدری بکلس سبدن
 سر عسکر یازدی محفزه ویر لیدی

یه نوبت دکدی حمزه اغایه

دوشک حقدی صوکی دده اغایه

اودم محصور ایدری موصلده پام
 عجم شاهچی یوریننده بوزیلوب
 خلوصینه کوره اولدی مظفر
 یازوب نضبیحزه فرمان کلنجیه
 هر ایشده قاضیلر کر معنوبدر
 دروب دشمنله جنگه صبح و شام
 قره یوزیله بیقابوب اوزیلوب
 بولصرت اولدی وچمندن میر
 بیدی منصبی دده خرنطونجه
 طمع بوزنده بعضیار قوبدر

دیکار در اینست هم بر دخی بند	کر کلودر طونا گور ای خردمند
طعکار اوله کرو آرید معوشک	دیارسک صکره نیشی اولطیه شوک
جهآنده کور میسر کور دیکبی بوق	طع کارک مکسه قرنی طوق
بیل اولور بوسوزه اوله کمانلو	طعکار از طعدن حوق زینالو
بر او خردن او کیم اولوق دیار بای	قالور بوسول اولور هردم ایندی بای
اولور صنفه غمک رز قیله کسوک	بیوک باشک اولور آغلی بیوک
قناعته ایده کور ایشکی صماغ	که دائم ساله طاع اوتی اوله باغ
همین از ایلماک دور ایشینی	دلابن مکسه غوغا نر باشینی
جهآنده حوق کوزنار در لو ایلار	همین بر لو قحده بر حررقه دیشار
همان دپوشک استر عارفانه	یودا حوق لغه بی الموق دهانه
همیشه اولایه خوشی کور مقدر	قونوق او مردوغنی بیخبر آدر
بیایر عقابی اولنار بونفا قار	که او طزدی طع اولماک طامو

طع اهلنی هو کیم دوست صمانه

قازوق قحقی کبی اولور صمانه

ایشیک بر افندیک ایشینی طع یوزنده باطل جنبشینی

۳

قیوم نبوتی اولان کرانک استر واروب بر پایه خدمت اینک استر
 مراده بآبدر دولت قیومی طوئوب دامن ایدر کور پای بوی
 دروشی جوانه هر کون آنک اولم ارآم پایه جوقده بو سک اولم
 دکرمانه وارنکر اوکو دراون صور نوبت اوینی بکلین دون
 نکاسل آنک ایسه دست صوغم دیشلر کلمه کلمه دوغمه دوغمه
 ویرلدکم دعاده اولد آل فرج کوجنجه همان سناکه وکیلنج
 هیئت آرپه سینی دیمه هیمهات یعنی آرتر بولک اولدات
 جمله کور فرج ایچون بوخور بونجی ارز دین دن استر او برنجی
 صلح بتم آنکه حکم اهلی کرمدن آنک فرجیده الرزدر درمدن
 کرکر غافل اولم بول ذخیره تودیسک دوغدیکی دمده بره
 بر آنک کور بیاور لر بونی قانو که اولور یاز اوجم قیش طلو
 قرجه ایله قوردک حاللرین آنک ایسکده سنده آکا کوره او یانک
 قومه ابرجی تا کیم بنیه معصوم اولور محدود اهل ایله موجود

معنی قوللارینه اوله فرمان
 اولور مو قوف عطیه سندن احسن

ایستہ کبر سن اول دستورہ یاقین	ایقین اولہ صقین الطانہ صاقین
دو نور نیمہ عز اهلن قصوبہ	ایناخم شہ ہارہ طانیمہ صوبہ
عجبد رغای اندارک کوزک آج	اید ضایع مکیننی طون کینج
ولی همت دمنده کی صفادر	نظر کیم شہ ہار ایدر کیمبادر
دروشی ہور حفاہ دوروہ نظر د	بیجان دوش قولہ تھکدہ درون
ضیدک الہ کر کتمہ قمودن	بیوطاشی نیہ قالمہ بیودن
دکل قولقده اھمال و خودار	کہ قولققدن اولولوغہ ابرای یار
اولور یوزی اولور کر جمہ استی	اوتنخہ کیم اولہ سن دولت اشئی
اوتانغ منغ ایدر زر قن کینک	اوتانغ اصلانی بیان ایشینک

کہ قولار نیہ امر شمش محض
 طلب سردن و ویریک سندن و...

برزہ دہ و جب اولد نام ویریک	ویریک اوغلان اغلا خرم امجک
اوند خراوزین کندونی بیان	کوکلن صا و بور کوزدن صا بیان
کیمک کیندن نہ دردی وارر آدر	کوبہ کن اوکسوز اوغلان کند کاسر
ایلقک دبیلین ایشینی بانہ	اور طاشی بکیننہ باشی طاشہ

قونور

2

مراد این میسر ایله دایم هر آره مظفر ایله دایم
اطاعت امرینه اولمدر خضی که السد طاطل الله فی الامحی

اولوالاعره اولان عاصمی جهانده
جزاسینی بولور بونده و آنده

وکیل مطلق محمد شایبی صدر آرتده حد او م قبل الهی
کلنج بومقام بو یله آگاه د بیدار جمله عالم ببارک الله

صدر آرتده کرک بو یله شری کا اول فضل و کمال الهی اسری
که بو یله ذات پاکه شاه عالم سزا تابیدر ایله و بر سیدر خانم

خلاطون جهان عالمده اولدر او کیم نانی بی بی بون عالمده اولدر
اکر بر کاره ایدر سه اشانت اولور شرع و قوانین و زنده

او ماز کیم رضای فضل بر زنا نه ایسه اول موقوف اولم هر آن
اولدن برو اول جنگاره تمام اولوب در دین و دود و ویر

ویره هر بر مرادک حق تبارک
اولم هر کوناری سور مبارک

بور آده ینه بر شیرین جلای منادی نظم ایدوب و بر دایمی

پندنامہ نعیم الدین

سوزہ راہ ہدایت بسکالہ در کہ سوز نہ کنبد ایچہ ولولہ در
 ویر ابکا فکرہ زیب و زیور ائی خسرو اولان شیرین کور
 ہر ایشہ اول آخر ایدک اللہ ہم آندن ای بر در اول غل آگاہ
 اولور حمد ایقینہ نک ایشی ایشتر خدا ویر سہ دولت باخیزار
 شیکلی بو قدر زینہا ن و ظاہر قوائارہ اولدر ہم مؤثر
 خود خیر آن آنک حکمتارینہ ایررچی فکر آنک قدر تیارینہ
 نتہ کہیم حکیمینہ یون مکہ حاکم کہ و کند و سیدر علیچینہ عالم

بیایور سر سر ایشیا کماچی
 کہ اولدر بادشاہ بادشاہی

Şileymaniye U. Kütüphanesi	
ALTI	İçmezi
Yapı No.	İht No.
Eski Kart No.	608

